

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 49 (2680)

Пятніца, 7 снежня 1973 года

Цана 8 кап.

Дыктар беларускага тэлебачання заслужаная артыстка БССР З. Бандарэнка.

Фота У. КРУКА.

Карэспандэнцыю, прысвечаную ёй, чытайце на 13 стар.

**«НЯХАЙ ЖЫВЕ
І РАСЦВІТАЕ
Ў ВЯКАХ
НЕПАРУШНАЯ
ДРУЖБА
ІНДЫЙСКАГА
І САВЕЦКАГА
НАРОДАЎ
НА КАРЫСЦЬ
НАШЫХ КРАІН.
НА КАРЫСЦЬ
ЎСІХ НАРОДАЎ
СВЕТУ!»**

Л. І. БРЭЖНЕУ

З прамовы на масавым мі-
тынгу ў Дэле

ТАК ЗДАУНА павялося ўжо, што слова «Індыя» выклікае ў кожнага з нас самыя цёплыя пачуцці. Праз вякі праходзяць шляхі дружбы і гарачай узаемнай сімпатыі народаў Расіі і Індыі. Успомнім хаця б нашага суйчынніка Афанасія Нікіціна, які яшчэ ў XV стагоддзі зрэбіў падарожжа ў Індыю і ў сваіх нататках «Хаджэнне за тры моры» расказаў пра добры і таленавіты індыйскі народ.

Нам блізкая шчыравая барацьба народа гэтай краіны з чужаземнымі прыгнятальнікамі, яго любоў да свабоды, да незалежнасці.

Праз два гады пасля Вялікага Кастрычніка ў Расіі, у 1919 годзе ў Індыі выбухнуў масавы рух народа супраць брытанскіх каланізатараў. А ў 1947 годзе, праз два гады пасля разгрому фашызму, індыйскі народ перамог у барацьбе за незалежнасць.

Праз усе гады Камуністычная партыя, Савецкі ўрад, увесь наш народ падтрымлівалі свабодную, незалежную Індыю.

Успомнім, якім папулярным было ў нас некалькі гадоў назад слова «Бхілаі» — магутны металургічны комплекс, пабудаваны з дапамогай Савецкага Саюза.

А хутка прыйдзе дзень, калі пачне працаваць на поўную магутнасць металургічны гі-

Піліп ПЕСТРАК
МЫ — СЯБРЫ

гант — завод у Бакары, які пабудаваны таксама з нашай дапамогай.

У Індыю ішлі і ідуць савецкія станкі і машыны, у тым ліку і нашы беларускія трактары і магутныя «БелАЗы» і «МАЗы», электроннае абсталяванне і іншая тэхніка. З кожным годам мацнеюць і нашы культурныя сувязі — ідзе абмен кінафільмамі і літаратурай, выстаўкамі выяўленчага мастацтва і спектаклямі.

Мы — сябры. Сябры назаўсёды. І няма такой у свеце сілы, якая магла б перашкодзіць нашай дружбе, нашай узаемнай прыхільнасці.

Пра гэта яшчэ раз нагадаў нам, усёй планеце візіт Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева ў Індыю.

Цуд XX стагоддзя — тэлебачанне — наблізіла да нас далёкую краіну, і мы ўвачавідкі ўбачылі як гарача, з якой радасцю сустракалі пасланцоў Краіны Саветаў індыйскія працоўныя, індыйская грамадскасць.

Там, у Індыі, Леанід Ільіч Брэжнеў яшчэ раз падкрэсліў міралюбіваю палітыку Савец-

кага Саюза, яго праграму міру.

У сваёй прамове на грандыёзным мітынгу ля старадаўняга Чырвонага форта ў Дэле Леанід Ільіч Брэжнеў сказаў: «Сэнс нашай пазіцыі зводзіцца да наступнага: мы прапануем усім краінам — давайце павяжаць незалежнасць і суверэнітэт кожнай дзяржавы, давайце не ажыццяўляць адзін супраць аднаго ніякіх ваенных акцый, не пагражаць адзін аднаму прымяненнем сілы. Давайце не толькі мірна суіснаваць, але і разгортаць усебаковае супрацоўніцтва...»

На маім пісьмовым сталі ляжыць вялікі стос газет. Яшчэ і яшчэ раз учытаюся ў радкі шматлікіх матэрыялаў, прысвечаных візіту Л. І. Брэжнева ў Індыю, перачытваю яго выступленні на мітынгу інда-савецкай дружбы, у парламенце, перад актывам Індыйска-савецкага культурнага таварыства, вывучаю дакументы перагавораў з Прэм'ер-Міністрам Індыі Індзірай Гандзі, сумесную савецка-індыйскую дэкларацыю, пагадненне аб далейшым развіцці ўзаемавыгаднага эканамічнага і гандлёвага супрацоў-

ніцтва паміж СССР і Індыяй.

Вельмі радуе мяне, савецкага пісьменніка, камуніста, што перагаворы праходзілі ў атмасферы дружбы, даверу і ўзаемаразумення, што адбыўся абмен думкамі па шырокаму колу пытанняў савецка-індыйскіх адносін і перспектыв іх далейшага ўсебаковага развіцця, а таксама па актуальных міжнародных пытаннях. У выніку — яшчэ больш загартуецца наша дружба, зробіцца яшчэ больш цесным наша супрацоўніцтва.

А гэта мае значэнне не толькі для абедзвюх нашых краін. Гэта пакладзе свой адбітак на міжнароднае становішча ў цэлым, адыграе станоўчую ролю ў барацьбе за мір.

У нас шмат сяброў ва ўсім свеце. І радасна, што сярод іх — шматмільённы народ Індыі. Народ гэты будзе новае жыццё, і будаваць яго дапамагем мы, савецкія людзі, верныя свайму інтэрнацыянальнаму абавязку.

Гэтыя нататкі мне хочацца закончыць словамі Леаніда Ільіча Брэжнева з яго прамовы на абедзе ў паласце СССР у Індыі ў гонар Прэм'ер-Міністра рэспублікі Індыі Індзіры Гандзі. «Савецкія людзі поўнай мерай адказваюць на дружбу — дружай, на дабро — дабром, на давер'е — давер'ем...»

ПАДЗЕІ, ФАКТЫ, НАВІНЫ

НА ЧАРГОВЫМ ПАСЯДЖЭННІ

30 лістапада пад старшынствам М. Танка адбылося чарговае пасяджэнне прэзідыума Саюза пісьменнікаў рэспублікі. На ім разгледжана пытанне аб прыёме ў члены СП БССР празаікаў Віктара Казько і Алеся Рыбака.

З прапановамі аб падрыхтоўцы да святкавання 1000-гадовага юбілею Віцебска выступіў Г. Бураўкін. Абмеркаваны таксама склад рэдкалегіі літаратурнага альманаха «Братэрства».

Разгледжана шэраг іншых пытанняў.

ПАЭМЕ ВЕЧНА З НАМІ ЖЫЦЬ

Актавая зала Мінскага палітэхнікума перапоўнена. Сюды сабраліся студэнты і выкладчыкі, каб адзначыць 50-годдзе з дня выхаду першага выдання паэмы Я. Коласа «Новая зямля».

На вечары выступілі навуковы супрацоўнік Музея імя Я. Коласа І. Курбена і кандыдат філалагічных навук У. Казбярук.

Затым выступілі студэнты тэхнікума. Яны чыталі ўрыўкі з паэмы.

Цёпла сустрэлі прысутныя старэйшага беларускага паэта Міколу Хведаровіча. Ён прыгадаў свае сустрэчы з Якубам Коласам, прачытаў вершы, прысвечаныя народнаму песняру.

Майстар мастацкага чытання А. Каляда хораша і пранікнёна прачытаў раздзел з паэмы Я. Коласа «Новая зямля» — «Дзядзька-кухар».

М. ЖЫГОЦКІ.

ГАРАДСКОЕ АБЛІЧЧА ПАСЁЛКА

БУДА-КАШАЛЁВА. Добры падарунак да Дня Канстытуцыі атрымалі хлебаробы саўгаса «Камунар». Расчыніў дзверы новы, прасторны дом культуры. Яго глядзельная зала разлічана на 450 месцаў, сцэна можа прыняць любы прафесіянальны калектыў.

У доме культуры ёсць спартыўная, танцавальная і чытальная залы, бібліятэка, більярдная. Створаны добрыя ўмовы для работы гурткоў.

Пасёлак «Камунар» забудаван двух- і трохпавярховымі дамамі, ёсць гандлёвы комплекс, школа, зсацфальтаваны тратуары. Дом культуры арганічна ўпісаўся ў гарадское аблічча пасёлка.

Цяпер у раёне, які налічвае каля 30 гаспадарак, працуюць 45 клубаў і сельскіх дамоў культуры.

БЕЛТА.

ФІЛЬМ ЗНЯЎ «ТАВАРЫШ»

Вось ужо некалькі гадоў запар калектыў рабочых, інжынерна-тэхнічных работнікаў і служачых Аршанскага завода «Чырвоны Кастрычнік» шэфствуе над саўгасам «1 Мая» Дубровенскага раёна.

Аматарская кінастудыя «Таварыш» дома культуры прадпрыемства пад кіраўніцтвам Аляксандра Шакаля

стварыла хранікальны фільм «У нашых сельскіх сяброў».

Кадры фільма расказваюць аб жыцці гаспадаркі, наватараў паліяводства і жывёлагадоўлі, дружбе рабочых прадпрыемства і хлебарабоў.

І. КОГАН,
супрацоўнік дубровенскай райгазеты «Дняпроўская праўда».

АЛЕЯ ГЕРОЯЎ

У Гомелі да 30-годдзя вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў адкрылася «Алея Герояў».

У скверы каля абласнога драматычнага тэатра ўстаноўлена 6 калон, якія выкананы з лёгкага, нержавеючага металу. На кожнай з іх — па два фотартрэты Герояў Савецкага Саюза — ураджэнцаў Гомельшчыны. Сярод іх: праслаўле-

ныя военачальнікі браты Лізюковы — Аляксандр Ільіч і Пётр Ільіч, штурман жаночага авіяпалка Паліна Уладзіміраўна Гельман, кіраўнікі партызанскага руху на Гомельшчыне Емялян Ігнатавіч Барыкін і Ілья Паўлавіч Кожар, героі-камсамольцы Аляксандр Ісачанка, Цімафей Барадзін, Барыс Царыкаў і іншыя.

М. ГАТЮКІН.

ШКОЛЕ — 110 ГОД

Неўзабаве Гудзевіцкай школе Мастойскага раёна спаўняецца 110 год. Школа адкрылася ў 1863 годзе. Тады ў ёй вучыліся толькі хлопчыкі. Першай настаўніцай працавала Ганна Закрэўская.

Шмат настаўнікаў змянілася больш чым за сто год. Але імя Карпа Герасімавіча Зянюка мы шануем і сёння. Гэта ён пасадзіў каля школы сад і ліпы, якія растуць і цяпер. У нашым музеі сярод шматлікіх экспанатаў ёсць здымак гэтага мужа, валявога і праўдзівага чалавека.

Нямала выпускнікоў школы выйшла, як кажуць, на шырокі прасцяг жыцця. Выкладчыкам у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі працуе С. Лагонда, узначальвае саўгас у Ваўкавыскім раёне наш выхаванец Д. Матысік. Многа настаўнікаў,

інжынераў, медыцынскіх работнікаў.

Літаратурна-краязнаўчы музей школы атрымлівае шмат пісем. Нам пішуць вучоныя, пісьменнікі, мастакі, кампазітары, былыя настаўнікі і вучні. Лісты і бандэролі прыходзяць з розных гарадоў і раёнаў Расійскай Федэрацыі, Беларусі і Украіны, Дагестана, Татарыі, Літвы і Латвіі. Днямі, напрыклад, шчыра ўсцешыла нас вестка з Гродзенскага педінстытута імя Янкі Купалы. На чацвёртым курсе фізіка-матэматычнага факультэта займаецца наш выхаванец Пётр Бібіла. Вучыцца ён паспяхова. Пётр Бібіла — ленінскі стыпендыят. Добрыя весткі прыходзяць часта.

А. БЕЛАКОЗ,
настаўнік Гудзевіцкай сярэдняй школы.

СЯБРОЎСКІЯ ВІЗІТЫ

Толькі ў сёлетнім сезоне гродзенцы паставілі ў Друскінінскай сем спектакляў. У іх ліку — «Квадратура круга» В. Катаева, «Справа перадаецца ў суд» Андрэя Чхаідзе, «Таблетку пад язык» А. Макаёнка і лірычная камедыя Г. Малышава «Калі кахаеш...»

Шматгадовая дружба звязвае Гродзенскі абласны тэатр з аматарамі драматычнага мастацтва горада Друскінінскай братняй Літоўскай рэспублікі. Кожны месяц калектыў паказвае там па 3—4 спектаклі. Іх з вялікай цікавасцю глядзяць мясцовыя жыхары і тыя, што адпачываюць у санаторыях і дамах адпачынкаў.

Ул. ДЗЭМІН.

ДАРУНАК КАЗАХСКИМ ДЗЕЦЯМ

На вокладцы высонія вечна-зялёныя елкі. На іх з добрай усмешкай глядзіць сонейна. Так аформіў кніжку вершаў для дзяцей паэтэсы Эдзі Агняцэв «Хто пачынае дзень?» мастак Ю. Юр'еў. Зборнік выйшаў у свет у прырададзень гадавіны Вялікага Кастрычніка ў Алма-Аце ў выдавецтве «Жазушы». Вершы перакладзены на казахскую мову Сакенам Імансавым і Жапарам Амірбекавым.

У зборніку, разлічаным на дзяцей малодшага школьнага ўзросту, змешчаны паэма «Жураўліная крыніца», вершы «Бацькаў шынель», «Алеся», «Міхеіч», «Добры дзень, Узбекістан!» і іншыя.

Творы Э. Агняцэв выдаваліся на рускай, украінскай, латышскай, узбекскай мовах. І вось цяпер казахскія дзеці будуць чытаць вершы беларускай паэтэсы на сваёй роднай мове.

СУМКА, ПОЎНАЯ НАВІН

Каля дваццаці год працуе паштальёнам Ніна Харытонаўна Забаўская. Штодзень з сумкай, поўнай свежых газет і часопісаў, ідзе яна па вёсцы, Зазер'е Пухавіцкага раёна. Сувязіст — жаданы госьць у кожным доме. Не перагнадаюць ёй непагадзь — дождж, завея. Яна заўжды на сваім участку.

А сумка месяц ад месяца становіцца больш важкай. Бо колькасць падпісчыкаў, дзе яна працуе паштальёнам, расце. Сёння Забаўская раз-

носіць больш за 500 газет і часопісаў. У сумцы Ніны Харытонаўны часопісы «Огонёк» і «Беларусь», «Молодая гвардыя», і «Маладосць», газеты «Правда», «Звязда», «Савецкая культура» і іншыя перыядычныя выданні.

На раённай дошцы гонару сярод лепшых імён вы знойдзеце імя паштальёна Ніны Харытонаўны Забаўскай. Яе праца адзначана таксама многімі граматамі.

П. СІЛВОНЧЫК.

ЗА НОЧ падшэрхлы з веча-ра дол завяла асеннім сняжком. І Александр Андрэвіч Правірын, выйшаўшы на падворак, нейкую хвіліну стаў, прывыкаючы да абноўленага свету. «На зімку бя-дэца... Ранавата. Трэба, пэўна, у Карэньскае пад-ехаць, падкінуць дзікам бульбы, ды і ласёў падкар-міць», — схамянуўся егер і гэтай думкай накіраваўся хлявок. Вывеў адтуль свайго Іалога, гнядога коня, даў канюшыны. Зноў зайшоў у хлёў палль насыпаў бульбу ў ляхі, пераносіў іх у сані і прагаў, з-за лесу выплыла сонца — свет адрозу папра-торнеў, павясялеў. Пацяг-нула снежным туманком, бульбоўнікам, свежымі апі-амі.

Паснедаўшы, Правірын выехаў. За санямі кінуўся сямігадовы Андрэйка з Рэксікам, лапавухім цюц-ам, але Андрэвіч супыніў го:

— Куды ты, сынку? Ха-дна ж... Сядзі з бабуляй дома, глядзі Рэксіка, — і з цехай падумаў, які ў яго непаседлівы сын і як ён лю-біць лес.

Андрэйка тым часам сі-атліва пазіраў бацьку ўслед, размазваў па тварыку слё-зы, а Рэксік жаласна навітаў... На спіне ў саба-кі бялела марлевая павязь, Андрэвічу міжволі пры-далася апошняе паляванне на вепра. Не дужа ўдала раішло яно. Дзіка-бэдзгу першых стрэлаў не пашэн-ла зваліць, прыйшлося зноў прадрэцца за падран-ам чарналесем, затым уз-алоткам. Ён ужо наганяў вэра, калі той раптам люта рапануў за лазовым кустом нібы падняты выбухам, арчком кінуўся на яго. Ан-дрэвіч ужо і не памятае, як травіўся адхіснуцца за са-чу. Вепр счасу ікламі ба-авіну дрэва і так пырнуў экса, што той на метраў элькі адляцеў у кусты. На-ступным момантам егер пры-чатаў звера стрэлам да-амлі — акурат у галаву ацеліў. У сабакі быў рас-астаны жывот, яна пакут-ва хакала-скуліла, і лляксандр Андрэвіч ужо не адзяваўся, што Рэкс вы-ыве. Занеж яго да ветфель-ара, — зашылі, перавязалі даку жывот, і от, глядзі, і эсяца не прайшло, а браху-ок ужо зболышага акрыў, стаў на ногі. Жывучым казаўся... Да Рэкса быў у-дрэвіча другі сабака, ды-дзе прапаў пазалетась. ой з усякім вепрам упраў-аўся і, дарэчы, дзіўным анерам: врта было падстрэ-ць дзіка, як сабака хапаў ера за вуха і вёў яго пра-на на палаянічага. А раз — дзін на адзін скапіўся са-арым секачом. Завыў, ус-нуўся з ім на дыкі, расшчэмлываючы на зья-най пысе іклаў, скуліўся Усу. Але і ў рацэ не раз-біўся, насеў на вепра...

Дрэнна Андрэвічу без брага сабакі. Цяпер якраз разгары палаянічы сезон. Іх Путчынскай лесапалая-чай гаспадарчы трэба яш-адстраляць дзяржаве пяць баноў і восем ласёў. Ды-ны, лясныя работнікі, спра-дца з гэтым клопамат. Як-того год спраўляюцца. У гас-дарцы ўсё ж дзве брыга-ды адмысловых палаяні-ах...

Гняды конік жывенька ег з пагорка, ступіў на-лікі масток праз Усу. лляксандр Андрэвіч зір-аў на баках: вада ў рацэ, звоньваючы лядком, бур-ла і шенілася, і была ру-а, як іліна — назбягала-ашнімі мокрымі днямі з-ллёў. Але ён ведае: міне-дзень-другі, і калі не бу-е дажджоў, ды і падзеня-на. Тады Усу, які і ўлет-а, скрозь пройдзец, і ног-замочыш. Змізарнела ра-

ка... (А калісьці, помніць егер, Уса была такой глыбо-кай і паўнаводнай, што ў любым месцы можна было скупацца). Мо віной таму капрызы надвор'я, альбо людская неакуратнасць, не-абдуманасць у абыходжан-ні з зямлёй?

Пасля службы ў арміі ён скончыў Удзенскае вучылі-шча механізацыі і сеў за штурвал камбайна. На дзе-вятым годзе хлеббаробска-га шчыравання адчуў мло-сную кволасць у грудзях — немач аказалася працяглай і цяжкай. Да таго ж (адна бя-да не ходзіць) рукі пачаў

сям да галля, а кустоў асі-навага ў лесе амаль няма — даўно высеклі (так патраба-валі таго санітарныя і ін-шыя высечкі). Хапае яму, егеру, клопатаў з сахаты-мі — асабліва зімой. Іх у яго лясной гаспадарцы не-шта з 50 сем'яў. І падкорм-лівае ён ласёў не адной аснай — яшчэ і сенам, і аў-сянымі снапамі з лапнікам. Есць яшчэ для іх падкорм-мачныя паланы, дзе выро-шчваюць лубін з вікай і аў-сюком.

Александр Андрэвіч за-браўся ў сані, пакіраваў Ма-лога ў лясную глуш. Паве-

прыглядаўся і, ад няма чаго рабіць, «чытаў» іх — гэ-тыя сляды былі для яго кра-самоўнымі знакамі-словамі ў лясной кнізе. Вось ля барадатага пня-лесавіка гон-ка прасігалі грацыёзныя ка-сулі, а пазней другім бокам дарогі працюкала лычастая сямейка дзікоў — пэўна, усе памкнулі на вадапой на са-жалку, што ў Арудзіным лесе. Вось стрыкнула па сне-зе вавёрка, за ёй — куніца. Ці ўратавалася хоць рудая цакатуха ад зубоў драпеж-ных? А вось пад гэтымі ку-памі-ялінамі ляжала ў заса-дзе ліса — палаяла на зай-цоў. Відаць, не адзін касаво-кі трапіў ёй у зубы. Зая-чых слядоў скрозь процыма: жыравалі вушастыя тут усю-ноч. Любяць яны гэтае чар-налессе: тут ім і каліна, і крушына, і вярбоўнік. Ды ён, егер, яшчэ і падкормлі-вае грызуноў. Дні два назад падвесіў на кустах вунь там за дарожным паваротам бя-роза-асінавыя венікі, рассы-паў на грудку моркву. Ці пагрызлі?

Сані выносіць егера за паварот, і чалавек іччасліва ўсміхаецца: ад венікаў за-сталіся адны манчурькі, а ад морквы хоць бы дзе хвосцік зелянеў.

Няма чаго казаць, багаты на дзічыну ў Аляксандра Андрэвіча лес — багата ў егера і турбот. За кожным зверам — малы ён ці вялікі — патрэбен (асабліва зімой) да-гляд і дагляд. Лесапалаяні-чая гаспадарка ж у яго вя-лізная — пад сем тысяч гектараў — за дзень і трэць плошчы не аб'едзеш. А быць ён, адзіны на ўсю гаспадар-ку егер, павінен усюды, іна-чай нельга. Цяжка бывае — гэта недасведчаным у гэтай справе людзям здаецца, што ягонае служба такая, што можна на ёй гульма гуляць. Але Аляксандр Андрэвіч Правірын не скардзіцца. Стараецца чалавек, працуе і, пэўна, падрэнна, калі ён лі-чыцца ў раёне самым леп-шым егерам, перадавіком, а яго гаспадарка — узорнай. У егерскіх клопатах яму ахвотна дапамагаюць лесні-кі (іх у Андрэвіча за двац-цаць чалавек). Клопаты гэ-тыя зусім аблегчаюць, калі неўзабаве прыплюць з Дзяр-жынска ў пацмогу яму пяць палаянічазнаўцаў.

Заўважым, што Аляк-сандр Андрэвіч не толькі егер, ён яшчэ і ляснік — егерскую работу і работу ле-сніка ён бачыць непадзель-най, як непадзельна адзін ад другога, жывуць у пры-родзе звер і лес. Таму ў цёплы час клопатаў у чала-века яшчэ больш прыбаў-ляецца. Трэба праводзіць у лесе рознага віду высечкі (прахадныя, санітарныя), і садзіць, абавязкова садзіць новы лес. Потым думаць пра супраціпаварныя меры (у Путчынскім лясніцтве лес-прамгас штогод высякае пад 12 тысяч гектараў спелага бору і, як правіла, з іх каля 50 гектараў застаюцца за-смячанымі ломам, небяспеч-най крыніцай пажару і роз-ных лясных хвароб), нарых-тоўваць яловыя лапнік, гас-падарчае колле, бярозавы сок, грыбы, лекавыя травы і кару.

Дарога парэшце вывела Аляксандра Андрэвіча ў Арудзіны лес. Ён спыніў-ся на баравіне ля невялікай агароджанай пляцоўкі. Гэта — дзічыная кармушка. Снег стагтаны-ператаптаны капытамі, перамяшаны з зямлёй, дзірвап, нібы плу-гамі, узараны. Егер скуль-вае два мліх з бульбай ля жардзянай загарадзі, а трэ-ці — за агародку. І гэта не так сабе: бульба, што ля загарадзі, прызначана для старых дзікоў, а што на пля-цоўцы — для маладняку. Егер высыпае мяхі, пасля раскідвае па ўсёй пляцоўцы і паўз ле бульбяныя клубні і маўчком разважае, што гэ-тая загарадзь, калі толкам падумаць, не надта пасаб-ляе спакойна карміцца ма-

ладняку: спажыўшы свой корм, старыя кабыны і свінні ўсё ж праплішчваюцца на пляцоўку, адбіраюць у ма-ладняка корм — ён не раз бачыў такое. Не, тут трэба нешта іншае прыдумачь... Да таго ж, такія адкрытыя кармушкі — найлепшая пры-нада для браканьераў. Пад-крадайся да яе, выбірай, да-ражэнькі, найгладчэйшага вепра і страляй. Так от яго гады тры-чатыры назад ча-сыяком было (таксама, як і ля лясных «сталовых»), зрэдку здраецца і цяпер. Ласы браканьер на дарма-вое: уходаў кабана, асвяза-ваў, спарадкаваў мяса ў мя-хі і дай божа каню ногі. Але зладзеі — звычайна старон-нія прыбуды — як не заў-жды пападаліся: адхоплівалі дабрэнны штраф, а то і пад-суд ішлі. Нездзе ім схава-цца ад людскіх вачэй: пры лясніцтве які ўжо год дзей-нічае брыгада па барацьбе з браканьерамі — работнікі яе на чале з Аляксандрам Андрэвічам трымаюць ву-ха востра, заўжды гатовы кінуцца на стрэл.

Што ж тычыцца непасрэ-дна лесу, то самавольных па-рубак у абходах даўно ня-ма. Мясцовы народ пры-вык да парадку: трэба дровы ці будаўнічы матэ-рыял, ідзе ў лясніцтва і выпісвае. Раскіданы клуб-ні, Аляксандр Андрэвіч зноў узяў у рукі лейцы — цяпер можна ехаць і ў Пут-чына ў лясніцтва. Сёння там павінны сабрацца лесні-кі, каб ісці на палаяванне — хутчэй ўсяго на другі і трэці ўчастак. Аляксандр Андрэвіч абавязкова му-сць быць там.

Лёгка заслізгацелі па ма-ладым спяжкы сані, лёгень-ка патрухаў Малы, і сярод снежнай цыхаты і белі не-як надта лёгка думалася і па-чувалася Аляксандру Ан-дрэвічу.

Выехаўшы з лясной даро-гі на палаянік, ён нечакана заўважыў наперадзе дру-гога ездэка. З першага по-зірку пазнаў у ім Альбіна Канстанцінавіча Сайкоўска-га, прыземістага, аднару-кага лесніка — старажыла з Каўшова, што калісь параіў яму ісці ў егера. Заў-жды, калі Аляксандр Ан-дрэвіч убачыць Сайкоўска-га, пад сэрцам у яго цяплее і неяк адрозу хавашэ ўвесь свет. А ляснік — пашукаць. Ягоны абход са-мы лепшы ў лясніцтве. Чы-сты, мала дзе ламачыну ўбачыш. Дрэвы абцярабле-ны ад сукоў, школка здаро-вая, расце кучна і купчаста. Скрозь па лесе муравейнікі, найлепшыя лясныя саніта-ры. Сайкоўскі так даражыць ім, што паабгароджаў усе. І звера ён шануе, дбала пад-кормлівае — нават сваім дабром.

Сайкоўскі таксама заўва-жыў Правірына, прымару-дзіў трых коніка, зааглядаў-ся.

— З дому ці з лесу едзеш? — калі з'ехаліся і па-віталіся, — спытаў ляснік.

— З лесу. Падкормку вазіў.

— Та-ак...

Закурылі.

— Рэкс яшчэ не ачуняў? Слабы яшчэ? Кенска. Ты от што, Ляксандр, бры-ка май-го сабаку — у мяне ж іх два...

— А не зблыжыць?

— А гэта ўжо ад цябе, ад ласкі душы твае залежыць...

Завязалася і пацякла звы-чайная чалавечая размова.

...Толькі познім вечарам вярнуўся Аляксандр Андрэ-віч дадому. Стомлена павя-чэраў, прылашчыў сына і лёг спаць. А пад раніцу па-мроўся яму сон: нібы на палаяне ў Карэньскім лесе сышліся ласі і дзікі, касул і лісіцы, яноты, вавёркі і зайцы. А ён, Правірын, сі-ліцца палічыць іх, ды не можа! І сам сабе кажа ра-дасна: «Бач ты, колькі раз-вылося». З тым жа радасным настроем і працнуўся.

Путчынскае лясніцтва, Дзяржынскі раён.

ТАМ, М. ВЫШЫНСКІ У ПУТЧЫНСКІХ ЛЯСАХ...

круціць паліартрыт. Прый-шлося развітацца з полем і камбайнам... Што рабіць да-лей — не ведаў...

І от неяк раз сустрэў Аль-біна Сайкоўскага, знаёмага лесніка з Каўшова. Выслу-хаў той горасную споведзь Правірына, дый кажа: «А пераходзь-ка ты, Аляксандр, да нас у лясніцтва, бярыся за егерскае дзела. Звера ты, як палаянічы і член та-варыства аховы прыроды, ведаеш і любіш, справішся з работай. І здароўе, глядзі што, няўзнак паправіш на лясных сцэжках».

Тым жа днём, здаецца, ён і схадзіў з Сайкоўскім у лясніцтва, аформіўся на ра-боту.

З таго часу жыццё яго пайшло іншым ладом, набы-ло новы сэнс. Ён хадзіў і ед-зіў глухімі сцэжкамі, ды-хаў гаючымі пахамі дрэў, піў настой траў і барсучы-ны тлущы, касіў дзічыне се-на, сек ёй асінік-тапорнік, садзіў школку — займаў звя-рыны апетыт і дзесь на трэці год службы адчуў сябе дуж-ым, як у юнацтве. То як жа пасля гэтага лясчэбнага чарадзейства было яшчэ больш не палюбіць яму пры-роду, жывую і нежывую?

Карэньскі лес сустрэў яго сучыным дыханнем яліні, раўнінай снежнага і лісця-нага пакрыва пад учарнелы-мі камлямі, ценямі дрэў і ні-зін. Павебра тут прычме-ла, нібы задрямала, і Аляк-сандр Андрэвіч зусім аціх душой. Праехаў ускарай цём-нага ельніку і паўз палаяны, заглябіўся ў асінавы гай. Вось і ласіная «сталовка»: дзве разгоністыя асіны, якія пазайчора ён спустыў і аце-рабіў ад галля. Вакол ста-лоў — сляды капытоў, вялі-кіх і малых, прыпушаных сняжком. Значыць, не так даўно тут кармілася ласіная сям'я. Галлё дрэў аб'едзена, ствалы абрызаны так, як бы хто ліха абстругаў іх стамес-кай ад камлёў да вяршкоў. Груды солі-лізунца ў рас-шчэпах ствалоў апетытна вылізаны.

Аляксандр Андрэвіч, жвава падхапіўшы іліу і ся-керу, прайшоў далей у гай. Неўзабаве ён спілаваў і абсек ад галлі дзве новыя асіны. От і гатоў корм для сахатых прыгажуноў. Па-стаў, уздыхнуў: шкада, вя-дома, гэтыя асіны — таксама ж лясное хараво — але што зробіш: трэба ж нека-карміцца зверу, мусіш пі-лаваць. Бо асіны на ствалы высозныя, не дадгнунца ля-

рочваючы на дарогу на Каў-шы, у апошні раз азірнуўся на сажалку сярод палаяны. Яна была схопленая лядком, прысыпана снегам, але праз гэты лёд і снег жаўтлявымі лапінамі праступала вада. Як падсілкуюцца асінай ла-сі, палауюцца солю, аба-вязкова падыдуць да сажал-кі, каб напіцца. Пасля егер злавіў вачыма паводдаль сажалак купчастыя кусты вербалозніку і ціха ўсміхнуў-ся, успомніўшы, як пазале-тась у тых кустах знайшоў лясняне, малочнае, які ты-дзень ад нараджэння. Сі-венькае, бярогае, яно тры-вожна церабілася ў зяленіве лістоты і жаласна памык-вала, клічучы матку. Ён тады старанна абсачыў, абхадзіў лес наўкруг палаяны, але ласікі нідзе не заўважыў: ці то ласяні адбілася ад яе, ці яна ад яго... І тое, і дру-гое здавалася неверагодным, але факт заставаўся фактам: лясняне было без маткі. Трэ-ба было як ратаваць ма-лое, і ён злавіў яго, пры-нёс дамоў. Дзён колькі вы-пойваў Шустрыка — так назваў ён лясное цялятка — з Андрэйкам каровіным ма-лаком, пасля пачаў даваць вясновую травіцу. Шустрык рос проста на вачах і неўза-баве здружыўся з усімі дома і пазнаваў усіх: гаспадыню, Андрэйку, гнядога Малога, нават сабаку. Шустрык быў дабрадушна вясёлы і кампа-нейскі, так што Андрэйка проста жыць без яго не мог. Дзе адзін — там і другі. Ці дома, ці ў лесе. Пад зіму Шустрык вымахаў у са-праўднага лоську з рожкамі-спіцамі. Прыціх, чагосьці затужыў, і аднойчы сышоў у лес. Андрэйка аж у плачы зайшоўся, і ўсе падумалі, што Шустрык ужо не вер-нецца. Але не, прыйшоў. І раз, і другі. Толькі пасля трэцяга візіту ў вёску сы-шоў назусім.

Пад час лясных паездак Аляксандр Андрэвіч, зда-ралася, прыкмятаў свайго падласага гадаванца ў ласі-ным статку, клікаў яго і Шустрык у цяпако абзываў-ся, але да вазка чамусьці не падыходзіў.

Дарога звужылася, пайшла чарналесем. На фоне цём-ных, заімшэлых камлёў снег выдаваў тут асабліва белым, аж слепкім ад белізы і со-ненных стрэлаў. Роўна, ус-цінна шапталіся пад ветрам галіны, патрэсквалі сучка-мі. Дарога сэрзозь была пабі-та слядамі звяроў і звяр-коў. Аляксандр Андрэвіч

НАУРАД ці знойдзецца тэатральна-драматычны жанр, які карыстаўся б такім поспехам гледача, як камедыя, асабліва дасціпная камедыя. Людзі любяць смяяцца: народ па натуре сваёй вялікі аптыміст. Ён заўжды верыць у свае сілы, у свае магчывасці. А смех якраз і ёсць выяўленне сілы.

Да камедыйнага жанру час ад часу звяртаюцца многія з нашых пісьменнікаў. Паслядоўна верным, паспраўднаму адданым гэтаму жанру вось ужо на працягу двух дзесяткаў год назменна застаецца драматург Андрэй Ягоравіч Макаёнак.

Ён стаў адным з самых папулярных і любімых камедыяграфу Савецкага Саюза. Слава яго сягнула далёка за межы нашай рэспублікі. І цяпер ужо не ў дзесятках, а ў сотнях тэатраў краіны ідуць п'есы таленавітага беларускага драматурга. Яго камедыі ставяць і за рубяжом. Ён адзін з тых, хто складае гонар сучаснай савецкай літаратуры.

У літаратуру Андрэй Макаёнак прыйшоў узбагачаны жыццёвым вопытам. Супрацоўнічаў у сатырычным часопісе «Вожык». Там давялося пераканацца ў сіле дасціпных сцэнак-замалёвак, у якіх спалучаюцца слова і дзеянне з элементамі драматызацыі. Некаторыя з гэтых сцэнак ужо можна было не толькі чытаць, але і ставіць на сцэне.

І ў канцы 40-х—пачатку 50-х гадоў на старонках перыядычных выданняў з'явіліся п'есы-аднаактоўкі Андрэя Макаёнка, а неўзабаве (у 1951 годзе) Дзяржаўнае выдавецтва БССР выдала яго п'есы асобнай кнігай.

Ужо ў іх выявіліся некаторыя рысы, якія потым стануць характэрнымі для манеры пісьменніка: вострае пачуццё сучаснасці, актуальнасць тэматыкі, разуменне грамадскіх працаў, яснасць ідэйнай пазіцыі і, што не менш важна, умение спалучаць пафас адмаўлення зла з пафасам свяржэння добра. Новыя грані таленту драматурга па-свойму заіскрыліся яшчэ ў камедыйна-сатырычнай сцэне «Крымінальная справа» («Літаратура і мастацтва», 1951 г.). Надзвычай лаканічная, сціснутая да памераў сатырычнай мініяцюры, ёмістая, гэтая сцэна набыла характар памфлета на амерыканскі спосаб жыцця, на фальшывую амерыканскую дэмакратыю. Вось дзе ўзор эканоміі моўных сродкаў! У п'есе ўсяго дзве дзейныя асобы. Пабудавана яна як дыялог-падымак следчага ФБР містэра Хартлі і дворніка Сміта Хола. Нагадваючы паводле формы традыцыйныя беларускія гутаркі, «Крымінальная справа» вызначаецца значным палітычным зарадам.

І ўсё ж не кароткія сцэнічна-аднаактоўкі, і нават не «паўнаметражныя» драма «На доўгім» (1951 г.), якая ставілася тэатрам імя Янкі Купалы і атрымала станоўчую ацэнку крытыкі, прынеслі поспех Андрэю Макаёнку: усеагульную вядомасць ён набыў у 1953 годзе сатырычнай камедыяй «Выбачайце, калі ласка!».

З яе пачалося трыумфальнае шэсце п'ес беларускага драматурга па тэатрах краіны. У Беларусі і на Украіне, у Маскве і Ленінградзе, Літве і Эстоніі, Грузіі і Чувашы—дзе толькі не ішла камедыя «Выбачайце, калі ласка!». І ўсюды яна карысталася назменным поспехам

Самі яны не вельмі стараюцца ў працы і другім раюць не спяшацца. «Ідзіце сабе ў камунізм, толькі ціха, мірна, спакойна», — раіць Глуздакоў.

«Кіраўнікі» тыпу Глуздакова і Цесакова не абцяжарваюць сябе думкамі. Гэтую бяздумнасць Цесакоў па-свойму нават «тэарэтычна» абгрунтоўвае. Калі сакратар абкома Мікалай Сяргеевіч, прыехаўшы ў раён, дзе старшынёй выканкома Глуздакоў, закранае пытанне аб неабходнасці вылучэння ў Саветы маладых і пытае, што думае пра гэта Цесакоў, дык той імгненна адказвае: «Калі ёсць непасрэднае ўказанне, думаць не трэба» і ўдаклад-

ТВОРЧЫ ПАРТРЭТ

ЗЬРОЯЙ СМЕХУ

у гледача, бо закранала праблемы, якія хвалявалі многіх. Сюжэтыны стрыжань камедыі «Выбачайце, калі ласка!» складаюць кар'ерысцкія дамаганні раённага работніка Каліберавы «быць наперадзе перадавікоў», яго кароткі трыумф і канчатковы крах.

...У Каліберавы цудоўны настрой. Ён радуецца ліпавым «поспехам», дасягнутым за кошт махінацыі, падказаных камбінатарам Моціным. Імя Каліберавы грывіць у газетах. З рэпрадуктара чуецца яго голас. Не нацешыцца мужам Антаніна Цімафеяўна: цяпер толькі не лаві варон—і будзеш у Мінску. Яна параўноўвае ўжо свайго Каліберавы з палкаводцам Суворавым. Той жа таксама быў у нямыласці, зайздросныя людзі саслалі яго ў правінцыю. Але праўда сваё ўзяла. Вяруйцеся з пашанай.

Толькі нядоўга працягваюцца трыумф Каліберавы: злачынныя махінацыі неўзабаве раскрыліся. Праўда перамагла. Для гэтага многа зрабілі сумленныя савецкія людзі: калгасніца Ганна Чыхнюк, брыгадзір Міхальчук, пракурор Курбатаў, спецыяльны карэспандэнт абласной газеты Гардзіюк, настаўніца Наташа Гарошка.

Ёсць тут яшчэ адзін чалавек, які, нягледзячы на ўсю сваю непрыглядную ролю ў п'есе, нарэшце дапамог усталяваць справядлівасць. — Гэта старшыня калгаса Ягор Гарошка. Як слушна зазначаў Максім Лужанін, «той самы запалоханы Гарошка, які цярдліва выконвае недарэчныя загады, нават ідзе на падман. Але дзесьці ў глыбіні істоты ён ведае: «Не тое я раблю, не тое» і выяўляе гэта ўсім сваім збытаным выглядам».

Сатырычнай маштабнасцю вызначаюцца вобразы Глуздакова, Цесакова, Лявона Чмыха з камедыі «Лявоніха на арбіце».

Пададзеныя гратэскава, надзвычай дасціпна, што называецца буйным планам, Глуздакоў і Цесакоў увасабляюць некаторых сучасных гора-кіраўнікоў, рысы характару якіх на першы погляд не кідаюцца ў вочы так, як буйныя махінацыі Каліберавых і Моціных, але, тым не менш, іх сацыяльная, грамадская, палітычная шкоднасць ад гэтага ніколі не змяншаецца. Выпадкова трапіўшы на «адказныя крэслы» (Глуздакоў — старшыня райвыканкома, Цесакоў — яго памочнік), ледзь трымаючыся на іх, яны глушаць усё жывое, сеюць абьянаваць, бесцярмонна накладваюць «вета» на ўсё перадавое, новае; занятыя толькі сабой, уладкаваннем уласнага дабрабыту, яны менш за ўсё дбаюць аб агульным шчасці.

яне: «Я лічу, калі чалавек вышэй мяне па пасадзе, значыць, ён і разумней за мяне. Інакш я быў бы на яго месцы. І калі ён дае ўказанне, значыць яно прадумана галавой больш разумнай, чым мая... І такое ўказанне трэба выконваць, нават калі там не ўсё зразумела. Потым зразумее».

Вобразы Глуздакова і Цесакова падаюцца аўтарам камедыі «ў пары»: яны неад'емны адзін ад аднаго, узаемна дапаўняюць адзін другога.

Не менш цікавая і каларытная сатырычная фігура камедыі «Лявоніха на арбіце» — Лявон Чмых. У адрозненне ад Каліберавы і Моціна, ад Глуздакова і Цесакова, нават ад Гарошкі і Самасеева, Лявон Чмых — радавы калгаснік. На прыкладзе Чмыха аўтар даводзіць той, хто дбае толькі пра свой прысядзібны ўчастак ды сваю ўласную гаспадарку, хто ставіцца абьянава да памнажэння агульных здабыткаў і не прымае актыўнага ўдзелу ў іх стварэнні, не можа лічыцца паўнацэнным членам савецкага грамадства, сапраўдным грамадзянінам сацыялістычнай айчыны.

Выкрыццё прыватнаўласніцкіх тэндэнцый, іх шкоднасці для сучаснага этапу развіцця савецкага грамадства — галоўнае ў вобразе Лявона Чмыха, а барацьба з ім складае асноўны змест усяе п'есы.

У камедыях Андрэя Макаёнка няма станоўчых дзейных асоб. У «Лявонісе на арбіце» імя станоўчай гераіні вынесена нават у заглавак п'есы. Увогуле, Андрэй Макаёнак, асабліва ў апошніх гадах, настойліва ўзмацняе пазітыўны пачатак сваіх камедыяўных твораў. На галоўную арбіту ў яго выходзіць станоўчы герой. Гэта пацвярджаюць п'есы «Трыбунал», «Зацюканы апостал», «Таблетку пад язык».

«Трыбунал» — камедыйна п'еса са станоўчым героем на прэрадным плане. Гэта не сатырычная, а па сутнасці, лірычная камедыя (хоць на першы погляд такога вызначэнне жанру можа здацца дзіўным і непрамерным). Справа ў тым, што трагікамедыя «Трыбунал» вызначаецца свяржальным лірыка-паэтычным пафасам, што ўласціва лірычным камедыям. Першапачаткова п'еса мела назву «Калабок»: аўтар як бы падкрэсліваў гэтым, што з'яўляецца асноўнай фігурай камедыі. Надрукавана ж і пастаўлена на сцэне многіх тэатраў яна пад другой, несумненна больш удамай назвай — «Трыбунал». Але, урэшце, сутнасць не ў назве. Сам змест твора,

развіццё дзеі, уся вобразна-мастацкая структура даюць падставы лічыць Цярэшку Калабка галоўнай дзейнай асобай п'есы. Ён знаходзіцца ў цэнтры ўвагі аўтара. Вакол яго грунтуецца падзеі. Пераважна на ім трымаецца камедыя.

Цярэшка, безумоўна, камічная фігура, камедыйна герой. Пэўны час ён успрымаецца нават як сатырычны характар. На справе ж Цярэшка — барацьбіт-падпольшчык, увасабленне гераічнага пачатку, як і яго сын Валодзька.

Будзённае і ўзнёслае, звычайнае і незвычайнае, смешнае і сур'эзнае падаюцца

драматургам у цесным перапляценні, у такіх прапорцыях і камбінацыях, што праз камічнае прыкметна прасвечваецца гераічнае. Пад абалонкай знешне несур'эзных, камічных учынкаў, паводзін, слоў Калабка тоіцца ўнутраная псіхалагічная напружанасць, гатоўнасць да подзвігу.

І ўсё ж, нягледзячы на гераічны пафас, якім прасякнута п'еса, нягледзячы на трагічныя моманты, «Трыбунал» не перастае быць камедыяй твораў. Камізм у значнай меры грунтуецца тут на неадпаведнасці слова і справы, формы і сутнасці, г. зн. на традыцыйных, класічных вытоках смеху.

Словы Цярэшкі, напрыклад, не адпавядаюць яго справам, рэальнай сутнасці яго натуре. Ён вымушаны гаварыць зусім не тое, што думае, а тое, што неабходна сказаць у дадзеных абставінах, што абумоўліваецца яго пасадай пры немцах, што дытуецца патрэбамі канспірацыі.

Праз адносіны жонкі, дзяцей да Цярэшкі Калабка ў той момант, калі ён згадзіўся стаць нямецкім старстам, раскрываецца магутная сіла савецкага патрыятызму, гатоўнасць сурова пакараць нават самага блізкага чалавека, мужа, бацьку, калі ён свядома становіцца на шлях здрадніцтва.

Трагікамічная сітуацыя, у якую трапляе Цярэшка, «працуе» не толькі на галоўнага героя, але і на іншых персанажаў, падкрэсліваючы іх грамадзянскасць, патрыятызм. Асабліва вылучаецца надзвычай каларытны вобраз жонкі Цярэшкі — Паліны. Гэта сапраўды народны і, не пабаімся сказаць, сапраўды нацыянальны характар беларускай жанчыны-сялянкі, створаны з выключным драматычным майстэрствам.

Цяжка, надзвычай складана сродкамі камедыйнага мастацтва стварыць гераічны характар. Да гонару Андрэя Макаёнка, ён паспяхова справіўся з найскладанейшай, шмат у чым рызыкоўнай задачай: гераічны характар у камедыі «Трыбунал» атрымаўся, і выліся ён з бласкам. Такое ў беларускай камедыяграфіі мы бачым упершыню. Вось чаму ёсць усе падставы назваць «Трыбунал» Андрэя Макаёнка першай у Беларусі гераічнай камедыяй.

Андрэй Макаёнак уважлівы да міжнародных палітычных падзей свайго часу. З аднаго боку, «Зацюканы апостал» успрымаецца як палітычны памфлет на ўсю сучасную капіталістычную сістэму, як публіцыстычны твор гнеўнага выкрывальнага пафасу, а з другога боку,

як своеасаблівы гімн тым людзям, у тым ліку і прадстаўнікам маладога пакалення, якія пачынаюць разумець заганнасць, гітласць гэтай сістэмы і ў форме адмаўлення яе выяўляюць свой пратэст.

У п'есе ёсць сцэны, карціны, з'явы, вытрыманыя ў духу сямейнай драмы. Разам з тым закранаецца больш сур'эзнае пытанне — распад сучаснай буржуазнай сям'і. Але гэта толькі адзін аспект праблемы. Другі, гэты істотны — распад дзяржавы капіталістычнага грамадства, якое падточваецца, разбураецца знутры, у выніку ўладдальных яму супярэчнасцей.

Свет нажывы, гвалту, хлусні ўсё яшчэ калечыць чалавека. Бязлітаснае выкрыццё хлусні ў яе самых разнастайных праявах — ад фальшы буржуазнай сям'і да фальшы буржуазнай дзяржавы, буржуазнай палітыкі, спапяляючая сатыра на сучаснае буржуазнае грамадства, якое нявечыць чалавечую асобу, і адначасова страшнае свяржэнне высокага грамадзянскага прызначэння чалавека — вось асноўны пафас п'есы «Зацюканы апостал».

Хлусня выкрываецца як негатыўна — праз сатырычныя вобразы Тагты і Мамы, так і пазітыўна — праз крытычна-выкрывальны пафас галоўнага героя, Сына, Малыша.

Чаму ў п'есе для дарослых драматург зрабіў цэнтральнай фігурай падлетка? Аўтар гэта абгрунтоўвае тым, што заганны капіталістычнага свету становяцца відавочнымі, не толькі людзям з вялікім жыццёвым вопытам, а нават і дзецьмі. Апрача гэтага, юны герой у вачах аўтара мае яшчэ і тую перавагу, што ён малавочыны, а таму больш шчыры, не крывіць душой, не фальшывіць.

Выкрывальны пафас твора, увасаблены ў вобразе Сына, дасягае сваёй кульмінацыі па меры набліжэння да фіналу. Адмаўленне, затоенае, апасродкаванае, становіцца адмаўленнем адкрытым, непасрэдным, «лабавым». Смех пераходзіць у гнеў, абурэнне, нянавісць. Пад знішчальным агнём заключных маналогаў Сына, увасабленых у форме палітычнага памфлета, здаецца, уздымаецца зямля, абражаная жахлівай несправядлівасцю, хоць дзеянне разгортваецца не на гарадской плошчы, дзе прысутнічаюць тысячы людзей, а ўсяго толькі ў сценах кватэры невялікага чыноўніка, і слухачамі з'яўляюцца члены яго сям'і.

Затое ўсе аб'ядналіся супраць Сына. Нянавісць да праўды згуртавала іх. І ён, адзінкі, не вытрымаў аб'яднанага напору старога свету, Дзед, Тагты, Мамы і ў балючай роспачы вылецеў за акно з трэцяга паверха.

Хлопец застаўся жывы, але атрымаў сур'эзную фізічную і—што лічыць страшней—псіхічную траўму. Ён звярнуўся. «Апостал» аказаўся «зацюканы».

Нягледзячы на трагічную развязку, у цэлым твор гучыць аптымістычна: ён прасякнуты марай аб лепшай будучыні, патэнцыяльнай гатоўнасцю змагацца за яе. У імя будучыні выкрываецца фальш, хлусня сучаснага капіталістычнага грамадства. У імя будучыні «сур'эзнае моладзь», да ліку якой адносіць сябе і Малыш, наладжвае дэманстрацыі супраць імперыялістычнай палітыкі ЗША, бруднай вайны ў В'етнаме. У імя будучыні яна імкнецца знайсці для сябе высокія грамадскія ідэалы і ўсё болей скіроўвае свой погляд туды, дзе здзяйсняюцца гэтыя ідэалы—на Савецкі Саюз і краіны сацыялістычнага лагера.

ПОЛЫМЯ

РЭДАКЦЫЙНЫ партфель... Можна сабе ўявіць яго напаканаваным, як зашчапіць, рукапісамі добрых раманаў, апавесцей, паэм, апавяданняў, нарысаў, вершаў. І такі партфель мараць у кожнай рэдакцыі.

Упэўнены, там, дзе па-сапраўднаму працуюць з аўтарамі, трымаюць з ім цесную творчую дружбу, карацей кажучы, рупяцца пра заўтрашні дзень часопіса, — як вынік, рэдакцыя мае новыя цікавыя творы. «Полымя» заўсёды ставіць сваёй найпершай задачай працу з аўтарамі, і гэта забяспечвае яму нягнесскія літаратурныя набыткі. Хоць, безумоўна, чым і як поўна загрузаны нашы рэдакцыйны партфелі, немалы клопат і творчых секцыяў, літаратурных аб'яднанняў, кожнага пісьменніка.

Калі кінуць вокам наперад, на ўсе дванаццаць кніжак «Полымя» наступнага года, бачыцца іх даволі важкі тэматычны і жанравы змест. Ужо зараз можна канкрэтна гаварыць пра першыя нумары часопіса, назваць больш значныя творы.

Пачнем новы год друкаваннем вельмі чаканага чытачамі рамана Івана Шамякіна «Атланты і карыятыды». Аўтар апраўдаў спадзяванні самых патрабавальных прыхільнікаў свайго таленту — раман захапляе з першых старонак, раскрываючы перад намі складаны духоўны свет сённяшняга савецкага чалавека, інтэлігента — дойдзіла, будаўніка прыгожага. Іван

Шамякін і ў новым рамане застаўся верны высокаму пісьменніцкаму абавязку — быць на ўзроўні часу, мабілізаваць чытача на актыўны саўдзел у тых праблемах, якія ставіць само жыццё, якія хвалюць нашага сучасніка. Майстэрства Шамякіна-раманіста адкрылася тут сваімі новымі шматфарбнымі грамамі.

Жыццё рабочых-машынабудаўнікоў прысвечана падрыхтаванню да друку апавесці Віктара Карамазова «Спіраль» — пра выпрабавальніцка-Беларускага аўтазавада. На чарзе таксама апавесці «Сцюжа» Аркадзя Марціновіча, «Юля» Генрыха Далідовіча, апавядання П. Броўкі, Р. Сабаленкі, Л. Дайнекі, Ф. Янкоўскага і іншых прэзіякаў, новая камедыя А. Петрашкевіча «Прыватнае вызначэнне».

Новыя апавяданні пра Уладзіміра Глыба Леніна для сакавіцкага нумара часопіса напісалі П. Ткачоў і В. Хомчанка.

У першых трох нумарах важнае паэтычнае слова ўзяў Максім Лужанін. Плён яго шматгадовай працы паэма «Як нараджаўся новы свет» — гэта шчырае споведзь лірычнага героя перад сабой, перад часам, перад Радзімай. У полі зроку гэтага ўдумлівага майстра цэха паэзіі — радасць нараджэння і сталення новай камуністычнай явы:

Свой час заўжды твару і слаўлю,
А зазірнуць імкнуўся ў час,
Якому я падмуркі стаўлю,
Дзе не абыдуцца без нас.

Як бы працягам вельмі цікавай задумкі паэтычнымі сродкамі ўваскрасіць асобныя бакі жыцця класікаў беларускай літаратуры з'явіцца новая

паэма Антона Бялёвіча «У скаргах пераспелага жыта» — пра незабыўнага Кузьму Чорнага.

Мяркуючы па ўжо напісаных кавалках, па-грамадзянскаму страснай будзе паэма Рыгора Барадулліна пра мужнасць і няскоранасць абаронцаў гераічнай цытадэлі над Бугам.

Нельга ўявіць «Полымя» будучага года без новых паэтычных твораў Петруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі, Максіма Танка, многіх іншых нашых выдатных паэтаў, без новых літаратурных імён. І гэтыя творы сталых майстроў слова і новыя імёны літаратараў абавязкова з'явіцца на старонках часопіса.

Калі «падбіваць бабкі» сёлетняга года і гаварыць пра тэматыку надрукаваных твораў, то перш за ўсё трэба вылучыць скіраванасць іх да сучаснасці, асабліва да работнай тэмы. Апавесці, апавяданні, нарысы пра будоўлі дзевятай пяцігодкі зоймуць пачэснае месца ў часопісе і ў наступным годзе.

Пра свой завод, пра якасць прадукцыі, пра эканомію і беражлівасць, пра ролю вытворчага майстра на прадпрыемстве расказвае ў сваіх «Нататках» майстар падышнікавага заводу Васіль Дарафееў.

«...Вынікам некалькіх паездак у Докшыцкі раён з'явіліся нарысы, што будзе друкавацца ў часопісе паасобку. У цэнтры ўвагі нарысаў — лёс прастай, шчырай, захопленай жыццём жанчыны, і не толькі яе», — зрабіў добрую заяўку ў першым з цыкла нарысаў «Каласы веку» Васіль Якавенка. Лёс выдатнага арганізатара сельскагаспадарчай вытворчасці Ульяны Крышталевіч, многіх іншых самаадданных працаўнікоў, шматлікія пытанні і праблемы сённяшняй калгаснай

вёскі раскрываюцца аўтарам у чарговым нарысе ўсхвалявана, паўнаважна.

Больш надзеямы будучы выгляд раздзелу публіцыстыкі і навукі, у якіх мяркуецца змясціць артыкулы па важнейшых пытаннях гаспадарчага і культурнага жыцця рэспублікі.

Па-ранейшаму часопіс трымаецца добрай традыцыі — друкаваць пераклады лепшых твораў пісьменнікаў братніх рэспублік. Чытачы пазнаёмяцца з апавесцямі Ю. Эбанацкага і Ч. Айтматава, з апавяданнямі і вершамі многіх пісьменнікаў нашай шматнацыянальнай краіны.

Шырэйшая плошча адводзіцца раздзелу крытыкі і літаратурнага ўстава. Артыкулы па самых розных пытаннях і праблемах літаратуры будучы надрукаваны ў наступным годзе. Рэдакцыя загадаў дэталёва пазнаёміцца з тэматычнымі планами выдавецтваў рэспублікі. Амаль ніводная кніга паэта, прэзіяка, крытыка, мовазнаўцы, гісторыка не застанеца паза ўвагай часопіса.

Будзем працягваць рубрыкі «Успаміны, дзённікі, дакументы», «Мастацтва», «Культура мовы». Рэдакцыя дасць слова для выступленняў партыйным і дзяржаўным дзеячам, ветэранам сацыялістычнага будаўніцтва, перадавікам прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

Жыць клопатам пра заўтрашні дзень — найпершая ўмова, што на старонках часопіса з'явіцца надзеяныя высокамастацкія творы.

Г. КЛЯУКО,
намеснік галоўнага рэдактара
часопіса «Полымя».

Трагікамедыя «Зацюканы апостал» — цікавая з'ява літаратуры, вынік плённай пошукаў драматурга, якому ўдалося стварыць інтэлектуальную палітычную камедыю. У камедыяграфу свая, адметная драматургічная манера, свой стыль, сваё індывідуальна-творчае аблічча.

Гэта — дыялектычны сплаў адмаўлення і сцвярджэння, сатыры і лірыкі, будзённага і рамантычнага. Макаёнак зямны і ўзірэны, як той дзед Цыбулька з камедыі «Таблетку пад язык» (пра яго добра сказаў Анатоль Сабалеўскі ў артыкуле, нядаўна апублікаваным газетай «Літаратура і мастацтва»).

Вызначаючы жанравую адметнасць сваёй новай п'есы «Таблетку пад язык», аўтар назваў яе камедыя-рэпартажам, падкрэсліўшы тым самым непарыўную сувязь тэматыкі твора з сённяшнім днём, з актуальнымі праблемамі сучаснасці. І гэта як нельга лепш адпавядае зместу і ідэяльнай накіраванасці п'есы. Перад намі сапраўды камедыя-рэпартаж, камедыя-дыспут, пра філасофію нашага жыцця, пра месца чалавека ў грамадстве, пра дзяржаўнае стаўленне да зямлі і яе скаргаў. Пытанні гэтыя ставяцца пісьменнікам з палемічнай страснасцю, з прынцыповай перакананасцю.

Галоўны носьбіт ідэі твора дзед Цыбулька падаецца зусім па-новаму. Аўтар ламае састарэлыя традыцыйныя паказу патрыярхальна-забаўных дзядоў-дзівак, якіх так многа набралася ў нашай літаратуры. Макаёнаўскі Цыбулька — дзед-эрудыт, дзед-энтузіяст, дзед-наватар — з шырокім размахам, з розумам, мудрасцю сучаснага вучонага. Ён цвёрды ў сваіх перакананнях, бо яны выпактаваны яго ўласным жыццёвым вопытам.

Творчасць А. Макаёна — гэта творчасць савецкага пісьменніка-грамадзяніна, паўнамоцнага прадстаўніка літаратуры сацыялістычнага рэалізму.

Якуб УСІКАЎ.

ЦЯЖКІМІ БЫЛІ пасляваенныя гады... Рэспубліка залечвала свае раны. Адбудоваліся гарады і вёскі, зазеленелі вольныя нівы. Але ў людскіх сэрцах памяць вайны яшчэ доўга адчувалася. З франтоў Вялікай Айчыннай не вярнуліся да сваіх сямей бацькі, кармільцы. Сірот на сваё ўтрыманне ўзяла дзяржава.

У 1947 годзе быў арганізаваны дзіцячы дом у Брэсце. Мне давялося быць у ім першым дырэктарам. Нялёгка было «лячыць» знявачаныя вайной душы дзяцей. І ў гэтай складанай справе вялікую дапамогу аказвалі нам кнігі беларускіх пісьменнікаў. Асаблівай любоўю карысталіся ў выхаванцаў неўміручыя творы Якуба Коласа. За настойлівай просьбе нашага калектыву дзіцячому дому было прысвоена імя народнага песняра.

У хуткім часе завязалася перапіска выхаванцаў з Канстанцінам Міхайлавічам. Але самым гарачым жадаем дзіцячым было спаткацца з пісьменнікам. Неяк мы даведзіліся, што Канстанцін Міхайлавіч хворы. Хлопчыкі і дзяўчынкі аднадушна вырашылі: трэба тэрмінова наведаць хворага. У дэлегацыю ўвайшлі лепшыя з лепшых. Ці варта гаварыць, з якім хваляваннем рыхтаваліся да гэтай паездкі... Аформілі фотаальбом, які расказваў аб жыцці дзіцячага дома.

І вось мы ў Мінску. Пад'ехалі да дома Канстанціна Міхайлавіча на легкавой аўтамашыне, якую спецыяльна выдзелілі для нас гарсавет.

І з якой радасцю мы кінуліся да Канстанціна Міхайлавіча, які сам выйшаў нам насустрач. Усім нам было прыемна даведацца, што Канстанцін Міхайлавіч пасля аперацыі адчувае сябе значна лепш. Гаспадар гасцінна запрасіў у свой дом. Падняліся на другі паверх. Прайшлі ў кабінет паэта. Адрознілася ў вочы мноства кніг. Дзеці нават крыху разгубіліся, але Канстанцін Міхайлавіч пасадзіў усіх за стол і вельмі ўмела завёў гаворку. Праз якія-дзесяць хвілін я ўжо не

НА ўСЁ ЖЫЦЦЁ

пазнаваў сваіх выхаванцаў — яны ажыўлена размаўлялі з гаспадаром, і сам ён усміхаўся і на ўсхваляваных дзіцячых тварах ззяла ўсмешка... Пасыпаліся пытанні аб працы пісьменніка. І на ўсе іх даваў вычарпальныя адказы Канстанцін Міхайлавіч. Гаварыў ён пра многае, і ў прыватнасці пра дружбу з Янкам Купалам, пра сустрэчу з Максімам Горкім, пра паездку ў Парыж...

Нас вельмі кранула чуласць Канстанціна Міхайлавіча: ён падарункі для

ску клапатліва папраўляў коўдры.

Непрыкметна праляцелі дні. Праводзіць нас выйшлі ўсе Міцкевічы. І ўсю дарогу да Брэста нашы выхаванцы толькі і гаварылі пра дарагога, такога зычлівага, чулага і блізкага нам чалавека...

І цяпер, хоць прайшло столькі гадоў з той незабыўнай сустрэчы, калі былія коласавыцы прыязджаюць з многіх куткоў нашай неабсяжнай Радзімы ў Брэст і я сустракаюся з імі, абавязкова заходзіць гутарка пра Канстанціна Міхайлавіча. Ён з намі на ўсё жыццё.

І. БРЫКУН.

ПРЫНЯТЫ ў САЮЗ ПІСЬМЕНнікаў

КАЗЬКО Віктар Апанасавіч. Празіяк. Піша па-руску. Нарадзіўся ў 1940 годзе. Завочна скончыў Літаратурны інстытут імя М. Горькага (1970). Працуе літсупрацоўнікам у часопісе «Неман». Першыя апавяданні надрукаваны ў 1971 годзе. Аўтар апавесці «Высакосны год» («Новый мир», № 9—10, 1972) і «Цёмны лес, тайга густая» («Неман», № 5, 1973).

РЫБАК Аляксей Пятровіч. Празіяк. Нарадзіўся ў 1934 годзе. Скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1958). Працуе намеснікам адказнага сакратара СП БССР. Першыя апавяданні надрукаваў у 1956 годзе. Аўтар кнігі «Дарогі бываюць розныя» (1972).

ВЫЙШЛІ з ДРУКУ

«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

- А. Талстой.** Блуканне па пакутах. Трылогія. На рускай мове. Мастак А. Дзямары. 1973 г., 736 стар., тыраж 150 000 экз., цана 1 руб. 70 кап.
- І. Мележ.** Людзі на балоце. Раман. Мастак Б. Цітовіч. 1973 г., 410 стар., тыраж 40 000 экз., цана 1 руб. 11 кап.
- І. Мележ.** Подых наваліцы. Раман. Мастак Б. Цітовіч. 1973 г., 512 стар., тыраж 40 000 экз., цана 1 руб. 27 кап.
- М. Машара.** Ішоў дваццаты год. Раман. Мастак Ю. Зайцаў. 1973 г., 352 стар., тыраж 7000 экз., цана 1 руб. 02 кап.
- А. Пальчэўскі.** Запознены пасаг. Апавяданні і апавесці. Мастак В. Масцераў. 1973 г., 224 стар., тыраж 7000 экз., цана 52 кап.

Э. Ярашэвіч. Дзень далёкі і блізкі. Апавесці. Мастак Ю. Кухаркаў. 1973 г., 160 стар., тыраж 7000 экз., цана 22 кап.

К. Пішчыкава. Адраджэнне. Апавяданні і апавесці. Мастак Н. Шыдлоўскі. 1973 г., 128 стар., цана 17 кап.

Б. Беліжэнка. Крыглом. Вершы. Мастак С. Кавалёў. 1973 г., 56 стар., тыраж 2500 экз., цана 12 кап.

Н. Маціш. Удзячнасць. Вершы і паэма. Мастак В. Жыжэнка. 1973 г., 72 стар., тыраж 5 000 экз., цана 19 кап.

Г. Каржанеўская. На мове шчасця. Вершы. Мастак С. Кавалёў. 1973 г., 56 стар., тыраж 3 000 экз., цана 14 кап.

М. Губернатар. Паверна. Вершы. Мастак Л. Чурко. 1973 г., 64 стар., тыраж 5 000 экз., цана 14 кап.

А. Шышоў. Тэлефон. Апавяданні. Пераклад з рускай мовы. Мастак А. Грубіна. 1973 г., 33 стар., тыраж 30 000 экз., цана 9 кап.

ДВАРЭЦКІ вярнуўся ў лагер на чацвёрты дзень пад вечар. Многа часу страціў, але як трэба ўлічыць, што да мястэчка, дзе яны былі, найпрост, па шашы, і то больш паўсотні кіламетраў. А партызаны хадзіць сваімі сцежкамі — ад лесу да лесу, ад вёскі да вёскі, ды яшчэ трэба разведку правесці, каб не напарозца дзе на засаду. А дзе і перацака прыйдзеца...

Свой лагер! Зараз гэта слова гучыць, як свой дом, абжыты, утульны, свой дарогі кавалак лесу, з зямлянкамі, са складамі і кулямётнымі ўмацаваннямі з чатырох бакоў. Сюды людзі прыходзіць як у надзейны скарб, як у месца, дзе можна адпачыць ад стомы.

Яны вярнуліся, не выканаўшы задання, і гэта псавала настрой блізкай сустрэчы з сабрамі. Навыкананае заданне рабіла іх нібы віванатымі, хоць ведалі, што інакш ніяка было наступіць. Яны сустрэліся з нечаканай сітуацыяй, і вырашаць таіля скарданага пытанні адны не маглі. Тут патрэбна дзейная падрыхтоўка да аперацыі, распрацаваны план...

Кандакова, праўда, можна было захапіць або знішчыць, калі ён вяртаўся вечарам з рэстарана. Два ахоўнікі-паліцэйскія, якія суправаджалі яго дамоў, не былі вельмі перакожаны. Аднак як быць з Пацам, які па сваім элачывасце цяпер меў большае значэнне, як Кандакоў. Знішчэнне Кандакова распалла б Паца і фашыстаў. Яны, вядома, адмоўцілі б за п'яначугу расстрэлілі і шыбеніцамі, здэканам і гвалтам над жыхарамі. Надта ж не роўня былі сілы, каб уступіць у адзінаборства з гарнізонам. Дзеля гэтага Дварэцкі вырашыў вярнуцца ў лагер і параціць з камандзірам і таварышамі.

Навыкананае заданне прыгнітала яго, аднак розум сцвярджаў, што наступіў ён правільна.

У лагеры між магутных яліні дробны вясенскі дождж павесіў шэрую палёнку. Апрача вартавых, нікога не відаць. Паўна, вясенская маркота загнала ўсіх у зямлянікі. Да сваіх зямлянак пайшлі і хлопцы Дварэцкага.

Спускаячыся па драўляных прыступках уніз да дзвярэй зямлянікі, у якой ён жыў з Іванам Мітрафанавічам, Прынькам і Задарожным, Дварэцкі падумаў, што, пэўна, хлопцы не вярнуліся з чыгучні, бо не чуно галасоў за дзвярцамі. Адчыніўшы дзверы, ён убачыў, што пры цымным святле капцілі ля невялікага стала, уткнуўшы нос у паперку, сядзеў Мікола. «Вершы складае», — падумаў Алесь. Іван Мітрафанавіч і Прынька адпачывалі ў другім кутце на парак.

— Здарова, хлопцы! — бадзёры голасам усклікнуў Алесь, пераступіўшы цераз парог. — Што пахаваліся па кутках? Святаго гультая святкуеце ці што? Адзін Мікола малайчына, яму і цэпра не перашкаджае псаваць вочы.

Мікола адраваўся ад паперы, падняў галаву, пазнаў Алесь і радасна ўсклікнуў:

— Алесь, вярнуўся! — і схваціў яго ў абдымкі. Узнялі галовы і злезлі з палка вітацкі з Дварэцкім Іван і Прынька.

— Ну, як, усё шчасліва абыходзіла ў мястэчку? — запытаў Мікола. — Расказвай.

— Пачакай, браце, — спыніў яго Алесь. — Бачыш, пяча з плашча. Хочаш, каб я «паркет» наш папусу?

Але распануўся, павесіў плашч і сказаў: — Пабыць у тваім мястэчку, Мікола, мы павылі. Усё даволі падрабозна разведкалі. Шадурскага там ужо няма, вывезлі ў Германію. Вішчука Голуба адшукалі. Ён пазнаў мяне. Гэта вельмі аблегчыла нашу размову. Там, каго ні сустрэнеш, гавораць, што ты выехаў ў савецкі тыл.

Дварэцкі падрабозна расказаў, што дзееца ў мястэчку, як здзекуюцца і саджаюць у астрогі, марныя лагery і адраўляюцца ў Германію насельніцтва мястэчка і ваёна бургомістр Кандакоў і начальнік паліцыі Вялікі Пац.

— Вялікі Пац вярнуўся? — усклікнуў Мікола. — А ў нас былі чуці, што ён загнуў, уцякаючы ад бальшавікоў у трыццаць дзесятых... Я асабіста ведаў гэтага чалавека, калі яго можна назваць чалавекам. Ты правільна зрабіў, Алесь, што вырашыў параціць з камандзірам і камісарам. Варта добра падумаць, каб не спудзіць іх. Цяпер і фашысты і іх прыслужнікі сядзяць спакойна. Трэба, каб напад на іх удаўся. Пойдзем хутчэй да камандзіра і камісара, і ты, Алесь, дапопытай іх аб усім.

— Пачакайце, раскажыце, як удалася вам справа на чыгучні? — звярнуўся Алесь да Івана і Прынькі.

— У нас усё ў парадку. Мы шпунулі пад адхон фашысцкі эшалон з жывой сілай і тэхнічай — вагоны трыццаць, не меней. Неадарма яго цягнулі адно два цягнікі.

— Вось гэта ўдача, хлопцы, вам сапраўды ёсць чым пахваліцца! Падарвалі мінай? — усхвалявана пытаўся Дварэцкі.

— Ды не. Фашысты адчувалі сябе настолькі бясчэсна, што мы на парозце разабралі рэйкі, і эшалон палізеў пад адхон, — глумачыў Іван.

— Малайцы, хлопцы! — радасна ўсклікнуў Дварэцкі. — А каму прыйшло такое ў галаву — не ўзрываць, а разбіраць рэйкі?

— Камандзіру, каму ж, — адказаў Прынька. — Разабралі рэйкі і доўга чакалі цягніка. І ні адзін патруль не з'явіўся праверыць.

— Дзе вы чакалі падыходу цягніка? — У лесе, каля самай чыгучні.

— Пагоні за вамі не было? — Ніякай. Хто выкараскаў з-пад гэтай мяшанкі і агню, то дзяў, які апантанна, куды папапа. Потым пачалі ўзрывацца снарады і патроны — жах, што тварылася.

— Зараз фашысты заварушца, — дадаў Іван Мітрафанавіч. — Другі раз рэек не разбіраць...

— Усё ж давайце пойдзем да камандзіра і камісара, — прапанаваў Мікола. — Яны таксама чакаюць, якія весткі ты прынёс, Алесь.

Алесь дакладна расказаў камандзіру і камісару, што робіцца ў мястэчку, давеў падрабозна, чаму не выканаў задання.

Камандзір і камісар ухвалялі дзеянні Дварэцкага, яго развагу і кемлівасць, тое, што не палез на ражон, рызыкуючы сабой і таварышамі.

Мікола, як жыхар мястэчка, ведаў шчыра з часоў падполля Вялікага Паца. Ён дакладна ахарактарызаваў яго. А Дварэцкі дадаў да гэтай характарыстыкі яго цераперашнюю дзейнасць у роўні начальніка паліцыі. Перад партызанскімі ваякамі паўстаў змрочны вобраз ката, які не меў права на жыццё.

Канчаючы гутарку, Макараў сказаў: — Таварышы, гэты чалавек — здраднік, гаму павінен быць знішчаны ў першую чаргу. Я думаю, што нам трэба сабраць свае сілы, напасці і знішчыць месцічковы гарнізон. Калі добра правесці разведку і прадумаць, то напад павінен удацца. Фашысты і паліцыя не чакаюць нападу і спяць спакойна. Трох вартавых каля камандатуры здымем, як курэй з сядла. Ці згодзен, таварыш камісар, ты з такім планам?

— Абсалютна! Толькі трэба падумаць і пра ахову лагера. — Ты гэтмы мы пагаворым перад походам, — сказаў камандзір і, звяртаючыся да Дварэцкага, дадаў: — Табе, Алесь, трэба ісці назад. Каго возьмеш з сабой? Калі пойдзеш?

Міхась Машара

Пісьменнік Міхась Машара напісаў новы раман, дзеянне якога ахоплівае перыяд з верасня 1939 года да сярэдзіны 1941 года. Аўтар прасочвае падзеі ў былой Заходняй Беларусі з моманту ўз'яўлення з БССР да пачатку Вялікай Айчыннай вайны і нараджэння партызанскага руху. Прапануем чытаць урывак з рамана, прысвечаны дзеньням народных месціцаў у першыя дні вайны.

Атрад да гаю не ішоў разам, а прасочваўся па два-тры чалавекі.

Макараў вырашыў адпачыць перад нападам на мястэчка ў гэтым гаю і дакладна распяцаць разведку. Трэба было, каб і ноч паглыбеца.

— Ну, як, хлопцы, тут нічога не змянілася за гэты час? — спытаў Макараў у Алесь і Міколы, якія прывеслі каля яго на высокую куніну.

— Усё, як было. Кандакоў у рэстаране Вялікага Паца кожны вечар сядзіць да дванаціці. З ім і Пац, калі не вельмі заняты за стойкай. Па вечару ў рэстаране мала хто бывае. Кандакоў з рэстарана выходзіць добра падцішы, а ішчы раз ахоўнікі вядуць яго пад рукі. Месцічковыя сюды амаль не заглядаюць, бо баяцца фашыстаў...

— Таварыш камандзір, — звярнуўся да Макарава Мікола, — дванаціць месцічковых хлопцаў просіцца ў атрад.

— Ты ўсіх ведаеш? — Добра ведаю. Гэта падпольшчыкі, людзі правяраныя.

— Дзе яны зараз? — У мястэчку, сочаць за камандатурай і рэстаранам.

— Ты гаварыў, сочаць за камандатурай і рэстаранам. — Ты гаварыў, што небудзь аб сённяшнім нападзе?

— Ні паўслова. Яны будуць чакаць мяне і Дварэцкага на кірмашовай плошчы сёння ўночы. Я

НАРАДЖЭННЕ ПОМСТЫ

— Выйду заўтра раніцай і вазму з сабой Задарожнага.

— Міколу? Трэба падумаць... — Мы доўга думалі пра гэта, таварыш камандзір, — адазваўся Мікола. — Я павінен пайсці туды абавязкова. Апроч усяго, чалавек дзесяць новых партызан прывяду, за якіх паручуся, як за сябе.

— Камісар, што думаеш аб прапанове? — запытаў Макараў сакратара райкома. — Давольні Міколу ісці разам з Аляксеем?

— Давольніць трэба, толькі няхай у мястэчка не паказваецца, а звяжца са сваімі людзьмі, — сказаў камісар. — Калі ж новых людзей прывядзе ў атрад, будзе вельмі добра.

— Што ж, збірайся, Мікола, — загадзіў і камандзір. — Толькі будзь асцярожны і ведай, што сам напасці на гэтае заданне.

— Людзей абавязкова прывяду ў атрад... — Ну, шчасліва вам! — Макараў развітаўся і пайшоў з камісарам у зямлянку. Алесь і Мікола задволенна ўсміхнуліся адзін аднаму і пайшлі таксама ў сваю зямлянку.

На другі дзень, як толькі пачало вінець, Алесь і Мікола выйшлі з лагера ў глыбокую разведку, а яшчэ праз два дні раніцай сабраўся ў дарогі і атрад. Дарога не малая, трэба ісці блытанымі сцежкамі да самага мястэчка. У лагеры засталіся камісар і вартавыя. Макараў палічыў лепш не браць яго з сабой, хоць сакратар райкома быў яшчэ не стары, чалавек спрытны і годны, і мог, як і кожны партызан, удзельнічаць у баявым походзе. Аднак патрэбны быў і гаспадар у паўпустым лагery.

Настроіўшыся ў два рады, партызанскі атрад адправіўся ў дарогу і не шматлікім, але добра ўзброеным. Ва ўсіх былі новыя савецкія аўтаматы. Патронаў хапала. У двух партызан на плячах былі нават ружны кулямёты. У многіх на рамяні вясёлі лімонкі і фінкі.

Атрад рыхтываўся ў першы свой баявы паход, і, вядома, усё тропіць хваляваліся.

Рухаліся ў лагера, калі сонца падбралася пад поўдзень. Ішлі даволі павольна. Час ад часу рабілі невялікія адпачынкі. Вывучалі і запаміналі мясцовасць і прадметы, каля якіх праходзілі. Пазбягалі сустрэчы з незнаёмымі, а дзеля гэтага вылучалі галавы і баявыя дзюры. А дзімным словам, захаўвалі ўсе правылы партызанскага паходу, які таму вучылі нядаўна камандзіра ў партызанскай школе. Аднак наокал ляжала глыбокая вясень, усюды было пустава і глуха.

Загадаў яшчэ вырашылі ўваходзіць у мястэчка з боку «Звяржыцца». Гэта альявоў гай, які падступаў да самай чыгуначнай станцыі.

Калі ўвайшлі ў «Звяржыцца», было ўжо цёмна. На ўскраі гаю іх сустрэў Дварэцкі з Міколам.

павінен ім адказаць, як вырашыцца іх справа з прыёмам у атрад.

— Ты глядзі, Мікола, не зрабі нам пастку. Яны ўзброеныя?

— Ніякай пасткі не можа быць, таварыш камандзір. Наскрозь нашы людзі, кожнага добра ведаю. Узброены кожны пісталетам, маюць сем гранат.

— Добра, няхай трымаюцца цябе, будуць пакуль што пад тваёй камандай. Цяпер размыржам абавязкі, каму будзе нападець. Дварэцкі, табе хопіць вясем чалавек захапіць рэстаран?

— Таварыш камандзір, мне хопіць і пяць, каля рэстарана мяне будуць чакаць яшчэ пяць месцічковаўцаў...

— Мікола, пойдзеш са мной да камандатуры. Будзеш правадніком. Прынька, возьмеш пяць хлопцаў з кулямётам, пяць месцічковаўцаў і нападзеш на паліцаў.

— У паліцэйскім пастарунку ўсяго толькі два вартавыя, — сказаў Мікола. — Рэшта жыве на прыватных кватэрах. Пастарунак знаходзіцца побач з камандатурай. Пакуль будзем браць камандатуру, пастарунак і чапаць не трэба. Там як пачуюць стрэль каля камандатуры, то і апошнія вартавыя ўцякуць, воль бабачыце...

— Могуць уцячы, а могуць і ўсе сабрацца туды, — заўважыў камандзір.

— Паліцэйскія, як толькі пачуюць стрэляніну, адразу драпаюць з мястэчка, — упэўнена прамоўў Мікола. — У паліцыі адны месцічковыя жулікі, дробныя зладзеі ды іншыя падонкі.

— А дзе Вішчук Голуб? — спытаў камандзір. — Па тваім загадзе Голуб не будзе прымаць удзелу ў нападзе. Як толькі пачнецца завярха, ён будзе ў сцянах. Каб пасля яго не вывацілі...

— Малайцы, хлопцы! Справа ўдасца, усё падрыхтавана надрана. Зараз наторая гадзіна? Дварэцкі, закінуўшы руку плашчом, пасляціў на гадзіннік і сказаў: — Дванаціць гадзінна...

— Падрыхтуйцеся, хлопцы. Праз паўгадзіну рушым. Няма святла ва ўсім мястэчку? — спытаў камандзір.

— Толькі каля камандатуры і паліцыі свецяць газавыя ліхтары на слухах, — адказаў Мікола. — Дзе жыве камандант? — спытаў камандзір.

— Усе імяцкія фашысты жывуць у камандатуры, — адказаў Дварэцкі, — дом вялікі, мураваны, духнававерховы. Там нават іх салдаці размяшчаны. Толькі самога каманданта зараз няма ў мястэчку, яго замяшчае лейтнант Шрэдар, малады эсэсавец. Каманданта выклікала кудысьці вышэйшае начальства.

— Пашанцавала яму, — заўважыў камандзір. — Пачаў імяжыць дробны дожджык. Цэпра яшчэ

больш пагуслела. Трэба было добра ведаць дарогу, каб не заблытацца ў мястэчку. І таму першы рушыў Мікола.

Праішлі ўжо Чыгуначную вуліцу. Вось і мост на Двісенцы. Унізе ледзь-ледзь угадаецца цёмнашэрая паласа вады. За мостам кароткая, але даволі шырокая вуліца. Яна адразу выходзіць на кірмашовую плошчу. Тут жа справа, каля плошчы, рэстаран Вялікага Паца. Калі пайшлі к крыжы бліжэй, убачылі, як праз вузкія шчыліны акані, якімі былі закрыты вокны, прабіваецца слабы праменьчык святла.

Да партызан збоку рэстарана падыходзілі нейкія людзі.

— Хто ідзе? — ледзь чутна спытаў Мікола і ўскінуў аўтамат.

— Свае, — таксама ціха пачулася з цэмыр.

— Пароль? — настойліва зноў спытаў Мікола.

— Барачба, — далейца да слыху камандзіра.

— Помста, — шпонта адказаў Мікола.

«Відаль, Дварэцкі з Міколам усё падрыхтавалі, каб месцічковыя хлопцы ўдзельнічалі ў нападзе на камандатуру, — падумаў камандзір, — насамовольнічалі і не прызналіся...»

Тым часам месцічковыя падшлі да партызан.

— Колькі вас? — спытаў Макараў.

— Дванаціць, — адказаў нехта.

— Пяць чалавек пакарайце тут Дварэцкага, — загадаў камандзір. Рэшта пойдзе з намі...

Усё рабілася хутка і дакладна, кожны быў узрушаны і пільны, як сцятая пружына, якая ў любую хвіліну можа паказаць сваю моць...

На невысокім ганку камандатуры можна было заўважыць два кулямёты, а з абодвух бакоў кулямётаў, насунушы на галовы камюноны плашчох, стаялі двое вартавых.

— Дзе трэці вартавы? — ціха спытаў камандзір у Міколу.

— З другога боку будынка, каля чорнага ўваходу. Там кулямёта няма, — шпонта адказаў Мікола.

— Бяры двух байцоў і ціхенька здыміце вартавога, — загадаў камандзір. — Прынька і два хлопцы каля сцяны да ганку з правага боку, з левага два хлопцы са мной...

Атрымаўшы загад, людзі зніклі ў цэмыр. Астатнія партызаны і месцічковыя хлопцы застылі ў чаканні. Праз некалькі хвілін з вартавымі было скончана, яны ляжалі мёртвыя каля ганка. З іх знялі аўтаматы. Партызаны, якія стаялі ў чаканні, рынуліся да ганка. У руках зазвалі яркія праменьчыкі электрычных ліхтарыкаў. Дзве

ры ў камандатуру аказаліся не замкнутымі. Большая частка партызанаў кінулася ў пакоі, дзе спалі гітлераўскія салдаці. Рэшта рушыла на другі паверх, дзе знаходзілася начальства. Гітлераўскія салдаці, раптам абуджаныя, перапахаланы і аслепленыя электрычнымі ліхтарыкамі, саскочвалі ў бялізне з ложка і падалі ад куль партызанскіх аўтаматаў.

Расправа з фашыстамі ў камандатуры трывала некалькі хвілін, і усё скончылася. Праўда, па сведчанні разведкі, спрад забітых не хапала педарых фашыстаў. Камандант быў у адзядзе, а чацвёрта, відаць, не пачаваў ў камандатуры. Уцячы яны не маглі.

Калі падаліся да паліцэйскага ўчастка, ён аказаўся пустым, нават з расчыненымі дзвярыма. Вартавыя ўцяклі, пакінуўшы вінтоўкі.

У хуткім часе з'явіўся Дварэцкі са сваімі хлопцамі. Ён далажыў камандзіру, што Кандакова і Вялікага Паца не ўдалося захапіць жывымі. У часе нападу зала рэстарана аказалася пустой. Толькі ў асобным пакоі, дзе заўсёды вечарамі п'яніставаў Кандакоў, сядзелі з ім за накрытым сталом Вялікі Пац і намеснік каманданта. Убачыўшы ўзброеных людзей, якія з вуліцы ўварваліся ў агульную залу, яны замкнулі дзверы і пачалі адстрэлівацца з аўтаматаў. Прышлося пусціць у ход гранаты. Калі падарвалі дзверы, адтуль яшчэ стралялі. Нехта з месцічковых хлопцаў шпунуў адну за адной дзве гранаты. Калі дым у пакоі рассяяўся, партызаны ўбачылі там тры трупы, якія ляжалі ў лужынах крыві.

Выслукаўшы Дварэцкага, камандзір спытаў: — Нашы хлопцы ўсе цэлыя?

— Усе жывыя, толькі два параненыя, але тры маюцца на сваім хадзе. Адзін з нашага атрада, другі — месцічковы.

— Яны перавязаныя? — Ды закруцілі бінтамі, як маглі.

— У каго санітарна сумка? — У мяне, таварыш камандзір, — адазваўся Мікола.

— Ты ж, Мікола, вайсковы фельчар. Займіся, братка, параненымі. Бінты там яшчэ ёсць? — Ёсць...

— Добра, дзейнічай. Неабходна, хлопцы, раздабчы дзве фуранкі. Трэба забраць кулямёты і наогул усё ўзбраенне, што знойдзем. Гэта нам спатрэбіцца, як хлэб.

— Таварыш камандзір, — звярнуўся да Макарава адзін з месцічковых хлопцаў, — пры пастарунку ёсць стайні. Там коні і фуранкі, на якіх паліцэйскія вазілі нарабаванае дабро з вёсак.

— Пронька, — загадаў камандзір, — вазьмі

людзей і забіры ўсе паліцэйскія фуранкі. Пашукай там аўса для коней, ліхтары... Паліцэйскія запаслівыя людзі, у іх усё павіна быць. А ты, Дварэцкі, загадай хлопцам выйсці на плошчу зброю. Тэлеграфіяны і тэлефонныя правады абрэзалі.

— Усе. Яшчэ да нападу, — адказаў нехта з партызан.

— Ну, варушыцеся, хлопцы, — сказаў камандзір. — Трэба спяццацца назад. Адсюль да Глыбокага трыццаць кіламетраў, а там фашыстаў многа. Даведаюцца аб разгроме і налітуць сюды. А ў нас сілы не так многа, каб прымаць бой на адкрытых месцы.

Праз гадзіну разам з атрадам чатыры параконныя фуранкі, нагружаныя зброяй, прадуктамі, пакідалі мястэчка, беручы кірунак на захад. Спыніўся дождж, крывы навіднеца, да таго ж шмат у яго з партызан былі ліхтары «лятучая мыш», якіх нямаля знайшлося на складзе.

Пакінуўшы мястэчка патанала ў цэмыр. Магчыма, шмат хто з месцічковаўцаў не спаў, аднак кожны баўсёў высунуць нос на двор, бо ніхто не ведаў, што адбываецца ў цэнтры, хто ў яго страляе. Людзі былі напалоханы фашыстамі і паліцэйскім збродам. Праз партызан яшчэ ніхто тут не чуў, ніхто не ведаў, што ў дрымуных беларускіх лясках нараджаецца магучая сіла, назва якой — народныя месціцы, якія павядуць жорсткую барацьбу з акупантамі і здрадніцкім не на жыццё, а на смерць, да самай перамогі...

Сонца даволі высока паднялося над лесам. Вясенская ваніца была сподзёная і сырая пасля дажджу. Надыходзіў канец кастрычніка. Хутка павіны з'явіцца і першыя маразы, а потым партызанскія сцежкі засыплю першы снег.

Партызанскі атрад «За Радзіму» вяртаўся па лясных дарогах у свой лагер. Заставаўся яшчэ добры кавалак дарогі. Уночы атрад рухаўся па гасцінцы, а калі развіднеца, павярнуў на лясную дарогу. Не такі шчыра моцны атрад, каб днём адкрыта ставіць сябе пад небяспеку нечаканай сустрэчы з ворагам. Асцярожнасць — першае правіла партызан. Дзейнасць сваю атрад пачаў удала, без страт. Даве вясільны ўданы: эшалон пад адхонам, гарнізон забіты!

Макараў ішоў спежкай паўзбоч дарогі і думаў. Захопленна многа рознай зброі, нават тры кулямёты: два на ганку камандатуры і адзін новыя знайшлі на складзе, там жа было многа патронаў і аўтаматаў. Неабходна падумаць аб павелічэнні атрада хаця б да сотні баявых адзінак, апрача гаспадарчай і вартовай службаю. Аднак з прыёмам новыя трэба было быць вельмі пільнымі і асцярожнымі. Адзін правактар, які трыпаць у атрад, можа нарабіць шмат бяды. Праўда, лагер знаходзіцца ў валькім лясным масіве, які цігненца ажно да Вільні. Непрыкметна дабрацца да лагера, нават адшукваць яго — не так лёгка. Аднак жыццё іх такое, што заўсёды і ва ўсім трэба быць пільным і асцярожным. Атрад трэба павялічыць у першую чаргу залік былых падпольшчыкаў, адшукваць старых камюністаў, людзей выпрабаваных і загартаваных у барацьбе. Яны ёсць, такія людзі, яны яшчэ маўчаць, адзіночкім хаваючыся ад фашыстаў. Разыдуцца весткі аб дасягненні іх атрада, — адусюль будуць прыбываць да іх верныя людзі, каб разам змагацца з акупантамі. Трэба бабываць у Вільні і наладзіць сувязь з вільненскімі таварышамі. Трэба падумаць аб забеспячэнні атрада харчамі на зіму, наплавацця аб курсе для коней.

Думкі камандзіра перапыніў Дварэцкі.

— Рыгор Фёдаравіч, —

УСЁ ДЛЯ ЦЯБЕ, ЧАЛАВЕК ПРАЦЫ!

РАБОТНИКИ СЕЛЬСКИХ УСТАНОВ
КУЛЬТУРЫ — ПЯЦІГОДЦЫ

АБ ДОБЛЕСЦІ, АБ ПОДЗВІГАХ, АБ СЛАВЕ

Н. ТРУСАВА,
загледчыца Высокаўскай
сельскай бібліятэкі
Аршанскага раёна

У нашым пасёлку няма ні калгаса, ні саўгаса. Тут размешчана прафесійна-тэхнічнае вучылішча і перасоўная механізаваная калона.

Але гэта не значыць, што мы працуем у адрыве ад тых задач і клопатаў, якімі жыве сёння калгасная вёска. Наша бібліятэка з'яўляецца метадычным цэнтрам у Высокаўскім сельскім Савете, таму большую частку сваёй работы праводзім сумесна з бібліятэкамі і клубамі бліжэйшых калгасаў.

Асноўны напрамак у дзейнасці бібліятэкі — цесная сувязь з жыццём. Надоўга запомніўся хлэбаробам цыкл тэматычных вечараў. У калгасе «Радзіма» адзін з іх называўся «Полі кліча на бітву за ўраджай». Пад музыку «Маршу трактарыстаў» на сцену падняліся механізатары. Ім павязалі ганаровыя стужкі «Слава працы». Уступнае слова «Якая прыгожая зямля, а на ёй чалавек» было даручана зрабіць мне. Затым для ўсіх хлэбаробаў загуляла песня «Я люблю сваю зямлю». Вечар склаўся з некалькіх частак: «Гардзеўцы паляў», «Ганарымся сваёй прафесіяй». У кал-

гасе «Маяк камуны» на адным з вечараў таксама славлілі працоўны подзвіг гаспадароў зямлі.

У читальнай зале бібліятэкі мы аформілі выстаўкі «Вялікія сябры трактары». «Радзіма — ударная праца», «Вучыся ў іх любіць зямлю», «Хіба дрэнна быць трактарыстам?». Альбом «Волаты ямлі Віцебскай» не выходзіць з рук наведвальнікаў. Ён расказвае пра Герояў Сацыялістычнай Працы нашай вобласці.

У пасёлку Высокім правялі вечары на тэмы: «Каб пльыць у рэвалюцыю далей», «Новая праграма дабрабыту», «Прыход камуністычнага заўтра сустракай камуністычнай працай» і іншыя.

Нам прыёмна і радасна, калі на камбайна ці пасажнага аўтобуса, на клубнай сцэне ці малацільным танку загуць любімая песня хлэбароба, і людзі забываюць пра стому. Гэта акрыляе іх на новыя поспехі.

БАЙЦЫ ВА ЎСІМ І ЗАЎСЁДЫ

П. ДЗЕД'ЯНЕЦ,
загледчыца аддзела культуры
Стольскага раёна

Галоўным напрамкам у дзейнасці сельска-асветных устаноў нашага раёна з'яўляецца эфектыўнае ўздзеянне на вытворчыя справы гаспадаркаў, удасканаленне сродкаў прапаганды сацыялістычнага будучыня. У калгасах і саўгасах, на прадпрыемствах пры ўдзеле работнікаў культуры распрацаваны ўмовы саборніцтва, формы-карткі індывідуальнага і калектыўнага абавязальства, дэнінкі заданняў. Уся гэтая рабочая дакументацыя змешчана ў кожным клубе, бібліятэцы, чырвоных кутках, дамах жывёлаводства, пакоях механізатараў. Кожны працаўнік мае магчымасць у любы час параўнаць свае вынікі з поспехамі таварышаў па працы, бачыць намеры і ўдзячныя вынікі ў кожным клубе, бібліятэцы, чырвоных кутках, дамах жывёлаводства, пакоях механізатараў. Кожны працаўнік мае магчымасць у любы час параўнаць свае вынікі з поспехамі таварышаў па працы, бачыць намеры і ўдзячныя вынікі ў кожным клубе, бібліятэцы, чырвоных кутках, дамах жывёлаводства, пакоях механізатараў.

Лісты, плакаты, дыяграмы. Працоўнаму саборніцтву прысвечана эстафета слаўных спраў, рэйд-агляд «Даў слова — стрымай» і тыдні працоўных рапартаў. Праграмы агітацыйна-мастацкіх брыгад таксама падначалены гэтай наму. З імі выступаюць самадзейныя артысты на вытворчых участках, фермах, палях станах.

Сёння мы значна расшырылі дыяпазон мастацкага жанру такіх нашых агітбрыгад, як «Веснікі», «Колас» і іншыя. Толькі агітбрыгада «Веснікі» зрабіла 106 выступленняў у вёсках раёна.

Метадычны кабінет раённага дома культуры адной з асноўных задач ставіць распрацоўку і ўкараненне ў практыку найбольш эмацыянальных сродкаў уздзеяння клубнай работы. Да ліку іх адносіцца паказальны сцэнарый бала «Залатая восень», які праведзен у Беражонскім доме культуры. На яго былі запрошаны ўсе работнікі сельска-асветных устаноў раёна.

Пахвалы заслугоўвае калектыў Белаўскага дома культуры, які правёў канферэнцыю чытачоў на тэму «Тэхнічны прагрэс і рэнтабельнасць калгаснай вытворчасці».

У Радзінчым доме культуры кожны месяц праводзяцца дні брыгады, якія заканчваюцца канцэртамі ў гонар перадавікоў. Такія мерапрыемствы адбываюцца ў Альшанскім, Турэцкім, Рэчынцкім і іншых клубах і дамах культуры.

У раёне на ўсіх фермах адкрыты дамы вытворчых участкаў і дамы жывёлаводства. У іх ёсць пакой адпачынку, які абсталяваны тэатральнай мэбляй, устаноўлены тэлевізарты, аформлена наглядная агітацыя.

Традыцыйнымі сталі прысвечаны працаўнікам паляў і фермаў званні «Ганаровы калгаснік», «Ударнік камуністычнай працы», «Майстар залатых рук», «Лепшы на прафесіі».

Цяпер у раёне ідзе агляд-конкурс устаноў культуры па разгортванню і асветленню хода сацыялістычнага саборніцтва за выканання абавязальстваў, узятых на трэці, рашаючы год п'яцігодкі. Галоўная мэта — дапамагчы партыйным арганізацыям у развіцці і ўдасканаленні сацыялістычнага саборніцтва.

ДА СЭРЦА ЧЫТАЧА

З. МАЗАНІК,
загледчыца Сірынаў-Слабодскай
бібліятэкі Пухавіцкага раёна

Наша бібліятэка — сельская. І мы абавязаны шырока прапагандаваць вопыт перадавікоў сельскай гаспадаркі. Мы імкнемся выхаванне ў кожнага чытача цікавасць да літаратуры на сельскагаспадарчыя тэмы.

Аднак для развіцця сацыялістычнага саборніцтва і паспяховага выканання абавязальстваў неаб-

ходна і яшчэ адна ўмова: калгасніцкі павінен ведаць канкрэтную эканоміку. Мы помнім, што мала выявіць эмацыянальны настрой, трэба спалучыць яго з дэталёвым рэкамэндацыйным, парадамі, лічбавымі паказчыкамі. Прымуць «загаварыць» лічбу, зрабіць так, каб за ёй быў відзён чалавек, ад якога залежыць зніжэнне сабекошту прадукцыі, грамадскае багацце калгаса — справа нялёгкая, яна патрабуе высокага майстэрства, ініцыятывы, настойлівасці.

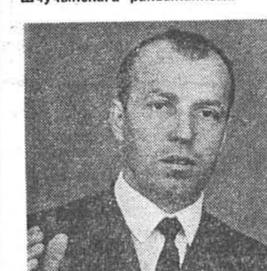
Бібліятэка прымае любоў да кнігі. Тут 505 чытачоў, 190 з іх — калгаснікі. За 10 месяцаў мы выдалі ім 7757 кніг.

Для лепшай прапаганды літаратуры мы праводзім гутаркі аб новых кнігах, кніжныя выстаўкі. Аформлена папка «Спецыялісты раіць», альбом «Што чытаць аб нашым калгасе», зроблена картачка «Новае, перадавое — на паля і фермы». Гутаркі аб прадукцыйнасці працы, зніжэнні сабекошту прадукцыі, рэнтабельнасці вытворчасці выклікаюць жывы інтарэс у працаўнікоў вёскі.

Пры актыўным удзеле чытачоў мы правялі за апошні час агляды літаратуры на тэмы: «У. І. Ленін аб сацыялістычным саборніцтве і яго ролі ў камуністычным выхаванні», «Эканомія і беражлівасць — справа кожнага», «Жывёлагадоўля — ударны фронт», «Перадавы вопыт — дасягненне народа» і іншыя.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ЖЫВЁЛАВОД!

Э. ПЕТРЫК,
загледчыца аддзела культуры
Шчучынскага раёна

Клубныя мерапрыемствы звычайна праводзяцца вечарам, калі людзі вярнуліся з працы. Распарадак дня жывёлаводаў іны, чым у паляводаў і механізатараў. У гэты час людзі заняты на ферме. Каб не пакінуць іх у баку ад культурна-асветнай работы, мы кожны чацвер праводзім дні культуры на фермах.

Цёплае слова хочацца сказаць пра работу Яроміскага сельскага клуба. І ў будні, і ў святы тут заўсёды многалюдна і цікава.

Вось адзін з такіх вечараў у клубе. Ён прысвечаны адной працоўнай сям'і, дынастыі Сусікавых, якая аб'ядноўвае 12 чалавек. Сярод іх — даярка і механізатары, палюды і студэнты.

У залу ўносяць стэнд пад красамойнай назвай «Фамільныя каштоўнасці». На ім — шматлікія граматы і дыпломы, якімі ўзнагароджаны жывёлаводы Тамара, Таццяна і Марыя Пракопаўна Сусікавы.

Заслужаная калгасніца, кавалер ордэна Леніна А. Ф. Храмінец, першы шэфер калгаса А. П. Макушнік, кіраўнікі гаспадаркі і іншыя знатныя людзі сяла сардэчна вітаюць працаўнікоў сямя. А потым выступілі Сусікавы. Марыя Пракопаўна падзякавала за ўсе добрыя словы, сказаныя аб ёй і яе дзеіх, паабяцала, што ўся сям'я не пакіне сям'ю, каб калгас заўзды быў перадавым.

Умела праводзяць тэматычныя вечары і працоўныя святы работнікі Рудне-Белішоўскага дома культуры. Нядаўна тут прайшлі вечары «Наш калгас у трэцім, рашаючым годзе п'яцігодкі», «Працоўны слава дарожны ўмець». Тут змяшчаем калектыўныя або індывідуальныя абавязальствы, пішам пра дасягнутыя паказчыкі калектыўна. На плошчы перад домам культуры ўстаноўлена Дошка гонару. На

літаратуры на тэмы: «У. І. Ленін аб сацыялістычным саборніцтве і яго ролі ў камуністычным выхаванні», «Эканомія і беражлівасць — справа кожнага», «Жывёлагадоўля — ударны фронт», «Перадавы вопыт — дасягненне народа» і іншыя.

У рабоце бібліятэкі вядучай тэмай з'яўляецца тема вытворчасці, павышэння ведаў, якая праходзіць праз усе мерапрыемствы.

«Вучыся лічыць — умець гаспадарыць», — пад такім дэвізам у нас адбылася наядуна канферэнцыя чытачоў на кнізе С. Зафрана «Як павысіць спажывёную каштоўнасць саломы». Яе непасрэдным ўдзельнікамі былі вядучы спецыялісты калгаса, жывёлаводы.

Думаем, што паспяховаму ходу саборніцтва ў п'яці год мэтазгодна і наш шэфства над малочна-тварнай фермай трэцяй палюводчай брыгады. Тут мы вступаем баявыя лісты, афармляем наглядную агітацыю, праводзім гутаркі. І паўнаўна літаратуры бібліятэка-перасоўка.

Мамонікі бібліятэкі — спецыялісты сельскай гаспадаркі, настайнікі мясцовай школы і многія іншыя актывісты. З іх удзелам у праводжэнні ўсе мерапрыемствы, да іх іду са сваімі планами, радасцямі і нягодамі.

І Ё СВЯТА, І Ё БУДНІ

В. ШАВЯЛЁУ,
дырэктар Гомельскага раённага
дома культуры

Няма, напэўна, такога клуба, дзе не праслаўлялі б перадавікоў. Гвардзеўцы хлэбнага фронту, героі сацыялістычнага саборніцтва. Заўсёды жаданыя і ганаровыя госці ва ўстановах культуры.

Клубныя вечары і працоўныя святы — важная форма прапаганды вынікаў сацыялістычнага саборніцтва і праслаўлення перадавікоў вытворчасці.

Цёплае слова хочацца сказаць пра работу Яроміскага сельскага клуба. І ў будні, і ў святы тут заўсёды многалюдна і цікава.

Вось адзін з такіх вечараў у клубе. Ён прысвечаны адной працоўнай сям'і, дынастыі Сусікавых, якая аб'ядноўвае 12 чалавек. Сярод іх — даярка і механізатары, палюды і студэнты.

У залу ўносяць стэнд пад красамойнай назвай «Фамільныя каштоўнасці». На ім — шматлікія граматы і дыпломы, якімі ўзнагароджаны жывёлаводы Тамара, Таццяна і Марыя Пракопаўна Сусікавы.

Заслужаная калгасніца, кавалер ордэна Леніна А. Ф. Храмінец, першы шэфер калгаса А. П. Макушнік, кіраўнікі гаспадаркі і іншыя знатныя людзі сяла сардэчна вітаюць працаўнікоў сямя. А потым выступілі Сусікавы. Марыя Пракопаўна падзякавала за ўсе добрыя словы, сказаныя аб ёй і яе дзеіх, паабяцала, што ўся сям'я не пакіне сям'ю, каб калгас заўзды быў перадавым.

Умела праводзяць тэматычныя вечары і працоўныя святы работнікі Рудне-Белішоўскага дома культуры. Нядаўна тут прайшлі вечары «Наш калгас у трэцім, рашаючым годзе п'яцігодкі», «Працоўны слава дарожны ўмець». Тут змяшчаем калектыўныя або індывідуальныя абавязальствы, пішам пра дасягнутыя паказчыкі калектыўна. На плошчы перад домам культуры ўстаноўлена Дошка гонару. На

«ХАЛАСТЫХ» РЭЙСАЎ НЕ БЫВАЕ

Л. ІСАЕНКА,
загледчыца аўтаклуба
аддзела культуры
Лагойскага раёна

Каб увяць маштабы дзейнасці аўтаклуба, дастаткова прывесці некалькі лічбаў. Толькі летам для хлэбаробаў раёна чы далі 85 канцэртаў, працягалі 40 дакладаў і лекцыяў, павялічылі ў самых аддаленых кутках Лагойшчыны. Маршрут пралягаў у 60 населеных пунктаў раёна. Наша аўтаклуба — хлэбаробы, жывёлаводы, механізатары.

У правядзенні масава-палітычнай і культурна-выхавацкай работы абапярэжаны на актыўны вытворчасці і наватараў вытворчасці, агітатараў і палітфарматараў, кіраўнікоў калгасаў і саўгасаў.

Цесную сувязь устанавілі з партыйнымі, прафсаюзнымі і камсамольскімі арганізацыямі раёна. З іх дапамогай складалі планы агітацыйна-масавай работы, вызначаем графікі-маршруты аўтаклуба.

На нашым узбраенні — лекцыі, даклады, гутаркі, палітфармацыі, вечары пытаньняў і адказаў, баявой і працоўнай славы, сустрэчы з Героямі Сацыялістычнай Працы, кан-

цэрты і многія іншыя формы і метады работы.

Шырока займаемся пытаннямі вытворча-тэхнічнай прапаганды і перадавога вопыту. Спадабаўся хлэбаробам тэматычны вечар «П'яцігодка — справа ўсяго народа». Яго праграму савет аўтаклуба склаў разам з кіраўніком гаспадаркаў, партыйнымі работнікамі і іншымі актывістамі. Да гэтага вечара загады падрыхтавалі наглядную агітацыю: стэнды, дыяграмы, схемы.

Правялі таксама вусны часопіс «Калі палі ўгноіш шчогра — зямля цябе ўзнагародзіць». Закончыўся ён кінавыпускам «Цуды хіміі».

Лепшым людзям раёна Герою Сацыялістычнай Працы трактарыстыцы саўгаса «Лагаса» Надзея Іваннава Кушчэй, дэпутату Вярхоўнага Савета БССР, кавалеру ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі Пятру Міхайлавічу Войцку, даярцы Марыі Мікалаеўне Коўшык аўтаклуб прывялі вечары-партрэты «За старанную працу — дзякуй». І хадзі працягласць іх была кароткай, героям дні выказалі шырую ўдзячнасць і кіраўнікі гаспадаркаў, і таварышы па працы. А самадзейныя артысты падрыхтавалі для іх спецыяльныя выступленні.

Настрой па ўсіх прысутных быў прыўзняты.

Думаць пра чалавека, гаспадару зямлі, — наш абавязак. З такой мэтай падарожнічае «кніпак нашай машыны» па дарогах Лагойшчыны. Прыёмна, што «халастых» рэйсаў у нас не бывае. Кожны новы рэйс — гэта гатовы перасоўны кіналекторый, вусны часопіс, або «Імяніны» перадавікоў працы. І безумоўна, апэратыўна «малаіка» аб недахопах, якія перашкаджаюць людзям.

Клуб на колах заўсёды ў дарозе. Ён беражліва нясе ў масы эстафету працоўнай славы.

ЗБРОЯЙ ЛОЗУНГА І ПЛАКАТА

К. ГАЛУШКАУ,
дырэктар Паленіўскага
сельскага дома культуры
Горацкага раёна

Кожны раз, калі ў клубе, чырвоных кутках і брыгадах калгаса «Запавяты Лыча» з'яўляецца свежы «бавялы лісток», планак, бачыш, як збіраюцца людзі, чытаюць, выказваюць свае думкі наконт падзей, аб якіх там напісана. Вопыт паказвае, што наглядная агітацыя сацыялістычнага саборніцтва паміж брыгадамі, фермамі, асобнымі калгаснікам.

Партыйная і камсамольская арганізацыя пастаянна забяспечваюць нас інфармацыяй аб вытворчасці. Мы разам падбіраем цікавыя матэрыялы для насеннага друку.

Задача першай важнасці з'яўляецца для нас апэратыўнае інфармаванне хлэбаробаў аб выкананні ўмоў саборніцтва. Для гэтага выкарыстоўваем стэнд «Увага! Падводзім вынікі!» Тут змяшчаем калектыўныя або індывідуальныя абавязальствы, пішам пра дасягнутыя паказчыкі калектыўна. На плошчы перад домам культуры ўстаноўлена Дошка гонару. На

ей — здымкі пераможцаў саборніцтва. У ім багата наглядная агітацыя. Пералічу важнейшыя стэнды. Малаўняны аформлены сацыялістычны абавязальствы калгаса, змешчаны паказчыкі іх выканання, затым ідзе стэнд аб вопыце перадавікоў, эканамічныя паказчыкі гаспадаркі на п'яцігодку. У кутку «Рэацыяналізатары» ёсць фотаздымкі работ наватараў і рацыяналізатараў. Тут адкрыты кніжныя выстаўкі «У дапамогу хлэбаробу», «Табе, жывёлавод». На сталах раскладзены папкі з матэрыяламі аб перадавым вопыце.

Прыпамінаецца жыво. Малаўняны аформлены вышлі на палеткі камбайны. На іх бункерах красавалі плакаты «Ні мінуць працоўнае, ні грама страці», «Не вынаў норм, не пакідай поля», «Ні каласка на полі, ні зярняці — у саломе!» «Узяў абавязальства — выканаў!» На камбайне Мікалая Клімава быў намаляван значок ВЛКСМ і яркі надпіс «Камсамольскі экіпаж». Гэта натхніла юнакоў. Працавалі яны ўвільна і не ўступілі першае месца. Нашы хлопцы занялі першае месца ў вобласці сярод камсамольскіх экіпажаў.

Важнейшае месца ў распаўсюджванні перадавога вопыту займаюць тэхнічныя сродкі. Іх у нас дастаткова. Маём фільмастаны, фотаапарат, тэлевізар, радыёўвешчальнік, кінапраектар, магнітафон. З іх дапамогай праводзілі многа цікавага: робім фотаздымкі перадавікоў, вядзем рэпартажы за поля, выпускаем светуганую газету, «бавялы лісты» і г. д. А ў час жніва зрабілі «Фоталетаніс уборкі».

У заключэнне адзначу, што наглядная агітацыя, якую мы афармляем, выклікае ў людзей працоўны ўздым. Імкнемся працаваць з творчым запалам, мацуе дысцыпліну.

ПЯРЭДНІ КРАЙ

Э. САКАЛОЎСКІ,
дырэктар Войневіцкага
сельскага дома культуры
Датлаўскага раёна

Пра сельскія клубныя ўстановы звычайна гавораць «Цэнтр культуры і грамадскага. Сваю задачу мы бачым у тым, каб быць надзейнымі памочнікамі партыйнай арганізацыі ў развіцці сацыялістычнага саборніцтва. Ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі яно заклікае адыграць яна новую ролю і ў далейшым уздыме народнай гаспадаркі, і ў выхаванні працоўных.

Наш арсенал — багаты. Для выканання гэтай задачы ў нас трыма заамаваліся розныя формы і метады работы. Традыцыйнымі сталі вечары ўшанавання людзей працы, дні культуры на фермах і палях станах, даклады, лекцыі, гутаркі.

У нашым сельскім доме культуры пераможцам працоўнай вахты ўрачытаюцца пераходныя Чырвоныя сіягі і вымпелы. Кожны раз гэтыя ўзнагароды перадаюцца на ўрачыста абстаноўцы. Пры непасрэдным удзеле кулработнікаў у гонар дэртэрнолага выканання брыгадамі вытворчага задання запальваецца «Чырвоная зорка», а на цэнтральнай сядзібе калгаса ўзнімаецца сіяг працоўнай славы. Пераможцаў вітаем і на месцы іх працы: у полі, на ферме або ў майстэрні, на будаўнічай пляцоўцы. Стала традыцыйна ўручаць ім чырвоныя стужкі славы, кветкі. Ні адно ўшанаванне чалавека не праходзіць без музыкі і радаснай чэсці.

Павага да чалавека працы — адна з асноўных рысаў савецкага ўкладу жыцця. За апошнія гады больш як 80 нашых калгаснікаў атрымалі высокія ўзнагароды Радзімы. Людзям, чыя ролі пахнуць хлэбам, мы прысвечам усе свае мерапрыемствы. У доме культуры аформлен альбом «Нашы ардынаосцы», партрэты заслужаных хлэбаробаў змешчаны ў кнізе працоўнай славы. Толькі с'ветла правай сем вечароў, на якіх усаўлялі працоўны семі, ветэранаў палеткаў і фермаў.

Многа гадоў муж і жонка Маркушэўскія працуюць на свінаферме. Гэта сапраўдныя героі. Іван Аляксандравіч узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, ланісім юбілейным медалем і сярбронам медалем Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі БССР, а Зінаіда Яўгенаўна — ордэнам Знак Пашаны, ланісім юбілейным медалем і медалем Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі БССР, шматлікімі дыпломамі і граматамі. Яны выхавалі трох дзяцей. Гэтай сям'і былі прысвечаны ўрачысты вечар у клубе. Зараз прысутныя вечар-партрэты «Па працы і гонар».

Сацыялістычнае саборніцтва — школа камуністычнага выхавання. Пад кіраўніцтвам і пры дапамоце партыйнай арганізацыі мы будзем удасканаліць формы і метады клубнай работы з мэтай яго шырокай прапаганды і развіцця. У кулработнікаў свой пародні край. Папыраць яго рубіжы — наш ганаровы абавязак.

ЛЕТАМ ішоў я па-над гэтай маленькай рачулкай. Дубравенка, відаць, і сама забылася, што калісьці памінала яе ў летніку-су нароўні з Дняпром. Зарасла лазняком і вярбою, сучіна трымае кінутыя ёй драўляныя масткі. З дрэўца на дрэўца пералётвалі шпакі і нейкія дробныя шэрыя птушкі. Паміж кустоў шнышарылі перавалістыя нясытыя качкі: якая спажыва ў забруджанай гарадской рачулке! Усё-такі Дубравенка паказала мне чуд. Пад вярбою ў густой траве, нібы ў гняздзечку, сядзелі адзін каля аднаго трое кацянят. І адтуль, з зялёнай глыбіні, глядзелі на свет сінімі вачаняткамі. Вочы былі такой даверлівай дзяцінай сінявы і паўнаты, такую радасць выпраменьвалі, што праз нейкі час я ўжо не бачыў сваіх кацянят. Перадмною былі толькі вочы, сінія-сінія, як вялікія кроплі блакіту, і веяла ад іх першародным маленствам. Давялося пашкадаваць, што я не мастак і не магу спыніць імгненне, замацаваць яго фарбамі. Дзесьці тут паблізу, на супрацьлеглым пагоркавым беразе, жыў Мікалай Федарэнка. Вось бы яму гэтую «знаходку». Але падумалася: наколькі я ведаю мастака, у яго хапае сваіх задум і тэм, і, можа, яму зусім не да партрэты «мае» кацяняты. Мала хто з магілёўскіх мастакоў

Запрашэнне я прыняў. І вось ён, завулак, з такой незвычайнай назвай—Азоўскі. Знаходжу дом мастака, ён тут самы высокі і з надбудовай, у якой знаходзіцца майстэрня, нагадвае млын. Па лесвіцы падымаемся з гаспадаром у майстэрню. Бачу палотны, напісаныя і загрунтаваныя ў запас. Бачу бібліятэку. На верхняй паліцы кніжнай этажэркі самая звычайная салдацкая каска. Не, не з армейскага рэчавага

лая патрыётка загінула ў фашысцкім засценку. Карціна мастака—своеасаблівы помнік яе подзвігу. Гляджу на палатно—і вечным агнём уяўляецца мне цяпер барвовы лістапад перад домам над Дубравенкай. Многія карціны Мікалая Федарэнка даўно жывуць у музеях і мастацкіх фондах, у калгасах, бібліятэках. Мастак ён творча актыўны, працавіты, сумленны перад твараем жыцця. Лепшы яго да-

СЯРЭБРАНЫ СПЕЎ

складу, а пацямнелая, паржавелая, падабраная, напэўна, дзесьці на беразе Проні, на тым беразе, дзе зроблена столькі эскай для напісаных і яшчэ ненапісаных карцін.

Мастак бярэ і стаўляе ў раму палатно, тое самае, абяцанае. На высокім абрывістым беразе стаіць даваенны драўляны дом. Знізу, ад рачулки, падступае барвовы лістапад, ён падымаецца ўсё вышэй і засланяе дом па самыя вокны. Здаецца, звычайны пейзаж. Але чаму ён так

радчык—маці-прырода, натура для выяўлення—родная зямля і чалавек на суровых шляхах выпрабавання. Гэтыя шляхі сам ён зведаў. Школай жыцця, ды і малявання, былі партызанскі лес і франтавыя дарогі Вялікай Айчыннай вайны. У Магілёўскім абласным краязнаўчым музеі бачыў я партрэты народных мсціўцаў, якія зрабіў Федарэнка алоўкам у партызанскай брыгадзе Белавусава. У асабістым архіве мастака захоўваюцца замалёўкі рэйхстага і франтавых лабрацімаў.

Мастак М. ФЕДАРЭНКА.

лей. І туды ж пайшла наша перамога і ўсё тое, што яна прынясе кожнаму з нас і ўсяму чалавецтву. Там, дзесьці за перавалам, усё наша наступнае жыццё, усё, што намі ўжо зроблена, створана, праспявана пасля вайны, ды і мы самі, сённяшнія. А мастаку, што ён цяпер ні маляваў, першы снег, звычайныя бярозкі, ці сваю любімую раку Проню, даводзіцца зноў ісці гэтай дарогай і падымацца на яе круты перавал, з якога лепей за ўсё бачыцца мінулае і сучаснае. Бачанне ж мастака—гэта перажыванне, адчуванне праўды жыцця і свайго абавязку засведчыць бачанае.

На адной з рэспубліканскіх выставак было палатно М. Федарэнка «Прыдняпроўе». У жывапісным пейзажы Дняпро толькі праглядваўся. На берагах яго паўставаў лес. На ўскрайку прэдняга плана трапіла белая бярозка, яна па дзявочы памкнулася на аблысёлы пагорак, дзе пачынаўся падлесак і ўзвышаўся задумлівы бор. Нехта з наведвальнікаў выстаўкі, немалады ўжо чалавек, затрымаўся каля гэтай карціны. Доўга ўглядаўся, а потым пажадаў пазнаёміцца з аўтарам, заўважыўшы: «Відаць, маляваў былы партызан, па настурою пейзажа адчуваю».

Тэма гераічнай барацьбы савецкага народа супраць фашызму па-ранейшаму займае мастака, натхняе на стварэнне хваляючых палотнаў. Добрую вядомасць маюць работы М. Федарэнка «Проня» і «Круты ўзгоркі Магілёўшчыны», якія паказваюць прыдняпроўскі пейзаж з рэшткамі разбітай варожай ваеннай тэхнікі. Творчай удачай мастака можна лічыць трыпціх «Вёска Леніна», які знаходзіцца цяпер у музеі савецка-польскай садружнасці ў вёсцы Леніна Горацкага раёна. Чакаюць свайго мастацкага ўвасаблення даўнія задумы палотнаў «Партызанскі край» і «Апошні бой». Апошняя палатно павіна увазраціць гераічны подзвіг артылерыста Пятра Панамарова ў час вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Мастак наведвае мясціны былых баёў, робіць эскізы, шукае лепшыя варыянты кампазіцыі.

Летам 1944 года вызвалены Магілёў ляжаў у руінах. Тады М. Федарэнка, вярнуўшыся з партызанскага лесу, узяў пэндзаль і слоік з фарбай. Пісаў не на палатне, а

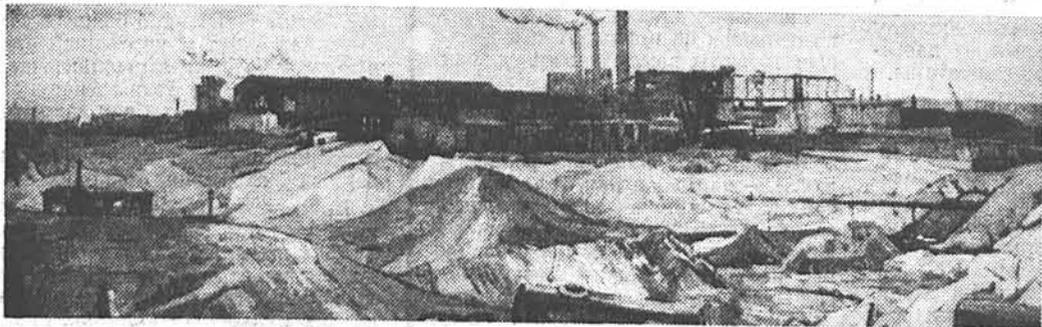
на падмурках разбураных будынкаў: «Мы адновім цябе, наш родны Магілёў. Ты станеш яшчэ прыгажэйшы!» Так у творчасць мастака прыйшла і стала адной з галоўных індустрыяльна-будуўнічай тэма, калі можна даць такое вызначэнне. Пабылі на аглядзе выставак і перайшлі ў залы музеяў і дамоў культуры разам з іншымі карціны «Магілёўскі завод штучнага валкна» і «Крычаўскі цэментна-шыферны камбінат». Характэрным для гэтых работ з'яўляецца адсутнасць дэкаратыўнасці, строга вытрыманых рытм, сугучнасць нябесных і зямных колераў, што надае палотнам п'явучае мажорнае гучанне.

Апошнім часам М. Федарэнка стварае пейзаж нашай новай вёскі. Адплылі ў мінулае і зніклі з краявідаў апетыя мастакамі і паэтамі ветракі. У новы пейзаж арганічна ўвайшлі індустрыяльныя дэталі, якіх ніхто дагэтуль яшчэ не маляваў. Добрае ўражанне пакідае новая работа М. Федарэнка «Сянажныя вежы». Наш погляд спаткае прыцягвае зямля, напісаная з любоўю і замілаваннем,—можа гэта шкоўскае, можа горацкае поле. Пагорак на нашых вачах нібыта перарастае ў гэтыя вострыя вежы, якія лёгка ўзносяцца ў паднябесную высь, нагадваючы сярэбраныя трубы: здаецца,—прыслухайся і пачуеш спеў. Пейзаж сцвярджае тую змену, што адбылася за апошнія гады ў нашай беларускай вёсцы, услаўляе нябачаны дагэтуль узлёт усёй хлебаробскай справы.

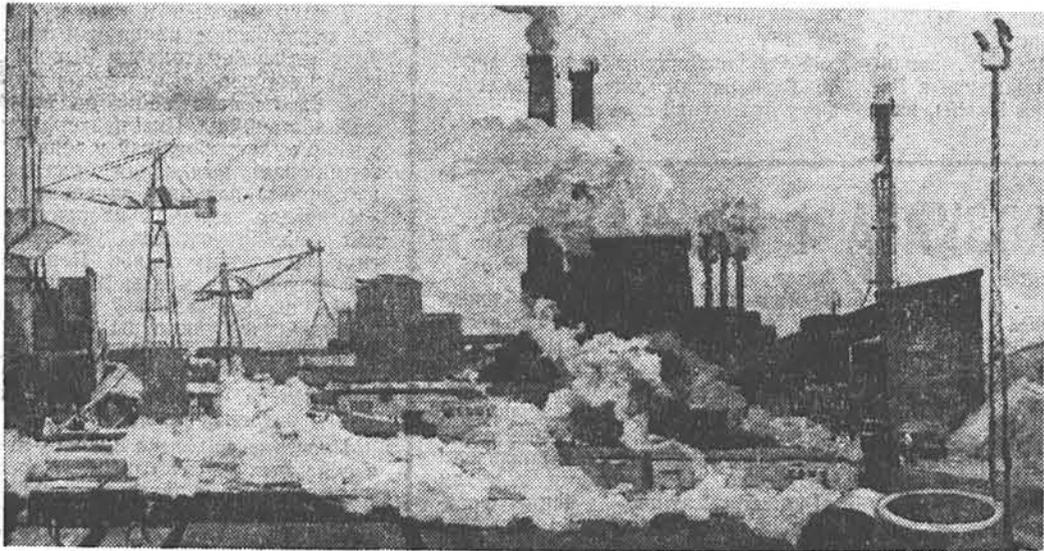
Усё, што напісана М. Федарэнкам, у свой час «прывезена» ім з далёкіх і блізкіх дарог. Мастака можна бачыць у самых глыбінных раёнах, куды ён выязджае «на эцюды» і працуе ў спякоту і на лютым холадзе. Поўныя пранікнёнага лірызму і душэўнай цеплыні яго эцюды «Ранняя вясна», «Пасляваенныя бярозкі», «Дашкаўка», «Замкавая гара ў Мсціславе», «Ветраны дзень», «Воблачны дзень», «Любуж» і некаторыя іншыя. Тут адчуваецца плённая вучоба ў В. Бялінскага-Вірулі, аднаго з яго любімых настаўнікаў. А я зноў бачу перад сабой сельскі пейзаж, бачу высокую сляжныя вежы—сярэбраныя трубы і чую іх гучанне, якое ўслаўляе сённяшні дзень роднага Прыдняпроўя.

Аляксей ПЫСІН.

г. Магілёў.

М. ФЕДАРЭНКА. Крычаўскі цэментна-шыферны камбінат.

М. ФЕДАРЭНКА. Магілёўскі завод штучнага валкна імя В. Куйбышава.

абмінуў увагай Дубравенку. А ён, жывучы на самым беразе, дагэтуль не зацікавіўся «суседкай». Відаць, рачулка гэтая для яго занадта ціхая. Іншая справа такія гераічныя рэкі, як Дняпро, Сож і Проня!

Сваю здагадку я выказаў мастаку пры сустрэчы. Ён тады памаўчаў, пачаў гаварыць аб нечым іншым. А на развітанне прапанаваў: «Будзеш мець час, зайдзі да мяне. Ubачыш куток Дубравенкі».

прыцягвае, прымушае перажываць нешта большае, чым асенняя элегія? Што нагадвае напружаны гул барвовасініх фарбаў? Карціна будзе мець назву «Явчаная кватэра». У гэтым доме жыла Г. А. Іванова, бухгалтар тэхнікума. У час вайны па заданню падпольнай групы афіцэраў Чырвонай Арміі пайшла працаваць у гестапа. Здабыла ў ворага важныя весткі. Кватэра яе была ў распараджэнні падпольшчыкаў. Сціп-

«Фронтавая дарога», строга і велічная ў сваіх гулкіх фарбах і бездакорнай кампазіцыі. На маю думку, яна ў многім вызначае творчасць мастака, а нам дапамагае лепш разумець яе. Перад намі—дарога, якая займае ўвесь прэдні план і крута ўзыходзіць на счарнелы грэбень зямлі ўжо вузкай палоскай. Толькі дарога. Глыбока і шырока, зрэзаная гусеніцамі танкаў, коламі гармат і абозаў. Вайна рушыла да-

СЯБРУЮЦЬ МУЗЕІ

лікві, звязаных з гісторыяй праслаўленага авіяцыйнага палка.

Надаўна ў Арле было ўрачыста адзначана 30-годдзе вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх акупантаў. На свята запрашалі дэлегацыю ад Барысаўскай 9-й сярэдняй школы.

Цёпла і сардэчна сустрэлі арлоўскія сябры пасланцаў старажытнага беларускага горада. Барысаўскія школьнікі ўручылі Арлоўскаму музею бела-

рускі сцяг, жменьку роднай зямлі ў шкатулцы, кавалак металу ад самалёта, на якім лётцаў і гераічна загінуў пры вызваленні горада Барысава ад фашысцкіх акупантаў лётчык эскадрылі палка «Нармандыя-Нёман» — Жак Гастон, стужкі з магнітафонным запісам верша паэта Віктара Белтава «Размова з сынама». Верш прысвечаны знаходжанню ў Барысаве маці загінуўшага Жака Гастона. Перадалі таксама запіс верша паэта Леаніда Рашкоўскага

«Балада аб апошнім палёце». Верш прысвечаны баявой дружбе і братэрству французскага лётчыка Марыса дэ Сейн і савецкага лётчыка Уладзіміра Белазубава. Абодва гераічна загінулі ў жорсткім паветраным баі з фашысцкімі захопнікамі пры вызваленні Савецкай Беларусі. Абодва лётчыкі пахаваны ў адной магіле.

Арлоўскія сябры ўручылі Барысаўскаму музею унікальныя падарункі: копіі з 4 рэдкіх фотаздымкаў, альбом «Ікар» у 3 тамах.

Гэты альбом — гісторыя арганізацыі палка «Нармандыя-Нёман»; хваляючае апавядан-

не аб дружбе французскіх і савецкіх лётчыкаў, іх жыцці, адпачынку, непарушнай дружбе. У альбоме ёсць першая старонка газеты «Правда» ад 5 лютага 1944 года, дзе змешчаны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні 15 французскіх лётчыкаў авіяцыйнага палка «Нармандыя-Нёман» баявымі ордэнамі. У альбоме звыш 750 каляровых і чорна-белых здымкаў, сярод іх шмат рэдкіх, мноства карт і схем.

Цесна стала ў музеі 9-й сярэдняй школы. Зарэз праводзіцца пераабсталяванне і пашырэнне музея. А. БЕНЯНСОН.

У БАРЫСАЎСКАЙ 9-й сярэдняй школе ёсць музей гісторыі французскага авіяцыйнага палка «Нармандыя-Нёман». Па колькасці экспанатаў, іх каштоўнасці ён уступае толькі Арлоўскаму музею.

Аб Барысаўскім школьным музеі расказваецца ў падручніках на французскай мове, якія выдаюцца ў СССР, і хрэстаматый для навучэнцаў у Францыі.

На працягу многіх год паміж двума музеймі існуе добрая моцная дружба. Яны разам праводзяць пошукі новых дакументаў, матэрыялаў, рэ-

ПІНСК заўсёды гасцін- на сустракае мастакоў і тых, хто любіць цудоўнае. У двох залах нашай карціннай галерэі паказваюцца сёння жывапісныя работы мастакоў-аматараў з Драгічына — шафера Пятра Сцяпанавіча Мысліўца і культуротніка Аляксандра Іванавіча Антоненкі. На выстаўцы — каля 60 пейзажаў — плён творчай працы мастакоў за апошнія тры гады.

Вядомыя паэтычныя радкі Якуба Коласа «Мой родны кут, як ты мне мілы» — свое-

КРАЙ НАШ ПАЛЕСКІ

асаблівы эпіграф да гэтай экспазіцыі. Са шчырым пацудам любіць перадаць мастака-аматары прыгажосць свайго краю. Прыемна ўсведамляць, што пра роднае Палессе мовай фарбаў пішуць самі палешукі.

Цікавая па каляровай гаме і настрою работа «Пасля паўночы». У цёмна-зялёнай смуге незвычайнай красы начной прыхалодай дышае зямля. Над ёй павольна плыве вартулік-месяц, таямніча асвятляючы наваколле. Цішыня... Здаецца, што ў гэтым казачным святле заснуў луг, дрэмлюць вершаліны лесу і агромністыя стагі сена.

Радасны настрой выклікаюць пейзажы П. Мысліўца «Вясновы разліў» і «Сад цвіце».

У экспазіцыі выстаўкі ёсць добра напісаныя нацюрморты: «Гітара і рабіна», «Рамонкі», «Цюльпаны», «Чырвонае льеце», «Восеньскі нацюрморт».

Характэрная рыса выстаўкі — абавязковая прысутнасць чалавечай працы ў карцінах або яе вынікаў, хаця зрокава чалавека бачыш толькі ў асобных работах. Гэта — «Ля старога шлюза», «Палескі матыў», «Абалона Ясельды», «Стагі і антоны», «Жніўненскі вечар» П. Мысліўца, «Сонечны дзень» і «Бэз цвіце» А. Антоненкі.

Зразумела, творам Пятра Мысліўца і Аляксандра Антоненкі, як і большасці работ самадзейных мастакоў, нестася прафесіянальных ведаў. Гэта адчуваецца перш за ўсё ў вызначэнні прасторы і кампазіцыйнай цэласнасці, умення сканцэнтраваць галоўную думку ў рабоце. Не хапае аўтарам і ўмельства перадаць тонкасць танальнага пераходу ад свету да цені. Часам аўтары захапляюцца празмернай яркасцю фарбаў. Гэтым крыху злоўжывае Пётр Мыслівец.

Аляксандру Антоненку 21 год. Хочацца пажадаць здольнаму мастаку не пераймаць вядомых жывапісцаў, адшукаць свой адметны шлях у свет прыгожага.

Лепшыя работы мастакоў-аматараў спадабаліся глядачам. Пра гэта сведчаць запісы ў кнізе водгукаў. Ды і як не быць удзячным мастакам-аматарам за іх бескарыслівую працу, за радасць, якую яны нясуць людзям.

Выстаўка пейзажаў «Край наш Палескі, край наш любімы» драгічынскіх самадзейных мастакоў у залах Пінскай карціннай галерэі — прыкметная падзея ў культурным жыцці Брэстчыны. Мяркуюцца гэтую выстаўку паказаць яшчэ ў Малатковічах, калгасе імя Леніна Пінскага раёна, у Лагішыне, Століне, Целяханах, Іванаве.

Адбылося абмеркаванне работ П. Мысліўца і А. Антоненкі. Асноўным крытыкам быў выхаванец Мінскага мастацкага вучылішча, выкладчык малявання і чарчэння сярэдняй школы М. Казлоўскі. Падзяліліся сваімі ўражаннямі і наведвальнікі выстаўкі. Пётр Мыслівец і Аляксандр Антоненка расказалі, што зараз яны працуюць над тэмай асваення Палескай нізіны і рыхтуюць новую выстаўку «Меліярацыя Палесся — ударную працу».

Жыццё падказвае — неабходна арганізаваць у Драгічыне студыю выяўленчага мастацтва, у якой бы займалася таленавітая моладзь. Відаць пра гэта павінны наклапаціцца ў першую чаргу Брэсткі абласны дом народнай творчасці і Дом мастацкай самадзейнасці абласнога савета прафсаюзаў.

Ул. БАРАВІКОУ,
старшы навуковы супрацоўнік Пінскай карціннай галерэі.

ПРАПАНОВЫ ЧЫТАЧОУ

ШМАТСЕРЫЙНЫ ФІЛЬМ...

Да гэтых перадач глядачы ставяцца па-рознаму. Ады лічаць, што на іх траціш каштоўны час; іншыя наадварот, цалкам «за» шматсерыйныя фільмы. Мабыць, і першыя, і другія маюць рацыю. Да таго ж у апошні час на тэлеэкранах (ды ў кінатэатрах таксама) усё часцей дэманструюцца дэтэктыўныя стужкі — «Адютант яго правасхадзіцельства», «Семнаццаць імгненняў вясны», «Мечаны атам»... Супраць іх тэматыкі і вобразаў ніхто нічога не мае, але ж тэндэнцыя рабіць шматсерыйныя стужкі амаль абавязкова «пра шпіёнаў» насцярожвае. Праўда, ёсць глядачы, якім гэты «нахл» падабаецца — абы востры сюжэт з пагонямі, стральбой, забойствамі, выкрыццём...

Магчыма, уражанне аб перавагах дэтэктыўнага жанру на тэлеэкране складаецца таму, што такія творы дэманструюцца часцей за іншыя. Сталым глядачам прыгадваюцца змястоўныя і цікавыя шматсерыйныя дакументальныя стужкі Цэнтральнага і Беларускага тэлебачання, прысвечаныя знамянальнай даце — 50-годдзю ўтварэння СССР, дзе быў адлюстраваны шырокі размах сацыялістычных пераўтварэнняў у нашай краіне. Былі добрыя фільмы пра выдатных дзеячоў бальшавіцкай партыі, пра героў рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, першых пяцігодкаў,

Вялікай Айчыннай... Жанры іх розныя — тут і публіцыстычны нарыс, і старонкі біяграфіі, і рэпартаж, і дакументальна-мастацкае адлюстраванне падзеі.

Хацелася б, каб работнікі Беларускага тэлебачання не забываліся на гэты вопыт і стваралі шматсерыйныя фільмы пра нашых сучаснікаў. Хай бы працэнт дэтэктыўных твораў быў меншы за працэнт тых, дзе на экране дзейнічае чалавек 70-х гадоў. Аднабаковасць у любым мастацтве не ідзе на карысць, такой з'яўляецца і захапленне стужкамі «пра шпіёнаў». Дайце нам шматсерыйны фільм паводле твораў Я. Коласа, К. Чорнага, раскажыце пра жыццё і дзейнасць Кастуся Каліноўскага, пагартайце біяграфіі змагароў за перамогу камуністычных ідэй, будуючай камуністычнага грамадства. Гэтага чакае вялікая аўдыторыя тэлеглядачоў. Чалавек працы, прадстаўнік сучаснага рабочага класа і калгаснага сялянства — вось герой, варты ўвагі і глыбокага мастацкага асэнсавання экранным мастацтвам. Фільмы пра сённяшняга сталявара, шахцёра, машынабудаўніка, касманauta павінны стварацца з сюжэтам, які можа захапіць, з выразным філасофскім зместам, з яркімі вобразамі.

Васіль ДАРАФЕЕУ,
інжынер-тэхнолаг завода «Калібр».

Мінск.

Абласная мастацкая выстаўка «Беларусь сацыялістычная» адкрыта ў Гомелі. На ёй прадстаўлены жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. У зале выстаўкі. Фота Ч. МЕЗІНА. (БЕЛТА).

ГАЛОЎНАЯ ТЭМА—СУЧАСНАСЦЬ

У ГОМЕЛЬСКІМ палацы культуры чыгуначнікаў імя У. І. Леніна экспануюцца выстаўка самадзейнага выяўленчага мастацтва, прысвечаная 30-годдзю вызвалення вобласці ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Падобная тэматычная экспазіцыя жывапісных палотнаў і графічных лістоў разгорнута ўпершыню: 142 работы 37 аўтараў даюць поўнае ўяўленне аб развіцці самадзейнага выяўленчага мастацтва Гомельшчыны. У кожным творы адчуваецца аднасць мастакоў-аматараў з роднай зямлёй, працай яе людзей, цесная сувязь з жыццём. Іх асноўная тэма — сучаснасць.

«Уборка сена» — кампазіцыя М. Засінца з Ельскага раёна, дзе добра перададзена пазізія будзённай працы калгаснікаў, характава прыроды. Чыстыя фарбы, якімі карыстаецца мастак надаюць амаль усім работам М. Засінца ўласцівы алтымстычны і радасны настрой. Звяртаюць на сябе ўвагу і такія яго кампазіцыі, як «Юнацтва», «Дарогі юнацтва», «Пах спелага жыта».

Мастак-аматар з Светла-

горска М. Андыка назваў сваю работу «На прасторах роднай Беларусі». Гэта — панарамны краявід з нафтавымі вышкамі. Змены, якія адбываюцца на беларускай зямлі паказаны ў творах і іншых светлагорскіх мастакоў. Новыя жылыя кварталы, цэхі, прадпрыемствы адлюстравалі В. Бамбіза, В. Баранаў, М. Дакучаеў, Ул. Юшпрах.

Пахвальна тое, што многія мастака-аматары бяруцца за партрэтны жанр, цікавяцца ўнутраным светам сваіх герояў. Адзначым партрэт вядомага будаўніка, Героя Сацыялістычнай Працы Івана Хмаруна Ул. Юшпраха і партрэты «Расфасоўшчыца», «Сталяр» Г. Фурмана з Гомеля.

Вялікае месца на выстаўцы займае пейзаж. У творах гэтага жанру ва ўсёй велічы паўстае прыгажосць роднай зямлі. У няяркіх фарбах перадаў малюнк роднага краю гамяльчанін П. Шалюта. Яго пейзажы панарамныя — «Жыта», «Пералесаў». Затое работы Ц. Карлава (Гомель) — камерныя, але з багатай колернай гамай. Нагадаем ягоны пейзаж «Пара веснавая». Запамінаюцца

А. МЕЛЬНЯНЕЦ. Каваль В. Хурсан (фрагмент).

кампазіцыі «Зімовы лес», «Восень у лесе» М. Бая са Светлагорска.

Самадзейныя мастакі не абышлі і гераічную тэму. У карціне «Партызаны ў паходзе» М. Бай паказвае мужнасць народных месціцаў, цяжкасці партызанскіх паходаў. Ад кампазіцыі, пабудаванай на кантрасце халодных і цёплых фарбаў, павяяе суровай праўдай ваеннага часу. Роздум выклікае і работа М. Засінца «Была вайна». Чырвонае неба, трывожнае неба. Мужчыны ідуць на фронт, у бой. А на раллі, ля плуга, стаіць жанчына з малым на руках. Яна замяніла аратых. Нялёгкі, горкі яе лёс. Гледзячы на геранію М. Засінца, успамінаеш усіх савецкіх жанчын, якія вынеслі вялікі цяжар ваеннага ліхалецця і нялёгкіх пасляваенных год.

Памяці тых, хто загінуў у вайну, прысвечаны творы гамяльчан — «Абеліск» С. Дрэмука і «Не забудуць жывыя» Л. Аўчыннікава.

Сённяшняя будні савецкіх воінаў адлюстравалі Ц. Карлаў у трыціху «Неба Радзімы».

Выстаўка твораў самадзейных мастакоў выклікала цікавасць у гамяльчан.

А. ШНЫПАРКОУ.

С. ШАУЧУК. Будучыя будаўнікі.

ЯК І ЗАУСЕДЫ, калі інсцэніроўца буйны праявіць твор, мы і не чакаем, што тэатр пры ўсёй яго пазазе да першакрыніцы і шчырым імкненні захаваць глыбіню і характаво арыгінала здолее даць абсалютна дакладны эквівалент прозы. І вось у Віцебску на сцэнічную мову Т. Абакумоўскай і Б. Луцэнка перакладлі рамана выдатнага польскага пісьменніка Стэфана Жаромскага «Гісторыя граху». Творчы крок — смелы. Калектыў, прымаючы да пастаноўкі інсцэніроўку, здагадваўся, што ў гэтым творы ёсць сцэны і старонкі, якія нават не падаюцца пераносу на сцэну. Трэба было праявіць вынаходлівасць і шукаць арыгінальную форму ўвасаблення. Гэта і рабіў рэжысёр спектакля Б. Луцэнка.

Цікава, што С. Жаромскі назваў свой рамана не «Лёс або гісторыя жыцця Евы Па-

А спектакль пачынаецца амаль з фіналу рамана С. Жаромскага. Верховод банды злачынцаў Похрань гаворыць сваёй палюбоўніцы Еве, што прадстаіць напад на кватэру чалавека, які калісьці быў першым і адзіным сапраўдным каханнем Евы Пабратынскай. Разам з рэжысёрам выканаўца ролі Л. Трушко праводзіць гэту сцэну псіхалагічна дакладна. Яго Похрань ведае, які ўдар наносіць ён сваёй ахвяры і пільна сочыць за яе рэакцыяй на кожнае сваё слова. І гэты сакавіты падалунак, які нібы змяняе джала амаль забівае гераіню... Трэба заўважыць, што Г. Маркіна ў гэтай сцэне, фактычна завяршаючы духоўнае жыццё Евы Пабратынскай, артыстычна дакладна і выразна раскрывае ўсю ступень духоўнага краху, разгубленасці і роспачы жанчыны. Яе гераіня, хоць

няхам (Я. Фалевіч), бо яго капітуляцыя перад сіламі зла ўсё ж мае пэўны ўплыў на Еву, энергічную і моцную ў часе Іх сустрэчы. У спектаклі гэта наогул прахадны эпізод, які толькі павялічвае колькасць розных сустрэч гераіні.

Выканаўцы ролей у такім спектаклі вымушаны жыць «кавалкамі», выхаленымі з паслядоўна лагічнай (або, наадварот, алагічнай) лініі існавання, з біяграфіі. І ўсё ж некалькімі рысамі, умела знойдзенымі дэталю паводзін на сцэне, інтанацыямі голасу такія артысты, як А. Лабанок, В. Петрачкова і М. Маркоўскай, даюць завершаныя абрысы чалавечых постацей у вобразах Хорста, пані Барнаўскай і пані Пабратынскай. Пра Л. Трушко і У. Куляшова мы ўжо казалі вышэй — яны з тых выканаўцаў, якія могуць падтрымаць змястоўны і эмацыянальна багаты дыялог з галоўнай гераіняй. Шкада, што У. Куляшоў у Напаломскім часцей паказвае нейкую летуценнасць, нібы гэты персанаж — толькі канкрэтызацыя ўспамін Евы, толькі здань, прывід. Ці варта так настойліва падкрэсліваць гэтую «тэатральную» якасць аднаго з асноўных персанажаў, прычым якасць, наддзённую яму інсцэніроўшчыкам і рэжысёрамі?

Для Г. Маркінай выступленне ў ролі Евы Пабратынскай было выпрабаваннем на творчую сталасць. На нашу думку, яна прадэманстравала адточанае артыстычнае майстэрства. Ева ў яе выкананні жыве напружаным унутраным пошукам, задае сабе жорсткія пытанні, якія вымагаюць шчырых адказаў, сэрца яе гераіні пакутуе. Калі яшчэ ўлічыць філігранную апрацоўку знешняга аблічча і манеры трымацца на сцэне, стане зразумелым, што спектакль, мае яркі і хвалючы эмацыянальны цэнтр. Перажываннем Евы верыш у кожную хвіліну.

Другой выканаўцай гэтай ролі з'яўляецца дэбютантка на коласускай сцэне маладая актрыса В. Бяззубава.

Спектакль зроблены з добрым мастацкім густам. Тым больш звяртаеш увагу на асобныя творчыя пралікі рэжысуры. Нам падалося, што сцэна забойства графа Шчэрбіцы (М. Цішчакін) пастаўлена празмерна схематычна і не апраўдваецца рэальнасцю акцёрскага самаадчування ў ёй. Справядліва пазбягаючы падкрэслена пачуццёвых плочевых сцэн, — якія зусім інакш гучаць, калі адпаведныя старонкі рамана вычытаецца ў кнізе, — Б. Луцэнка пакуль што не знайшоў такоўнага мастацкага эквіваленту ім. Надакучлівым атрыбутам стаў грамафон на сцэне, на якім звычайна гераіня сама перагортвае плацінкі з запісам музыкі, якая быццам бы ілюструе перамены ў яе духоўным стане. І гэты атрыбут ёсць тут.

Што ж, не ўсё дасканалым было ў спектаклі відаблян на прэм'еры. Але галоўнае, што патрабавала ад рэжысуры, выканаўцаў, музыкантаў, асвятляльнікаў, ад усіх удзельнікаў мабілізацыі дынамічнага і вынаходлівага тэатральнага тэмперменту для жыцця ў імклівым рытме інсцэніроўкі, выразна аформілася ўжо на першых паказах «Гісторыі граху». З цягам часу, зразумела, асобныя дэталі яшчэ больш адшліфуюцца, яшчэ большую абагуленасць набудуць жэсты і інтанацыі, яшчэ больш натуральным будучь пераходы з аднаго месца дзеяння ў другое, з аднаго адрэзку часу ў другі, і тады мы зможам павіншаваць тэатр імя Я. Коласа з арыгінальнай, самастойнай і ў мастацкіх адносінах завершанай сцэнічнай версіяй цікавага еўрапейскага рамана пачатку нашага стагоддзя.

Яўгенія ДУБНОВА,
кандыдат
мастацтвазнаўства.

Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі паказаў прэм'еру — спектакль «Званіце і прыязджайце» па п'есе лаўрэата Ленінскага камсамола А. Алексіна. Рэжысёр — М. Кавальчык, мастак — Т. Магілеўская.
На здымку — у ролях Вольгі Фёдаруўны, Дзімы і Андрэя Лаўрушына артысты Д. Дойбан, Р. Нячэхіна і У. Пестуноў.
Фота В. ЧАВАРКУСА.

Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Я. Коласа паказаў спектакль «Прынціпалы і зняважаныя» па рамана Ф. Дастаеўскага (інсцэніроўка Л. Рахманова і З. Юдквіча, пераклад Ю. Гаўрука). Гэта другі зварот калектыва да класічнага твора рускай прозы: упершыню той жа рамана інсцэніраваўся коласцаўцамі ў 1957 годзе. Сёлета рэжысёрам спектакля з'яўляецца заслужаны дзяляч мастацтваў БССР С. Казіміроўскі. Дэкаратыўнае афармленне народнага мастана БССР Я. Нікалаева, музыка — заслужанага дзяляч мастацтваў БССР Г. Вагнера.
На здымку — у ролях літаратара Івана Пятровіча і Пятра Валкоўскага акцёр М. Цішчакін і заслужаны артыст БССР У. Куляшоў.
Фота С. КОХАНА.

Дзяржаўны рускі тэатр БССР імя М. Горкага паставіў драму «Узыходжанне на Фудзіям» (п'еса лаўрэата Ленінскай прэміі Ч. Айтматова і К. Мухамеджанова). Рэжысёр спектакля — У. Маланкін, мастакі — Ю. Тур і В. Матросоў.
У ролях Алмагуль і Айша-Апа актрыса Л. Былінская і народная артыстка БССР Г. Абуховіч.
Фота Ул. КРУКА.

ПАСТАЎЛЕННЫ ЎПЕРШЫНЮ

«ГІСТОРЫЯ ГРАХУ» С. ЖАРОМСКАГА У ДРАМАТЫЧНЫМ
ТЭАТРЫ імя Я. КОЛАСА

братынскай», а «Гісторыя граху». Гаворачы пра гібель прыгажосці і светлага пачуцця кахання ў буржуазным грамадстве свайго часу (рамана апублікаваны ў 1908 годзе), аўтар славіць адвечнае характаво чыстых чалавечых пачуццяў і парыванняў. Пісьменнік выяўляў не матывы ўчынкаў асобнага чалавека, яму даражэй было закрануць сутнасць жаночай душы — і тады, калі яна — ахвяра грамадскіх адносін, і тады, калі яна ўся ў пошуку сваёй сутнасці і сцвярдзення свайго «я». Праўда, у рамана ёсць дзейная інтрыга, цікавыя сюжэты, бытавыя падрабязнасці мяшчанскага асяроддзя, злычынствы, пагоні, расставанні, сустрэчы, нават банда разбойнікаў... Але толькі добра сумленны пераказ зместу рамана (а пра механічны перанос яго на сцэну няма чаго і казаць!) зробіць зусім незразумелым цікавасць гэтага твора для сучасніка.

Правільна зрабіў Б. Луцэнка, калі звярнуўся да метафарычнай мовы. Канфлікт у спектаклі коласцаўцаў — маральны, сюжэт — унутраны. Умоўна кажучы, поле бітвы тут — сэрца чалавека. Хоць месца дзеяння даста змяняецца, гераіня кідаецца па ўсім свеце, галоўная наша ўвага засяроджана на тым, што адбываецца ў яе сэрцы: яно — галоўнае месца палзеі.

Дэкаратыўнае афармленне А. Салаўёва і музыка Б. Насоўскага як бы падтрымліваюць усімі сваімі кампанентамі і выяўленчымі сродкамі двухпланавую лабудову спектакля. Бытавыя элементы і дынаміку знешніх падзей мы ўспрымаем, але яны не перашкаджаюць нам сачыць за тым, чым жыве Ева Пабратынская. У цэнтры сцэны — памост. На ім з'яўляюцца дэталі — то пакой у кватэры бацькоў Пабратынскіх, то нумар у гасцініцы, то яшчэ якая прамежкавая станцыя духоўных вандраванняў гераіні. Крэсла, кувар, грамафон, люстра, таз для ўмывання... Усё нібы не мае свайго аблічча, казённае, узятая «на пракат». Але змяняецца на нашых вачах не «жылплошча», а чарговы прыстанак.

Калі зусім юная Ева, нібы на крылах, узлятае да светлай вяршыні сцэнічнага памосту, — гэта ўспрымаецца зноў жа сцэнічнай метафарай: яна хоча далучыцца да боскіх ісцін. Потым там, на памосце, усё пачынае набываць новыя калюровыя і светавыя адценні, быццам гэта эмацыянальны хаос у душы гераіні набывае рэальную афарбоўку. Жывалісная гама дэкаратыўнага афармлення акампауе пераменлівым настроям Евы Пабратынскай.

страх не выпускае яе са сваіх абдымаў, узнімаецца на вяршыню подзвігу. Яна ўспамінае тое, што было, што звязвала яе з Лукашам Непаломскім...

Як гэта цяжка ў тэатры паказаць «наплывы» і рэмінісцэнцыі: здаецца, сцэна знае многа прыёмаў для такога паказу і ўсё ж ніколі не дасягала той выразнасці, якую ў такіх выпадках прапануе кіно. Перад Евай, быццам гэта адбываецца ў яе эмацыянальнай памяці, ўзнікае канструкцыя з чаргой арак, і ў кожнай арцы — той, каго яна павінна была кахаць, а цяпер можа або выратаваць, або аддаць у рукі злачынцаў. Пасля слоў Непаломскага (У. Куляшоў) аб тым, што свет без нас — пусты, ва ўсіх арках з'яўляюцца былыя знаёмыя Евы. І маці, якая некалі пракляла яе, і тыя, хто на пэўны час нібы збіраўся падтрымаць маладую жанчыну, і тыя, хто не ўтрымаў яе ад рашэння забіць незаконнароджанае дзіця... Здраднікі, абывацелі, мяшчане, карыслівыя людзі, яны жывуць па законах фальшывай маралі і цынічнай філасофіі прыстасаванцаў.

Так, тэатр нібы пакідае гераіню перад своеасаблівым «парадам» розных тыпаў людзей буржуазнага грамадства, якія асудзілі тонкую жаночую душу на гібель. Такі кампазіцыйны прыём апраўданы, і рэжысура ў яго межах, вынаходліва карыстаючыся дэкаратыўнай канструкцыяй, пераканаўча будзе сцэнічны сюжэт твора. Напрыклад, сярод многіх эпізодаў з рамана на сцэне няма тых, дзе Ева Пабратынская захапляецца сацыяльнай утопіяй, удзельнічае ў гуртку людзей, якія хай сабе і ілюзорна, але прауюць на карысць грамадства. Па гэтай прычыне, мабыць, менш ярка паказвае Г. Маркіна ўнутраную барацьбу Евы, калі асабістае пачуццё і прага шчасця перашкаджаюць ёй нават думаць пра сацыяльную справядлівасць.

Але ж філасофія рамана С. Жаромскага — не самы моцны бок гэтага твора. Маральная праблематыка ў ім раскрыта больш ярка. Відна, варта прыгадаць тут словы М. Горкага: «Пра жанчыну сучасную добра пішуць толькі скандынавы... Яшчэ рэкамендаваў бы Жаромскага «Гісторыя граху»... кніга пэсімістычная, але — шчырая». Не варта думаць, што «пэсімістычная» тут азначае сацыяльную спрошчанасць паказу маральных шуканняў маладой жанчыны. Можна было б параіць тэатру развіць, напрыклад, эпізод спаткання гераіні з пэтам Ясь-

СЕЛЕТА споўнілася сорак гадоў беларускай опернай сцэне. Фактычна сезон і праходзіць як справаздача калектыву перад працоўнымі. І калі на тым тыдні адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны знамянальнай даце ў развіцці савецкай культуры, нас, артыстаў, асабліва ўсхваляла ўвага да тэатра тых, каму адрававана наша мастацтва — у зале мы бачылі рабочых Мінскага аўтамабільнага завода, з якім наладжана сапраўдная садружнасць, служачых сталічных устаноў, студэнтаў, воінаў Савецкай Арміі. Неяк эмацыянальна адчувалі мы нашу еднасць з народам. І адказнасць за кожны спектакль, за кожную ролю, за кожны выхад на сцэну.

Сярод нашых ганаровых узнагарод ёсць гэта вялікае пасведчанне, выдадзенае нам у знак прызнання сапраўды значных творчых поспехаў. На сцягу тэатра — ордэн Леніна. У гісторыі калектыву залатымі літарамі напісаны старонкі, дзе адзначаны трыумфальны поспех беларускага балета і оперы ў час першай Дэкады літаратуры і мастацтва БССР у Маскве ў саракавым годзе.

Нагадваючы сабе ці каму іншаму няспынны, натхнёны рытм кожнага дня з тых незабыўных для нас, па-творчы цяжкіх і разам з тым цудоўных, з якіх складаецца біяграфія тэатра, я, здаецца, магла б ўспамінаць бясконца. Калі я вяла ўрачысты вечар, памяць мая падказвала мне абліччы былых калегаў, вядомых майстроў опернай і балетнай сцэны... Многія з іх сёння былі тут, многія — вельмі далёка, у розных гарадах Савецкага Саюза.

Цяпер эстафета працы ў нашай моладзі, натхнёнай, узрушанай, цудоўнай змене. Сённяшні дзень тэатра звязаны ў мяне з нашымі маладымі салістамі — Аляксандрам Руткоўскім, Міхаілам Зданевічам, Віктарам Кірычэнкам, Міхаілам Галкоўскім, Зіновіем Бабіем, Святланай

Міністр культуры БССР Ю. Міхневіч віншуе калектыв тэатра з юбілеем.

Фота Ул. КРУКА.

Данілюк, Тамарай Шымко, Ірынай Шыкуновой, Аскольдам Сухіным, Уладзімірам Іваноўскім, Людмілай Бржазоўскай, Віктарам Траяннам... Калі выступаюць гэтыя ар-

дзі, якія на розных этапах станаўлення тэатра з энтузіязмам і сапраўдным творчым імпульсам працавалі над мастацтвамі оперных і балетных спектакляў. Старонкі гіс-

скай, А. Нікалаевай, С. Друкер, Р. Млодэк, І. Балодіну, М. Генералаву, Л. Галушкінай, А. Глушакову, Л. Бражніку, В. Міронаву, А. Карзінковай, Л. Ражанавай, Э.

бятэжаць яе праікі і няўдачы, хай яна замацоўвае і папырае станоўчыя вынікі і традыцыі! Сучасны музычны твор, пастаўлены на опернай сцэне, мае вялікі ўплыў на аўдыторыю і ўліваецца ў працэс ідэйна-эстэтычнага выхавання чалавека нашых дзён.

Тамара НІЖНІКАВА,
народная артыстка ССРР

ТВОРЧАЯ ЭСТАФЕТА—НАДЗЕЙНЫМ

тысты, у зале не бывае аб'якавых да сучаснага і класічнага мастацтва. Перад аўдыторыяй прадстае захапляючае відовішча, гледачы адкрываюць для сабе эстэтычнае багацце і характэрнае, нешта неабходнае, пагрэбнае ім, таму для шматлікіх роздумаў. І я ведаю, што наша змена будзе высока несці гой сцяг, той гонар, які заваявалі для нашага тэатра такія майстры сцэны, якіх ведаюць ва ўсёй краіне.

Не магу не ўспомніць пасляваенныя гады, калі мы працавалі дзеля мастацтва, саграваліся творчасцю. Але кожны спектакль, які мы аддавалі гледачам, залежаў не толькі ад выканаўцаў галоўных ці другарадных партый. Ён залежаў у першую чаргу ад рэжысуры, ад таго, якое гучанне — ці традыцыйнае, ці па-наватарску смелае набудзе наш спектакль. І тут наша сцэна назапасіла вельмі цікавы вопыт. Гэта былі лю-

торы беларускай сцэны пераарыўна звязаны з прозвінчымі такіх рэжысёраў, як Барыс Пакроўскі, Уладзімір Шахрай, Алег Маралёў, Ларыса Александроўская, Барыс Мардвінаў, Юрый Ужынкаў, Дзмітрый Смоліч... Шмат цікавага, пагрэбнага ўнеслі ў музычны партытуры спектакля дырыжоры І. Гітгарц, М. Шнейдэрман, В. Пірадаў, Л. Любімаў, Т. Каламіцава, А. Брон, І. Абраміс...

Так, урачыстыя прывітанні, якія нам падарылі нашы калегі з Беларускага тэатральнага аб'яднання, з Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы, з Рускага тэатра БССР імя М. Горкага, з тэатра імя Я. Коласа, з Беларускай дзяржаўнай філармоніі, з нашага тэатра аперэты, а таксама з іншых гарадоў краіны — Вільнюса, Калінінграда, Сярдлоўска, Варонежа, Тбілісі, былі адрававаны ў першую чаргу нашым цудоўным мастакам Л. Александроў-

Васільевай, Л. Ганэставай... Мне б вельмі хацелася, каб творчая моладзь тэатра ведала і вивучала вопыт папярэднікаў. Тых, хто развіваў лепшыя традыцыі нацыянальнага беларускага мастацтва. Наперадзе ў нас яшчэ шмат цудоўных творчых хвілін.

У тым, як на працягу сарака гадоў наш калектыв у садружнасці з кампазітарамі, лібрэтыстамі і рэжысёрамі шукаў і эксперыментavaў у галіне адлюстравання сучаснай тэматыкі, ёсць свой плён. Спектаклі «Кветка шчасця», «Міхась Падгорны», «У пущах Палесся», «Алеся», «Салавей», «Князь-возера», «Святло і цені», «Мара», «Выбранніца», «Альпійская балада», «Кастусь Каліноўскі», «Андрэй Касцюка», «Надзея Дурава», «Калючая рука», «Зорка Венеры» — узабагачалі рэпертуар і адкрывалі нешта новае ў музычных тэатры. Творчая моладзь і тут мае добры прыклад для дзёрзкіх вопытаў. Хай не

...Урачысты вечар працягваўся. Мы слухалі добразычлівыя і патрабавальныя водгукі аб нашай дзейнасці за сорак гадоў. І амаль у кожнай прамове нам зычылі поспехаў у будучым. Такія поспехі цяпер залежаць ад чалавядых творчых сіл, ад тых, каму мы перадаем эстафету. Адукаваныя і дасведчаныя, здольныя і працавітныя, артысты новых пакаленняў разумеюць, які гонар выпадае ім — развіваць і ўдасканальваць мастацтва нацыянальнага музычнага тэатра, уносіць свой уклад у скарбонку савецкай культуры. Яны здатныя на вялікія справы.

Сёння, як і штовечар, адкрыецца заслونا ў зале на плошчы імя Парыжскай камуны ў Мінску. Загучыць велічная і драматычная музыка Арама Хачатуряна. І ажывуць героі харэаграфічнай эпапей — «Спартак». Вольналюбывы і смелы, сумленны і паслядоўны ў сваіх імкненнях да велічных ідэалаў чалавек прадстане ў агнях рампы.

Ідзе сорак першы год дзейнасці тэатра.

ПЯТАГА лістапада Зінаіда Аляксандраўна Бандарэнка даведалася, што ёй, дыктару Беларускага тэлебачання, Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР прысуджана званне заслужанай артысткі рэспублікі. Незабыўны ў яе жыцці дзень, вялікае свята... Зіна жыла ў Гомелі. Пасля заканчэння сярэдняй школы, не выбіраючы доўга, падала дакументы ў медыцынскае вучылішча. Марыла вучыцца далей, у інстытуце. Бо хацелася, як бацька, стаць доктарам.

Аднак было ў яе і другое захапленне — тэатр. Амаль штовечар бегала яна ў Палац чыгуначнікаў, наведвала заняткі драматычнай трупы, якой кіраваў у той час Сяргей Паўлавіч Астравумаў.

Чалавек разнастайных творчых інтарэсаў, ён умеў не толькі ставіць спектаклі і рэпетыраваць ролі з асобнымі выканаўцамі, — яго заняткі абуджалі імкненне да пазнання характэрнага мастацтва. І Зіна пачынае адкрываць для сябе складаны свет, дзе ёсць, скажам, і шэдэўры таго ж кіно, і фільмы пасярэднія, хоць і там іграюць выдатныя артысты. Чаму? Чаму пачуты таёй голас Н. Абухавай раптам прымушае цябе перабраць у памяці эпізоды жыцця, аб якіх ты, здавалася, забыла? Захапленне тэатрам уносіла нешта вельмі трапяткое ў паўсядзённае жыццё.

У пяцьдзят васьмым годзе З. Бандарэнка даведалася, што Гомельская студыя тэлебачання абвясціла кон-

курс на лепшага дыктара. Пайшла. Хвалявалася. І адчувала, што новая сфера дзейнасці, блізкая да тэатра, але зусім адметная, захапіла яе. Ёй захацелася стаць дыктарам.

Бацькі не маглі зразумець дачку — атрымаць медыцынскую адукацыю, мець пэўную прафесію, ды раптам

адказныя перадачы. Нарэшце яна становіцца «каралевай» амаль усіх «блакітных агенчыкаў», набывае вядомасць у рэспубліцы і за яе межамі. Ёй дасягаюць пісьмы з розных гарадоў і вёсак, звяртаюцца за парадамі і дапамогай.

— Вось ужо чатырнаццаць гадоў, як я пераступіла па-

ПЕРАДАЧУ ВЯДЗЕ Зінаіда БАНДАРЭНКА

выпраўляцца ў рызыкюны пошук свайго месца ў чужым асяроддзі!

Цяпер тэлебачанне — яе стыхія, яе роднае асяроддзе.

Праз пяць гадоў яе запрасілі на рэспубліканскую студыю. Не вобласць, а ўся Беларусь становіцца яе аўдыторыяй. Яшчэ адна падзея ў жыцці Зінаіды Аляксандраўны: яна паступае ў БДУ на факультэт журналістыкі. Вучоба і праца. Праца і вучоба. Уважліва прыглядаецца і прыслухоўваецца да старэйшых дыктараў — Тамары Бастун, Давіноры Галкінай, прагна паглыбляецца ў сакрэты майстэрства, умення ўсталяваць кантакт з гледачым, якога не бачыш, але адчуваеш, што ён нібы перад табой, тут, побач.

Настойлівасць і ўпартасць прынеслі свой плён. Ёй даручаюць усё больш і больш

рог тэлевізійнай студыі, — расказвае Зінаіда Аляксандраўна, — і ніколі не шкадую, што абрала менавіта такую прафесію, хоць яна вельмі-вельмі складаная, адказная. Кожную тваю памылку адразу бачаць мільёны людзей. Таму «выхад у эфір» — гэта заўсёды дэбют, заўсёднае хваляванне, пытанне да самой сябе: ці спадабаецца гледачу перадача, ці зацікавіць яго? Праўда, раней хвалявалася больш за сябе, а цяпер — за ўсю перадачу, за кожнага ўдзельніка...

Зінаіда Бандарэнка ў гэтай сувязі прыгадвае такі эпізод. У студыі сабраліся ветэраны Вялікай Айчыннай вайны. Сярод іх была ўжо немалая жанчына, разведчыца. Яе мы папрасілі расказаць пра сваю дзейнасць у гады барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Калі падышоў час выступаць, то ад хвалявання яна не магла сказаць ніводнага слова...

Што рабіць? Па сцэнарый павіна гаварыць толькі яна. І Зінаіда Бандарэнка прадстаўляе слова іншаму ўдзельніку перадачы, а сама супакойвае жанчыну.

— Гэта не так проста, бо адчуваю, што зараз заплачу, — успамінае Зінаіда Аляксандраўна. — Маё дзяцінства таксама апалена вайной. Мне наогул цяжка весці такія перадачы... У той вечар усё закончылася тым, што, авалодаўшы сабой, за гераіню тэлеперадачы прышлося расказаць мне...

...Зінаіда Бандарэнка. Амаль кожны дзень «прыходзіць» яна ў нашы кватэры, як самы чаканы госць, як свой чалавек, прыносячы сардэчнасць, цеплыню, добры настрой.

Не ўсе тэлегледачы, напэўна, ведаюць, што яе «амплуа» значна шырэй, чым проста дыктар тэлебачання. «Нашу знаёмую» можна сустрэць у канцэртнай зале, мастацкім салоне, на студыі «Беларусьфільм». Гэта яна, скажам, дубліравала на беларускую мову ролю Маргарыты з кінастужкі «Я, Францыск Скарына». Часта выступае з мастацкім чытаннем, вядзе адказныя канцэрты.

Голас Зінаіды Аляксандраўны Бандарэнка гучаў у Калоннай зале, у палацах Барнаўла, Кузбаса, Тбілісі, многіх іншых гарадоў нашай краіны. Яго ведаюць мільёны.

Ул. СОДАЛЬ.

З ПОШТЫ «ЛІМА»

НА АФІШЫ І НА СЦЭНЕ

У той лістападаўскі вечар афішы запрашалі гамельчан на вакальны канцэрт. На афішах было пазначана: заслужаная артыстка РСФСР Н. Чараднічэнка, у праграме — Чайкоўскі, Рахманінаў, Шуберт, Ліст. Калі слухачы пераступалі парог залы ў Палацы культуры чыгуначнікаў, яны бачылі на сцэне... вялікі белы экран. Чаму і навошта ён, калі канцэрт — вакальны? Адказ на пытанне з'явіўся неўзабаве: Н. Чараднічэнка выйшла на сцэну і пачала расказаць аб сваім... кінематаграфічным шляху. На экране і былі паказаны фрагменты фільмаў, у якіх яна здымалася. Артыстка давала ім сваё каментарый. Публіка даведалася нават аб тым, што сама антрыса далёка не заўсёды бывала задаволена ролямі, якія ёй даручаліся, што ў яе здараліся так званыя «прастоі». І яна рашыла атрымаць яшчэ адну адукацыю — кансерваторскую, каб мець «другую прафесію».

Большую частку вечара заняла «кінематаграфія». Дык чаму афіша запрашала на вакальны канцэрт?

С. ГАЛАВАНАУ,
лектар Таварыства «Веды»,
Гомель.

ПАРТЫЗАНСКІМІ СЦЕЖКАМІ

ЯШЧЭ АДЗІН ЭШАЛОН

1944 год. Вось-вось вясна. Вораг адступаў усё далей і далей. Ужо былі вызвалены ад фашыстаў усходнія раёны Віцебскай вобласці, ужо ўздыхнулі свабодна жыхары Магілёўшчыны і Гомельшчыны. Наперадзе былі галоўныя баі за вызваленне Беларусі.

А немцы азварэлі. Яны палілі вёскі і гарады, забівалі мірных жыхароў... Не трэба растлумачваць, якое ў гэты час велізарнае значэнне мела чыгунка, многае залежала ад таго, хто будзе на ёй гаспадарамі: мы ці немцы.

Вораг бясконца пасылаў супраць нашага атрада ўзброеных да зубоў карнікаў. Падыходы да чыгункі мініраваліся, праз кожныя 300—400 метраў ставіліся назіральныя вышкі... Часта даводзілася сустракацца падрыўнікам з варожымі засадамі. Але гэта не магло спыніць рашучасці народных месціўцаў. На чыгунку ішлі цэлыя атрады... Паралізаваць яе было задачай нумар адзін, пастаўленай перад партызанамі.

Дыверсійны ўзвод, якім я камандаваў, дзейнічаў на добра знаёмых месцах — участку Рудзенск — Пухавічы — Мінск — Негарэлае. Па гэтай дарозе забяспечвалася ўзбраеннем і жывой сілай уся цэнтральная група нямецкіх войскаў.

Неяк атрадная разведка данесла, што ўчастак чыгункі за Міханавічамі, непадалёк ад вёскі Забалоце, не замініраваны, і патруль паблізу не відаць. Што ж, зборы нашы былі кароткімі. Падышлі да Забалоці. Убачылі гэту вёску, і быццам бы нешта ў грудзях абарвалася — папалішча, абгарэлыя печы, раскіданыя па дарозе рэчы. Не многім удалося ўцякаць. Некалі я бываў у гэтай вёсцы. Вясною. Квітнелі сады, птушкі спявалі, стаялі акуратныя домікі... На вуліцы, вузенькай, зялёнай, сустраў дзяўчыну. Незвычайныя вочы ў яе былі, зеленавата-блакітныя, твар у вяснушках... Я вачэй адарваць ад яе не мог. Хацеў было падысці да і сказаць:

— Мяне Хведарам звалі, а нябе як? Толькі не асмеліўся. Параўняўся з ёю, і сарамліва ўцягнуўшы галаву ў плечы, пайшоў далей. Азірнуўся, калі яна была ўжо далёка. Спадзяваўся яшчэ калі-небудзь убачыць яе. І вось цяпер нічога няма на гэтым месцы — ні дамоў, ні людзей, ні дзяўчыны з прыгожымі вачыма...

Валодзя Карпіловіч нібыта прачытаў мае думкі:

— Цяпер галы, за ўсё адкажуць, — працадзіў ён скрозь зубы.

— Трэба абследаваць мясцовасць, раптам памылілася разведка, — сказаў я.

Гадзіны паўтары мы шныралі наўкола. Разведка не памылілася. Паміж назіральнымі вышкамі, на якіх малчылі вартавыя, адлегласць была вялікая, але кожныя дваццаць хвілін праходзілі патрулі. Адрэзак часу вельмі невялікі.

Я сабраў вакол сябе хлопцаў. Дзейнічаць даўдзецца асыярожна. Наперадзе пайду я і Валодзя Карпіловіч. Астатнія будуць прыкрываць нас.

— Дзякуй табе. — сказаў Валодзя.

Заканчэнне. Пачатак гл. у №№ 43, 45 і 47.

Я зразумеў, за што ён дзякуе — за тое, што ўзяў з сабою. Часта мы бывалі ў аперацыях з гэтым маўклівым, заўсёды сумным хлопцам. І заўсёды ён ішоў адважна насустрач небяспецы. Дзейнічаў заўсёды дакладна і хутка — якасць, якой павінен валодаць сапраўдны падрыўнік.

Мы прыталіся ў негустым хмызняку. — Нешта доўга патруля няма, — сказаў Валодзя.

Я супакоў і яго і сябе: — Пацяры. Яны заўсёды пунктуальныя, проста час цягнецца.

Вось прайшоў патруль. Сёмы час... Нізка прыгнуўшыся, перабягаем з Валодзем да насыпу, узбіраемся паўзком наверх. У руках у мяне міна з электразапальвальнікам. Падкладвай такую пад рэйкі, і чакай выбуху... Я паставіў міну, правярнуў, ці ўсё ў парадку. Бягуць каштоўныя секунды. Цяпер з'явіцца патруль. Трэба адыходзіць.

Каля пераезду спыніў нас крык: — Халі! Я ўпаў на зямлю, крыкнуў сваім: — Бяжыце!

У неба ўзляцела ракета. Цішыню разарвалі стрэлы. У святле ракеты я убачыў непадалёк абпаленыя печы. Да іх і кінуўся я проста пад стрэламі. Я поўз, з усёй сілы, працуючы рукамі. Па дарозе напароўся на камень. Пачуў, як лопнула спружына ў дыску. Есць у кішні наган, але ў ім усяго тры патроны. Ад аўтамата ж карысці ніякай. Лішні груз.

Я папоўз да вуліцы і, прызняўшыся, кінуўся бегчы. Іншага выйсця не было. Наўздагон мне затрашчаў кулямёт з вышкі. Я бег, пятляючы ў розныя бакі, а навокал праносіліся роём кулі. Апошняе, што я чуў — была кулямётная чарга...

Апрытомнеўшы, я адчуў рэзкі боль у жываце, і слаба крыкнуў: — Хлопцы, я паранены...

Якраз у гэты час страсянуў усё наваколле выбух за пераездам. У галаве праняслася: «Спрацавала міна!» Зноў ажыў кулямёт на вышцы. Я ляжаў за нейкімі абпаленымі бярвеннямі. Правая нага была ўся ў крыві. Варта мне было ёю паварушыць, востры боль пранізваў цела, а ў боце хлопала кроў.

Я зноў страціў прытомнасць. Калі вырываўся з цемры і адкрыў вочы — убачыў чалавека, які поўз да мяне. Падышоў бліжэй, прышэліўся, як мог, і націснуў на курок. Шчаўчок... Яшчэ раз... І зноў выстралу не адбылося. Прыставіў дула да віска. Яно было халоднае. Можна цяпер выстраліць? Лепш ужо смерць, чым трапіць у рукі фашыстам. Я сціснуў зубы і... Тут якраз нехта выбіў з маёй рукі пісталет. Адкрываю вочы і бачу Валодзя Карпіловіча. Побач — Хведар Клімовіч. Я толькі ўздыхнуў:

— Я ў вас страляў, хлопцы... Добра, што гэта штука не спрацавала. — Ты паранены, Хведар? — Так.

Валодзя ўзваліў мяне сабе на плечы. Зноў — стрэлы. Федзя Клімовіч адбег убок і даў некалькі чаргаў, каб адцягнуць ад нас увагу. Я заўсёды

ведаў, што гэты хлопец гатовы на ўсё дзеля баявых таварышаў. Наш атрадны сілач Валодзя Карпіловіч аднёс мяне ў кар'ер. Кулі нас тут не даставалі.

У суседняй вёсцы Дубавое хлопцы раздабылі коней і прывезлі мяне ў хату знаёмага селяніна. Я апрытомнеў і убачыў перад сабой Валодзя. Ён гаварыў камусьці:

— Ногі ў хлопца перабіты. Трэба яшчэ было выбрацца з Дубавога. Навокал немцы. Да партызанскай зоны кіламетраў дванаццаць.

Уперад на конях паехалі Федзя і Мікола Бачыла. Праедаць некалькі кіламетраў і імацца назад — шлях свабодны! Трасуся на калёсах і думаю — вось і скончаны баявы шлях. Не ведаў я, што кулі яшчэ падцерагуць мяне напаследак, перад самай перамогай.

Неўзабаве мы былі ў Азярычыне. Сустрэлі там хлопцаў з суседняга атрада. Убачылі, што я паранены, — пабеглі па доктара, далі выпіць. Мне стала раптам лёгка. Боль нібыта крыху сціх. Я нават заспяваў сціснуўшы зубы.

...Побач плачуць нейкія жанчыны... Адвезлі мяне ў наш брыгадны шпіталь. У мяне — высокая тэмпература. Урачы сабраліся параіцца. Прыйшлі да вываду:

— Не выратаваць. Агульнае заражэнне крыві.

Але ўзялася за мяне ўрач Надзея Меркуль. Яна сама рабіла мне перавязкі, прамыванні. Я і да гэтага часу памятаю цеплыню, ласку яе рук. Праз два дні аказалася, што ў мяне не заражэнне, а крупознае запаленне лёгкіх.

Выратаваў мяне клопаты Надзеі Меркуль. Колькі бяссонных начэй правяла яна каля майго ложка. І не толькі я адзін ёй удзячны. Колькі партызан яна вярнула амаль з таго свету. Выпусцілі Мінскага медыцынскага інстытута Надзеі Меркуль «папанцавала» з практыкай. Рукі стаміліся ад аперацый, перавязак... Побач з Меркуль працавалі ўрачы Анцылоўскі, Касцюк, Паллякоў, Леўчанка, Махвіс... Не было медыкаменту, інструментаў, але яны рабілі такія аперацыі, якія і ў нашы дні не назавеш простымі.

Я адчуваў цёплыя, таварыскія клопаты аб сабе баявых сяброў — тых, з кім яшчэ ўчора хадзіў на аперацыі, падрываў эшалоны.

Прыходзіў правядаць мяне і Дзенісевіч. Між іншым, вось што ён піша пра тых дні ў сваёй кнізе: «...Хведара Бачылу цяжка параніла. Да ўсяго, у яго пачалося запаленне лёгкіх.

Па рашэнню райкома камсамол для Хведара Бачылы была пабудавана спецыяльная зямлянка. Знутры яе абабілі парашутным шоўкам.

— Хведар адчувае сябе дрэнна, — сказаў Луцэвіч. — Неабходна новае лякарства — пеніцылін. Кажуць, толькі яно можа выратаваць яму жыццё.

Калі мы зайшлі ў зямлянку. Хведар узрадаваўся, але выгляд яго нас усхваляваў. І тут я ўспомніў, што ў 2-ю Мінскую партызанскую брыгаду надаўна даставілі з Вялікай зямлі груз, у тым ліку і медыкаменты. Я тут жа напісаў пісьмо камбрыгу Андрэеву і медсястры камсамолцы Марыі Пятровіч з просьбаю дастаць для Бачылы пеніцылін.

Неўзабаве пеніцылін прынеслі, і Хведар Бачыла стаў папраўляцца.

У гэтыя дні дапамагло мне трымацца яшчэ і тое, што камандаванне прадставіла мяне да ўрадавай узнагароды. Я быў шчаслівы, што маю сціплую дзейнасць ацанілі вельмі высока, узнагародзіўшы ордэнам Леніна.

ЧУЦЕН ГОЛАС НАШ ДАЛЕКА

У суседзяў за Бугам

Беларуская тэматыка ўсё больш трывала замацоўваецца на старонках польскага друку. Гэта новае сведчанне росту папулярнасці і аўтарытэту нашай культуры, узмацнення традыцыйных беларуска-польскіх сувязей.

З цікавым артыкулам «Пан Тадэвуш» па-беларуску выступіла ў штотыднёвіку «Палітыка» А. Бергман. Тарашкевічаў пераклад, адзначае аўтар, красамойна сведчыць пра тое, што санатыйны рэжым не змог пахіснуць братэрства двух народаў і культур.

Пра тое, што польска-беларускія сувязі маюць цудоўныя традыцыі, піша ў вядомы нашаму чытачу пісьменнік Веслаў Янджынскі. Сёлета ён наведваў нашу рэспубліку, прымаў удзел у Дэкадзе польскай кнігі ў Мінску. Як вынік гэтай паездкі, сустрач з беларускімі літаратарамі і чытачамі з'явіўся нарыс В. Янджынскага «Нататкі з маладога краю» з удзелам падзінскіх «Одгласаў» (№ 36). «Беларусь... першы пераклад «Пана Тадэвуша», хоць хацелася б сказаць інакш — першы замежны пераклад яго з'явіўся на блізкай нам беларускай мове». В. Янджынскі расказвае пра папулярнасць беларускай лі-

таратуры лодзінскімі праязікамі і паэтамі.

У свой час польскі чытач прыхільна сустраў «Трэцію ракету» В. Быкава. Сёлета варшаўскае выдавецтва «Ксёндж» і «ведза» выпусціла аповесць «Сотнікаў». У рэцэнзіі на кнігу Шыман Стэці («Перспектывы», № 44) гаворыць: «Васіль Быкаў — прадстаўнік таго пакалення савецкіх пісьменнікаў, якія прайшлі праз агонь ваенных выпрабаванняў. Гэтыя выпрабаванні і сталі канвой аповесцей Быкава... Аўтар ставіць на першы план у сваіх творах маральныя канфлікты людзей, якія стаялі тварам да твару са смерцю. Высокую ацэнку дае рэцэнзент працы перакладчыка аповесці А. Дравіча.

Добра вядомы ў Польшчы даследаванні нашых мовазнаўцаў, у прыватнасці, тыя, якія прысвечаны беларуска-польскім моўным сувязям. «Ад Луцінца — да Гуры Шлёнскай» — так у кракаўскім «Жыццю літэрацікі» (№ 41) названы агляд артыкулаў у славістычных часопісах пра вывучэнне польскай мовы за мяжой. Асабліва адзначаны ў аглядзе грунтоўныя працы супрацоўніка АН БССР Вячаслава Вярэніча.

П. МАРЦІНОВІЧ.

«Дом-музей А. Міцкевіча ў Навагрудку» — так называецца ілюстраваны даведнік, які нядаўна выйшаў у выдавецтве «Польшыма». Аўтары яго Н. Гурына і А. Кіркевіч. На старонках падрабязна апісваецца экспазіцыя ўсіх шасці залаў музея, рас-

У МЯСЦІНАХ, ДЗЕ ЖЫЎ МІЦКЕВІЧ

казваецца шмат цікавага аб жыцці і творчасці вялікага сына польскага народа, творы якога перакладзены на многія мовы народаў СССР і свету. Сярод беларускіх перакладчыкаў А. Міцкевіча — В. Дунін-Марцінкевіч, Я. Колас, К. Крапіва, М. Танк, П. Пестрак, М. Машара, А. Вялевіч, Р. Барадулін і іншыя.

У даведніку шмат ілюстрацый. Фотаздымкі, рэпрадукцыі з карцін расказваюць пра мясціны, дзе жыў паэт, яго сябрах і знаёмых.

Падрабязна расказваецца, як захоўваецца памяць аб А. Міцкевічу і прапагандуецца яго творчасць у народнай Польшчы. Гэтай тэме ў музеі прысвечаны асобны раздзел. У ім прыводзіцца слоўны Л. Кручоўскага: «Сёння,

калі мы думаем і гаворым аб Міцкевічу, мы бачым у ім аднаго з тых, якія, паказваючы свой час, раскрываючы драматычны змест сваёй эпохі, становяцца глосатаямі будучага, нягаснымі светачамі для новых пакаленняў».

Жыхары Польшчы — частыя госці музея. Студэнты Варшаўскага ўніверсітэта напісалі ў кнізе водгукаў: «Мы вельмі задаволены ўдзячна, што так клапатліва і ўмела захоўваецца памяць аб нашым вялікім паэце на зямлі, дзе ён нарадзіўся, і якая яго натхняла».

Выданне даведніка «Дом-музей А. Міцкевіча ў Навагрудку» — сведчанне любові і пашаны да вялікага сына польскага народа.

І. ПАЖОГА.

АПЛАДЗІРУЮЦЬ МАРАКІ

Цэнтральны дом Савецкай Арміі запрасіў групу дзеячоў беларускага мастацтва і літаратуры для шэфскіх выступлен-

няў перад маракмі Паўночнага флоту.

У групу ўвайшлі: лаўрэат прэміі Ленінскага камсамолу, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Ігар Лучанок, народны артыст БССР Аркадзь Астрамецкі, паэт Алесь Ставер і салісты Беларускай дзяржаўнай

філармоніі Галіна Ваяводзіна і Уладзімір Ванюлін.

Маракі Паўночнага флоту надвычай цёпла прымалі песні і вершы гасцей. З вялікай цікавасцю ўспрымаліся беларускія цымбалы.

Усяго адбылося 12 творчых сустрэч.

НОВЫ ТВОР БАЛГАРСКИХ КИНЕМАТАГРАФИСТАУ

Анджэй ДРАВИЧ:
«РУСКАЯ ЛИТАРАТУРА СТАЛА
ДРУГОЙ МАЁЙ РАДЗИМАЙ»

— Руская літаратура стала другой маёй радзімай — паўтарае словы У. Г. Караленкі Анджэй Дравіч — польскі крытык, перакладчык і папулярызатар рускай і савецкай літаратуры.

Яму цяпер 41 год. Жыве ў Варшаве. У 1955 годзе ён скончыў факультэт польскай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта. Яшчэ ў час вучобы захапляўся рускай і савецкай літаратурай, вывучаў рускую мову.

— «Мяне ўразілі шырыня светапогляду, глыбіня праблематыкі рускай літаратуры, смеласць, з якой узнімаліся ў ёй важнейшыя пытанні», — расказвае Анджэй Дравіч.

Паводле яго слоў, пасля заканчэння ўніверсітэта вялікі ўплыў на яго лёс аказала работа ў Польска-савецкім інстытуце, які працаваў ў тая гады.

— Я зразумеў, што руская, і асабліва савецкая літаратура — маё прызвание.

У пачатку 60-х гадоў на старонках перыядычнага друку ўсё часцей пачалі з'яўляцца крытычныя і літаратурна-навуковыя работы Дравіча, яго пераклады.

У 1962 годзе дзяржаўнае выдавецтва «Навука» (ГНІ) прапанавала яму работу над папулярнай гісторыяй савецкай літаратуры. Гэтая кніга — «Советская литература. 1917—1967». — выйшла ў свет у 1968 годзе.

Акрамя літаратурна-навуковых работ, Дравіч займаецца перакладамі паэзіі і прозы. У прозе яго дэбютам перакладчыка была невялікая кніжка Барыса Беднага «Девчата» (1963 г.) Яго пераклады шматлікіх вершаў, апавяданняў і апавесцей уваходзяць у анталогіі і розныя зборнікі. Дравіч перакладае творы Нагібіна, Амлінскага, Капьева, Быкава, Самойлава, Забалоцкага, Хлебнікава, Мандэльштама...

— Асабліва мяне хвалюе лёс пакалення паэтаў, якія

прайшлі праз віхуры і нягоды вайны. Загінулі паэты Кульчыцкі, Коган, Усевалад Багрыцкі і іншыя. Анталогія іх вершаў у маім перакладзе, а таксама ўспамінаў пра іх і пра іншых паэтаў, празаікаў і журналістаў была выдадзена ў Варшаве ў 1967 годзе.

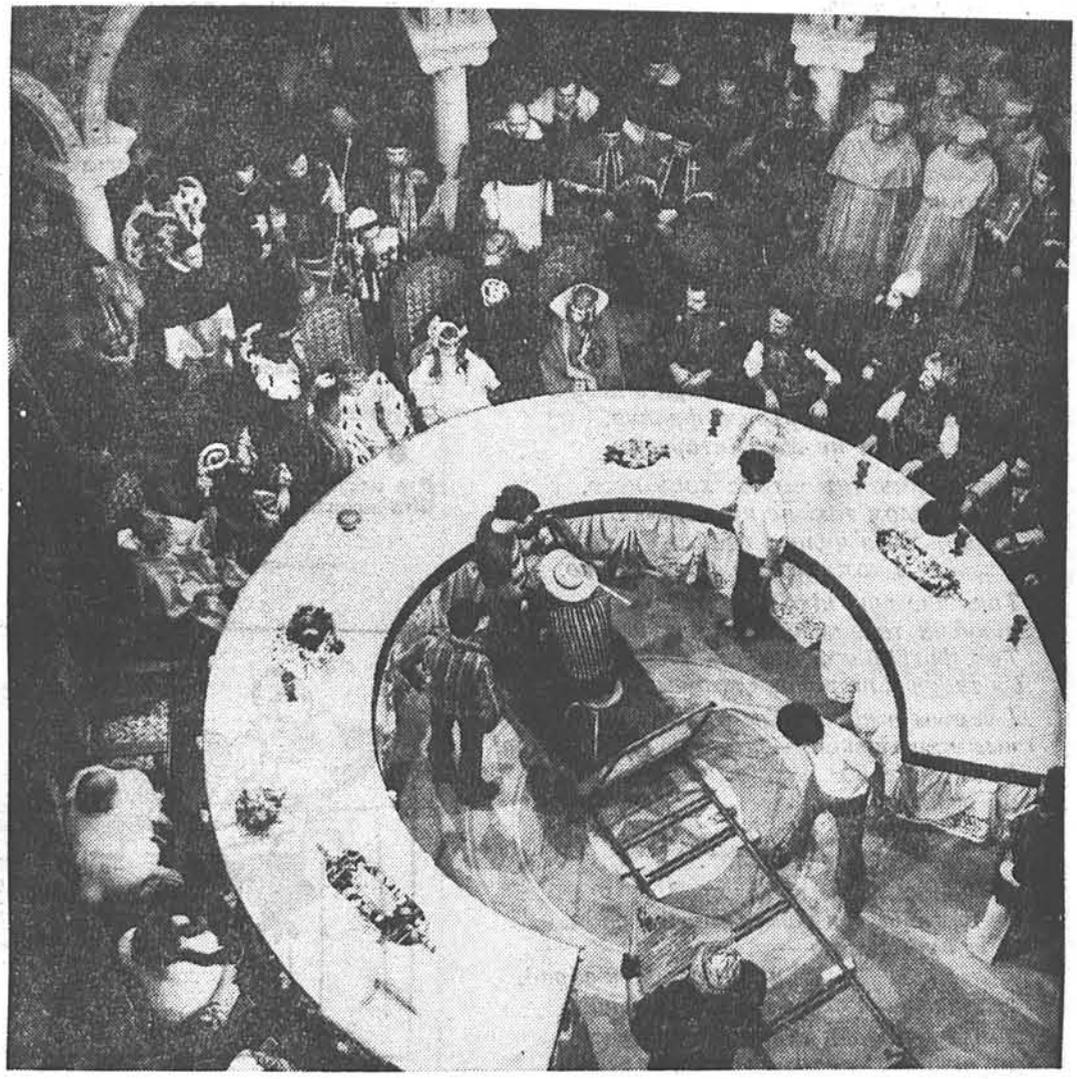
У 1972 годзе на паліцах кніжных магазінаў з'явілася і адрасу ж разышлася манаграфія Дравіча аб адным з самых любімых у Польшчы савецкіх пісьменнікаў — Канстанціне Паустоўскім. У наступным годзе павінен выйсці зборнік літаратурна-навуковых і крытычных артыкулаў Дравіча, якія друкаваліся раней у часопісах.

Цяпер ён з вялікім захапленнем працуе над манаграфіяй, прысвечанай жыццю і творчасці Міхаіла Булгакава, якую рыхтуе да друку.

Другая, разлічаная на больш доўгі час работа — гэта вялікая трохтомная анталогія рускай і савецкай паэзіі ад XVI—XVII стагоддзяў да нашых дзён. Над ёй працуе разам з трыма іншымі складальнікамі — Ганнай Камінскай, Севярынам Полакам і Вальдэмарам Ківальшо. Задачы складальнікаў — і гэта характэрна, на наш погляд, для ўсёй работы Дравіча — уключыць у кнігу як мага больш твораў, каб яны давалі чытачу не толькі веды, але і вычылі яго любоў і разуменне рускую паэзію.

Анджэй Дравіч — таленавіты папулярызатар савецкай літаратуры, які валодае здольнасцю наладжваць блізкі кантакт з чытачамі, слухачамі яго публічных лекцый, з радыёслухачамі і тэлеглядачамі. Яго дзейнасць, як і дзейнасць усёй шматлікай групы яго калег, усё больш павялічвае колькасць аматараў і прыхільнікаў вялікай рускай і савецкай літаратуры.

«Современная Польша».

У канцы кастрычніка гэтага года ў горадзе Варне адбыўся XII фестываль балгарскіх фільмаў. Ён стаў своеасаблівым аглядам прафесійнага майстэрства і дасягненняў дзеячоў кіно. У часе фестывалю абмяркоўваліся праблемы, якія прадстаіць вырашаць кінематаграфіі, — стварэнне вобраза су-

часнага чалавека, адлюстраванне гісторыі балгарскага народа. Удзельнікі гаварылі, што адна з актуальных задач кінематаграфіі — павелічэнне колькасці і пашырэнне тэматыкі новых фільмаў. На здымку — ідзе праца над фільмам «Вяселле цара Іаана Асена», які пакажа заваёвы

балгарскага дзяржаўнага, палітычнага і эканамічнага жыцця краіны ў XIV стагоддзі ў часе праўлення цара Іаана Асена. Фільм здымае рэжысёр В. Цанкоў па сцэнарыю Я. Канстанцінава. Фота П. ХРЫСТАВА. (Сафія-прэс).

ДОМ, ДЗВЕРЫ ЯКОГА АДЧЫНЕННЫ
ДЛЯ КАМПАЗИТАРАУ УСЯГО СВЕТУ

Нядаўна балгарскі кампазітар Добры Добраў пабываў у Савецкім Саюзе. Добры Добраў — прадстаўнік сярэдняга пакалення музыкантаў. Скончыў Балгарскую дзяржаўную кансерваторыю па класу харавога дырыжыравання. Шмат гадоў знаходзіцца на кіруючай рабоце ў радзе інстытутаў, якія займаюцца пытаннямі культуры. Як кампазітар, працуе пераважна ў песенным жанры. З'яўляецца аўтарам кантат «Пабудзем завод», «Клімент Охрыдскі», многіх масавых песень, апрацоўвае народныя песні.

Прадстаўнік агенцтва Сафія-прэс сустраўся з тав. Добравым і папрасіў яго адказаць на некаторыя пытанні.

Вы нядаўна вярнуліся з паездкі ў Савецкі Саюз. Маглі б вы сказаць, чым была выклікана ваша паездка і якія яе вынікі.

З мэтай узаемнага азнаямлення з навіейшымі творчымі дасягненнямі Саюз балгарскіх кампазітараў і Саюз кампазітараў СССР кожны год наладжваюць сустрэчы кампазітараў. Для мяне асабіста гэта была адна з многіх сустрэч з вялікай Савецкай краінай, з яе таленавітымі людзьмі.

Я пазнаёміўся з новымі творамі Ц. Хрэнікава, Р. Шчадрына, Г. Свірыдава і, вядома ж, з творчасцю вялікага дзеяча музычнага мас-

тацтва нашай эпохі Дзмітрыя Шастаковіча, а таксама майго любімага кампазітара Арама Хачатуряна.

Ці маглі б вы сказаць некалькі слоў аб самым істотным, чым узабагацілі вас сустрэчы з савецкімі калегамі?

Пачуцьця мною музычныя творы, гутаркі пра музыку, якія мы вялі, напоўнілі мяне яшчэ большай верай у нашу мастацтва, у нашу музычную творчасць. Я яшчэ раз пераканаўся ў тым, што савецкія кампазітары з кожным днём узабагачаюць не толькі савецкую, але і сусветную скарбонку музычнай творчасці. Бясконца шчаслівы, што змог далучыцца да гэтай таленавітай творчасці, што меў магчымасць дыхаць паветрам краіны, дзе музыцы надаецца выключная ўвага.

Вы з'яўляецеся аўтарам многіх масавых і палітычных песень. Якое месца займае ў вашай творчасці тэма дружбы балгарскага і савецкага народаў?

Я лічу, што ў наш час кампазітар не можа стаяць па-за палітыкай, а павінен ствараць музыку, якая адпавядала б імкненням і спадзяванням свайго народа. Нашы песні — змагары за мір і прагрэс. Дружба балгарскага і савецкага народаў адна з вядучых тэм у маёй творчасці. Я глыбока перакананы, што дружба з Савецкім Саюзам

гарантуе нам, балгарам, мірную працу на карысць усяго грамадства.

Савецкія сябры акружылі мяне ўвагай і клопатамі. Гэта зусім натуральна. Добра-злычліваць, шчырасць савецкіх людзей, гаворыць аб іх павязе да нас, балгар.

Дзверы Дома Саюза савецкіх кампазітараў шырока расчынены для музыкантаў усяго свету. У прыёмнай зале я сустракаў кампазітараў з Англіі, Францыі, Балгарыі, Германіі, Японіі. Усё іх аб'ядноўвала агульная мова — мова музыкі, усе яны прыязджаюць у Маскву, каб паслухаць новыя творы сваіх савецкіх калег, наладзіць з імі асабістыя творчыя кантакты.

Хочацца выказаць гарачую падзяку савецкім калегам і сябрам, сустрэчы з якімі прынеслі мне так многа радасці.

Агенцтва «Сафія-прэс».

БАЛГАРЫЯ НА СУСВЕТНАЙ АРЭНЕ

«ШЧЫРА, З ВЯЛІКАЙ ЗАДУШЭУНАСЦЮ»

Французскі часопіс «Ороп» у сваім вераснёўска-кастрычніцкім нумары за сёлетні год змясціў рэцэнзію на раман Благі Дзімітравіч «Страшны суд», які перакладзены і надрукаваны на французскай мове парызкім выдавецтвам «Ле Сей». У рэцэнзіі, аўтарам якой з'яўляецца вядомы пісьменнік П'ер Гамара, гаворыцца: «Блага Дзімітрава — адна з лепшых сучасных балгарскіх паэтак. Мы чыталі два яе цудоўныя вершы ў зборніку «Песні аб В'етнаме», які выдадзены ў 1967 годзе «Эдзітэр франсе рэжюні», куды ўвайшло 80 вершаў аўтараў з 28 краін. Блага Дзімітрава была ў В'етнаме. Яна перажыла трагедыю в'етнамскага народа, разам з ім і напісала цудоўны рэпартаж. Да дакладнага і

канкрэтнага погляду журналіста аўтар дадала элемент літаратурнай апрацоўкі ў лепшым сэнсе гэтага слова і пачуццё эмацыянальнасці — якасці, якая надае кнізе высокую вартасць.

З В'етнама Блага Дзімітрава прывезла в'етнамскую дзяўчынку, якую ўдачырыла. З чуласцю маці паэтэса адкрыла ва ўсмешках і суме дзіцяці вобраз народа, які яна палюбіла. Шчыра, з вялікай задушэўнасцю апісвае Блага Дзімітрава ў сваёй кнізе дваіное адкрыццё, па-сапраўднаму чалавечую сувязь.

Гэта добрая, вельмі добрая кніжка. Пасля жудасці трагедыі яна прынесла нам вялікую радасць».

Агенцтва «Сафія-прэс».

ЮБИЛЕЙ НЕЗАБЫУНАГА

У тэатры Сан-Карла ў Неапалі ўрачыста адзначана стагоддзе з дня нараджэння Энрыка Каруза. У юбілейным канцэрце прымалі ўдзел шэсць вядомых сучасных тэнараў; сярод іх — саліст Вялікага тэатра СССР Уладзімір Атлантаў і Марыю дэль Монака. У праграме веча была пастаўлена сімвалічная сцэна прымянення — унук крытыка Раберта Пра-

чыда публічна папрасіў прабачэння ў унука Каруза за тое, што яго дзед пасля першага выступлення маладога тады спевака ў Сан-Карла напісаў розныя артыкулы пра гэты дэбют. Прачытаўшы той артыкул, Каруза пакінуў родны горад і даў клятву ніколі не выступаць тут. Сваю клятву ён стрымаў і ніколі больш не спяваў у Неапалі. Часопіс «Тэатр».

Супрацоўнікі Літаратурнага музея Януба Коласа выказваюць глыбокае спачуванне вучонаму сакратару музея Прадасевічу М. І. з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці маці.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Раману Тармолу з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці бацькі.

ПУСТАПЛЁТ

Адзін мой «друг»,
страчаючы мяне
на сходзе,
у тэатры,
на гулянцы,
ніколі «навіной» не абміне,
падскочыць, быццам запрашае ў танцы,
і чую я:

казаў яму адзін,
што той мяне не прывітае першы!
Другі казаў, што я на пляч гадзін
пішу свае кароценькія вершы...

Казала тая, што сябе лічу
красуняй, а сама — пачвара з лесу...
Казала гэта — футрамі франчу,
а да людзей не маю інтарэсу...

Ашаламіць тут можна хоць каго,
ды я шалом такі не прымяраю!
А дабрадзея чулага свайго
у згодзе з кожнай чуткай запэўняю.

Так, мне рукі ніколі не падаў
ніводзін той, каго лічу мужчынам!
Так, футрай воз мне гандаль наш прадаў,
і з твару я не роўная жанчынам...

І вершы я пішу куды даўжэй,
чым пляч гадзін, — тут мне і веку мала!
І мне, дальбог, шкада усіх людзей
на імені

Казаў
або Казала!..

Я думаю: жыве сабе народ,
ён не мане, а прайдзе верыць рады.
«Ты пустаплёт!» —

пачуўшы баек зброд,
азначыў бы яму без лішняй звады.
Яшчэ б парайі: «Супыні свой гарт,
не ві штодня сваю дурную плётку!»
...Ці не пачую скоро, не на жарт,
што я забіла стрыечную цётку (!?)

ПРАТЭЖЭ

Байка

Затоку Шчупачыха вартавала.
[Яе прызначыў на пасаду Сом —
Начальнік на увесь той вадаём!]
І хоць яна з нябёсаў зорак не хапала,
Яе імя заўсёды зоркай ззяла.
Адчуўшы сілу Сомавай падтрымкі,
Рабіла Шчупачыха брудныя учынкі:
Малявак і дарослых рыб нямала
Употаі і адкрыта паглынула —
Замест таго, каб вартаваць...
— Пад суд яе аддаць!
Рашылі ўсе агулам:
Амур, Карась і Рак...
— Ці ж можна так!
Катэгарычна запярэчыў Сом:
— Мы ж свой заплямім вадаём...
І — справу скасавалі,
Бо на парукі
Шчупачыху перадалі...

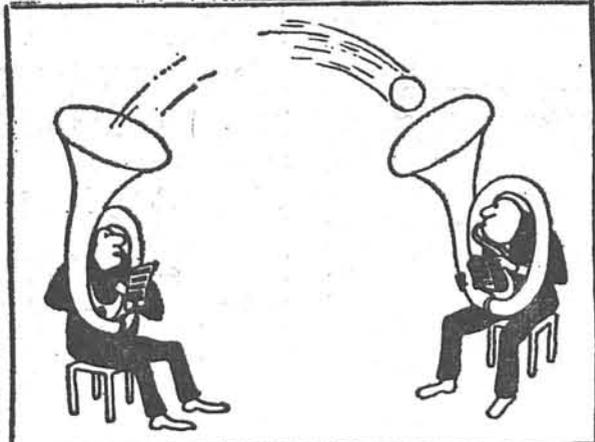
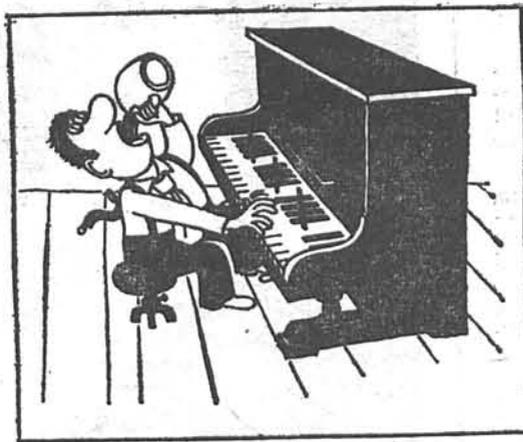

Дзе несумленнасць, там і пратэжэ,
Што плодзіць злодзеяў і беражэ.

3 МИНУЛАГА

Два буржуі едуць у поездзе.
— Ой... — сказаў адзін.
— Ой... — сказаў другі.
Пасля хвіліннага маўчання першы
выгукнуў:
— Можна, перастанем гаварыць
пра палітыку?

— Які гаспадар лепшы? — пытае
батрак у свайго прыяцеля.
— Мёртвы, — адказвае той.

Мал. Герхарда БИНДЭРА і Райнера ШАДЭ (ГДР).

АВОХЦІ МНЕ!

Рыгор ЯУСЕЕУ

ЗНАЁМАЯ
ХВАРОБА

— Менш ляжы
І менш сядзі,
Варушыся,
Больш хадзі...
Зазубрыў Мікола Драч,
Што казаў яму урач.

І пачаў хадзіць Мікола,
Грудзі ўперад,
Плечы — колам,
Ля закусачнай гуляў,
Ля буфета крывуляў.

І, узрушана-гарэзны,
Трапіў ён у выцвярэннік.
Атрымаў пятнаццаць сутак,
Агарнуў Міколу смутак.

Як мядзведзь тады зароў ён:
— Падарвецце мне здароўе,
Ціск вялікі і задышка,
Так мне можа быць і крышка.

Менш ляжы
І менш сядзі...
Варушыся,
Больш хадзі,
Гэтак раіў мне урач, —
Енчыў той Мікола Драч...

— Яшчэ не павыналі? — запыхаўшыся, ускочыў у кватэру Лука Лазаравіч і імкліва кінуўся да тэлевізара.

— Ой, ліха маё, зноў той футбол! — застагнала жонка. — Вунь на стаўніца перадавала: Сашку заўтра спытаюць па геаграфіі. Хай бы лепей павучыў...

— Не турбуйся! Матч скончыцца, і я сам праверу яго, праэкзамэную...

— А абедаць калі? — спытала жонка.

— Падавай сюды! — кінуў Лука Лазаравіч. Таму што ўжо не было калі валаводзіць — з тэлевізара хлынулі гукі маршу.

Пачуўшы іх, прыбег з другога пакоя Сашка, схаваўшы ў шуфляду пад тэлевізар падручнік па геаграфіі.

...Гульня з першых хвілін захапіла бацьку і сына. Лука Лазаравіч паспяваў і есці, і кідаць рэплікі па ходу ігры.

Паміж баршчом і варэнкам гаспадары поля забілі гол. Потым го-сці сквіталі. Лука Лазаравіч, раззлаваўшыся, праглынуў запар дзве шклянкі кампоту.

А Сашка крычаў:

— Мазіла! Крываногі!

У такія хвіліны яму дазвалялася гаварыць, што хоча.

Гульня закончылася проігрышам любімай каманды. Лука Лазаравіч быў у роспачы. Але ўсё ж прыгадаў, што заўтра Сашку спытаюць па геаграфіі.

— А ну, сядай! — сярдзіта буркнуў ён сыну. — Праверым, што ты там вывучыў...

Сашка сеў насупраць.

— Назаві мне сталіцы саюзных рэспублік!

— Гэта я ведаю! — махнуў рукою Сашка.

І сапраўды, ён правільна назваў сталіцы Украіны, Беларусі, Грузіі, Азербайджана...

— Так, — пахваліў бацька. — А цяпер назаві сталіцу Арменіі!

Сашка прыплюшчыў вочы, паварушыў губамі і выпаліў:

— Арарат!
— Не. Гэта — гара, а сталіца — Ерэван.

Сашка пагадзіўся.
— Ну, а сталіца Латвіі?
— Даўгавал!
— Не, гэта рака, — зноў паправіў бацька, — а сталіца — Рыга...

Сашка і на гэты раз не прырэчыў.
— Ну, а сталіца Узбекістана?
— Пахтакор!
— Што? Што?! А Казахстана?
— Кайрат!

Лука Лазаравіч ускочыў і аж за-пшчаў:

— А Кіргізіі?
— Алгал!
— Літвы? — хапаючыся за галаву, прастагнаў бацька.

— Жальгірыс! — спакойна адказаў Сашка. — Чаго ты так хвалюешся?

Калі пасля гэтага Лука Лазаравіч заганыў у сына веды з дапамогаю папрукі, Сашка праз слёзы крычаў:

— Я ўсё правільна гаварыў!

Закончыўшы экзекуцыю, Лука Лазаравіч павёў сына ў другі пакой і энергічна пасадзіў за стол.

— Дык вось, пакуль не вывучыш — не думай нават з-за стала ўставаць! Зразумеў?

А сам пайшоў уносіць папраўку ў табліцу чэмпіяната.

Пераклад з украінскай.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.